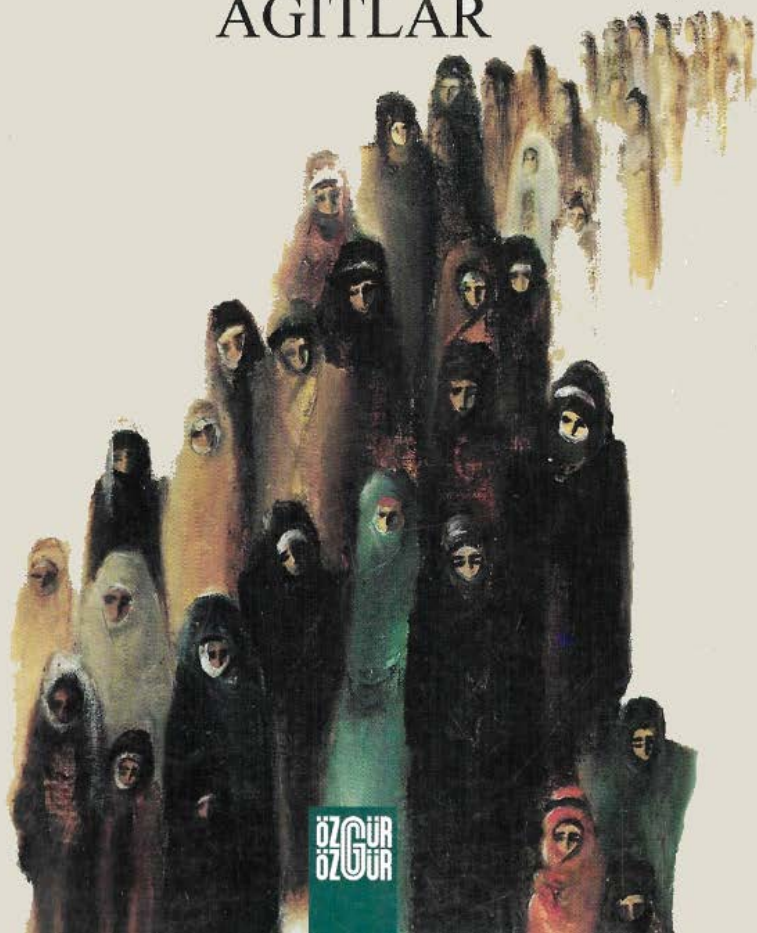

ALPAY KABACALI

GÜL YAPRAĞIN' DÖKTÜ BUGÜN

AĞITLAR

ÖZGÜR
ÖZGÜR

**GÜL YAPRAĞIN' DÖKTÜ BUGÜN
AĞITLAR
ALPAY KABACALI**

Özgür Yayınları Kurucusu: Refik Ulu

Özgür Yayınları: 202

Yayın hakları:
Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

İkinci basım: Haziran 2004

Kapak Resmi: Fikret Otyam
Kapak Tasarımı: Faruk Otaner
Dizgi ve Ofset Hazırlık: Özgür Yayınları
Dizgi karakteri: 10/12 Palatino Türk
Basım ve cilt: Kurtiş Matbaası

ÖZGÜR YAYINLARI
Ankara Cad. 31/2 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 528 13 30 - 526 25 13 - 526 35 01
Fax : 527 57 78
www.ozguryayinlari.com
info@ozguryayinlari.com

GÜL YAPRAĞIN' DÖKTÜ BUGÜN AĞITLAR

HAZIRLAYAN:
ALPAY KABACALI

İçindekiler

Önsöz (Yaşar Kemal)	7
Ağıtlar Üstüne (Yaşar Kemal)	9
Bu Kitabın Öyküsü	19
Ağıtlar	21
Sözlük	363
Dizin: Ağıtların İlk Dizelerine Göre	377
Ağıtlar Kaynakçası	383

ALPAY'IN DERLEDİĞİ AĞITLAR İÇİN BİRKAÇ SÖZ

On yedi, on sekiz yaşlarındayken çok ağıt derlemiştim. Ağıt derleme maceram ayrı, uzun bir hikâyedir. Ağıtları derledikçe büyük bir kültür, dil hazinesinin içinde olduğumun farkına varıyordum. Çocukluğumda çok ölüm törenlerinde bulunmuş, ağıtların yakılışlarına tanıklık etmiştim. Büyük de ağıtçılar tanımıştım, Hasibe Hatun'la Telli Hatun. Bunlar Toroslar'daki Andırın ilçesinin Gökahmetli köyünün soylularındandı. Ağıt ustalarıydılar. Hasibe Hatun'la Telli Hatun'un katıldıkları ölünün töreni değer kazanırdı; onlar, bütün görkemiyle gömülmüş ölümler sayırlardı. Ve onların ağıtları dilden dile dolaşırdı.

1943'te yayımladığım "Ağıtlar"ın dışında kalan derlediğim ağıtlar kazaya uğramışlar, bütün emeklerim heba olmuştu. Her bir ağıt bir dil başeseri idi. Yalnız yüzlerce ağıttan, kitabın dışında, TDK'ye verdiğim bir kısım ağıt kalmıştı. 1974 yılında bunları TDK arşivlerinden, bulabilirse, Alpay Kabacalı arkadaşşımdan istedim. Ve Alpay netti neyledi de bana TDK'deki ağıtları elde etti. Bu ağıtları kitapla birleştirerek yeniden yayımladım.

Bundan sonra başka bir şey geldi aklıma, dergilerde, kitaplarda birçok dağınık ağıt çıkmıştı. Bunları derlemesini, bir kitap yapmasını Alpay'dan istedim. Ne kurtarabilir, bir araya getirebilirsek kârdı. Alpay yıllarca çalışarak bu işin üstesinden geldi. Alpay'ın bu çalışması benim için bir mutluluk oldu. Hem benim ağıtları kurtarmış, hem de dar-madağınık ağıtları bir araya getirmişti. Dille uğraşanlar, yazarlar, şairler ağıtları okuduklarında çok şey kazanacaklar, yazın dilleri daha zenginleşecektir.

Arkadaşımla Alpay Kabacalı'yı bu çabasımdan ötürü kutluyorum.

Yaşar Kemal

AĞITLAR ÜSTÜNE(*)

Ölüm karşısında insanlığın şaşkınlığı, korkusu, inanmazlığı... Ölüm, insan soyunun en çok uğraştığı macerası olmuştur. İnsan soyu bilinçlendiğinden bu yana ölümsüzlüğü aramış, ölümü yenmek için yapmadığı etmediği kalmamıştır. İnsan ölümü yenmek için öylesine çok şey yaratmıştır ki, inanmak güç. Ölümde Tanrılara sığınma, dünyamızdan başka yeni dünyalar yaratarak o dünyalara sığınma, destanlara, ağıtlara, şiirlere sığınma... Düşlere sığınma. İnsanın, ölümden kaçmak için yaratarak sığındığı düş dünyaları öylesine zengin ki, inanoğlu ölümden başka hiçbir şeyle uğraşmamış dersiniz. Elimizdeki en eski yapıt olan "Gılgamış Destanı" bile bir ölümsüzlüğü aramanın yapıtıdır. Ve ölüm törenleri, buna bağlı olarak da ağıt törenleri o günden, o günden çok öncelerinden, bu güne kadar sürüp geliyor. Ölümsüzlüğün arayıcısı Uruk Kralı Gılgamış arkadaşı üstüne bir ağıt yakıyor. Ağıt da ölüme karşı insanlığın yaratıp sığındıklarından biridir. Ağıt da ölüm acısını yeğnilten bir öğedir. Ölüme karşı etkili bir direniştir.

.....

Toroslar'daki, Çukurova'daki ağıt törenlerinde de, Andromakhe'nin yaptığı gibi önce ölünün yakınları başlarlar ağıt söylemeye, ondan sonra öteki kadınlar ağıdı karşılırlar. Ya da onun yaktığı ağıdı yinelerler, ya da içlerinden birisi ilk söyleyene karşılık verir. Öbür kadınlar da ona katılırlar. Sonra içlerinden başka biri ağıda başlar. Bu,

(*) Yaşar Kemal'in izniyle, kendi kitabına yazdığı giriş yazısından özetlenmiştir.

ağıtçı bir kadın olabilir. Bu ünlü bir kadındır. O, ağıdı yakar, ötekiler yinelerler. Başka bir kadın alır bu sefer... Ağıda ilk başlayan kadın, ağıdın sonuna kadar sürdürebilir de, ağıdını başka bir kadına bırakmadan. Yalnız her dörtlük sonunda kadınlar ağıdı yakan kadına, onun ağıdını yineleyerek, toptan katılırlar. Homeros'un, İlyada'da Hektor'un karısının ağıt yaktığı töreni toptan vermemesi, destanın getirdiği ölçü yüzünden olmalı.

Benim burada amacım ağıtların kuramını yazmak, bundan bir sonuca varmak değil. Salt, ölüm törenlerinin, ağıt yakmaların insanlık macerasıyla birlikte, belki de sözden önce başladığına şöyle bir değinmektir. Ve bu ölüm törenleri, ağıt yakmalar, dünyanın birçok ülkesinde günümüze kadar geldi. Bütün dünyada bir karşılaştırmalı ağıtlar araştırması yapılabilir. Bu, o kadar zor bir çalışma da olmaz. Böylelikle de insanların ölüm karşısındaki durumu, ölüm karşısındaki acıları, tesellileri, umutları, umutsuzlukları, içlerindeki şiir, korku, sevinçleri, birçok karmaşık, içiçe geçmiş duygular ortaya çıkarılabilir.

Ağıt törenlerinde bulunanlar, bu törenin üstünde çalışmalar yapanlar bilirler: Ölü ortadadır, üstüne ak bir çarşaf örtülmüştür, ölüye ağlayan kadınlar çepeçevre ölünün yöresine halkalanmışlardır. Yukarda da söylediğim gibi önce ölünün bir yakını başlar ağıda, ondan sonra öteki kadınlar onun arkasından, söylediği dörtlüğü yinelerler. Bu kadın, ölünün yakınlarından biri değil, ünlü bir ağıtçı kadın da olabilir. Ölünün yakını ya da ağıtçı kadın ağıdını yaktıktan sonra, o günlerde, o aylarda ölmüş kişinin de bir yakını, anası, kız kardeşi ölünün başında kendi ölüsüne ağlar, ölüsüne ağıt yakalabilir. Ölünün yakını da, ünlü ağıtçı olmayan kadınlar da ağıt yakabilirler. Benim derlediğim bir ağıdı, Hemite (Gökçedam) köyünden Dervişin Oğlu İbiş'in Ağıdını köyün bütün kadınları yakmışlardır. İbiş'in Ağıdını bir kadından da derlemedim, aşağı yukarı köyün her kadınından bir parça aldım. O parçaları yakan kadınların adlarını almaya çalıştım, her şey o kadar birbirine karışmıştı ki içinden çıkamadan, salt kadınların bana söyledikleri dörtlükleri yazdım.

Başka ağıtlarda da buna benzer durumlarla karşılaş-
tım, gene adları saptamaya başladım, olmadı, ananın söy-
lemesi gereken dörtlüğü kıza, gelinin söylemesi gerekeni
de anaya veriyorlardı. Törenlerde ağıt, kiminde de karşı-
lıklı söyleniyor, Ahmet'in Ağlında olduğu gibi. Bu ağıtta
bir Ahmet'in anası, bir gelin söylüyor. Ağıtlarda, törende
bulunan bütün kadınların sırasıyla ağıt yaktığı vardır. Bu
bütün köyün ağıt yaktığı cinsinden değildir. İbiş'in Ağıdını
derlediğim günlerden aylar önce ölmüştü İbiş, derledi-
ğim günlerde bile ağıt yakılıyordu ona. İbiş'ten sonra ölen
başka kişilerin törenlerinde de İbiş'e ağıt yakılmıştı. Bir de
ölü gömüldükten günler, aylar sonra bile ağıt törenleri ya-
pılabilir. Uzaktaki akrabalar, dostlar yas yerine geç gelir-
ler. Yas yerine gelenlerin, eve girer girmez, bir ağlamayla,
feryadü figanla ölünün giyitleri önlerine atılır, ölü bugün
ölmüşçesine kadınlar, kızlar ağıda başlarlar. O ağıtlar da
ölünün ilk yakılan ağıdına eklenebilir.

Eğer bir ağıt dillere düşmüşse, ağıdın dillere düşme-
sinin sebepleri vardır. Birincisi ölenin o bölgede ünlü, çok
sevilmiş, sayılmış bir kişi olması. Örneğin ünlü, sevilen
bir eşkiya üstüne çıkarılan ağıtlar da dillere düşer. Bir de
toplumu ilgilendiren ölümler dillere düşer. Özellikle sa-
vaşlarda ölenler üstüne çıkarılan ağıtlar unutulmaz. Ör-
neğin, ol anağım olsaydı, Uzunyayla'da altı aylık bir çalış-
ma yapı bilseydim ağıtları topladığım sıralar, Vay Anam
Kurası Ağıdından yüzlerce dörtlük toplayabilirdim. Çün-
kü Toroslar'dan, Çukurova'dan, Toros'un öte yüzünden
yüzlerce genç savaşa gitmiş dönmemişler, bu yörelerin
kadınları da ağıtlara veryansın etmişlerdi. (*) Köylerde ağıt
kilimler bile yapılmış, adına da "Vay Anam Kurasının Ki-
limi" denmişti. Nereye gitsem, hangi köye varsam bir ka-
dından bir "Vay Anam Kurası" ağıdı derliyordum, hiç ol-
mazsa bir dörtlük. Depremelerde ölenler üstüne de birçok
ağıt çıkarılmıştır. Sellere gidenlere de... "Gelin Ayşe Ağı-
dı" gibi. Beşiği çam ağacına takılı kalan "Bebeğin Ağıdı"
gibi. (**) Doğal ölümlerle ölmeyenler için unutulmaz ağıt-

(*) Bu kitaptaki örneği 159 no.lu "Onaltılıların Ağıdı".

(**) Bu kitaptaki örnekleri 29, 30, 31, 76, 77 no.lu ağıtlar.

lar yakılır. Böylesi, buna benzer *ağıt olayların* ağıtlarını toplum benimser. Bir de güldürmece ağıtları var. Örneğin, bir horoz üstüne yakılan ağıtları biliyorum. Horozunu ünlü bir kahramana benzeterek ona ağıtlar düzen kadın hem ağlıyor, hem de gülüyordu. Bir pamuk tarlasında, kadın giyitleri giyen, ortaya, ölüye öykünen bir delikanlıyı yatırıp, kadınlara, onların ağlamalarına, ağıtlarına öykünerek ağıt yakan, seyircilerini gülmekten kırıp geçiren Cemil Ahmet'i anımsıyorum. 1940'lı yıllarda Ceyhan köylüklerinde bütün köy pamuk toplamaya gitmiştik. Toroslardan da ırgatlar inmişti. Kumarlı köylüleri de gelmişlerdi. Köylülerin içinde ünlü türkücü Cemil Ahmet de vardı. Cemil Ahmet bütün güneyde türkü söylemesi, destan anlatmasıyla çok ünlü bir kişiydi. Akşam üstleri ırgatlar işi bitirince Cemil Ahmet hem türkü söyler, hem de türlü oyunlar sergilerdi. Ağıt oyunu da bunlardan biriydi.

Güney Türkmenlerinde, Toros'un Alevi Kürtlerinde ağıtlar, ağıt törenleri çok yaygındır. Yalnız Güney Türkmenlerinin ağıdının bir tek biçimi vardır. Bu biçim A-A-B-A'dır, sekiz hecelidir. Yedi heceli olanlar da, binde bir, görülür. Çoğunlukla uyaklar yarımdır. Kimi ağıtlarda da uyaklar, heceler bozulur. Başka başka biçimlerde olan ağıtlar da vardır. Güney Türkmeninde, Avşarlarda, Kars yörelerinin Türkmenlerinde bunlar türkü diye adlandırılır. "Kazım'ım" türküsü gibi. "Aslanım Kazım'ım yerde yatıyor / Kaytan bıyıkları kana batıyor." Bu türkünün içeriği tam ağıttır ya biçimi ağıt biçimi değildir. Bestesi de yarıktır. Güney Türkmeni ağıtlarının bestelerine yakındır. Güneyde ağıtlar da kendine has bestelerle söylenir. Besteler de bir iki tane değildir. Her ağıt aynı ağızla söylenmez. Her ağıdın bir bestesi yoksa da, birçok ağıt bir ağızla söyleniyorsa da, birçok ağıt da ayrı ayrı besteye, ağızla söyleniyor.

Kimi ünlü ağıtlar, örneğin "Kozanoğlu Ağıdı" bütün Çukurova'ya, Toroslara kadar yayılmış, dahası da Orta Anadolu'ya kadar gitmiş, Orta Anadolu'da da oturak havası türküsü olmuştur. "Kozanoğlu Ağıdı", öteki birçok ağıdın tersine, bir bütünlük gösteriyor. "Kozanoğlu Ağı-

di"nda olay, hikâye, beş aşağı, beş yukarı anlaşılabilir. Biliyoruz ki, Kozanoğlu Başkaldırısı 1865'tedir. Güney Türkmenleri padişaha karşı başkaldırıyorlar. Başkaldırının başı Kozan-oğlu olduğundan dolayı bu başkaldırının adı Kozanoğlu adıyla anılıyor. "Kozanoğlu Ağıdı", bir kişiye ağıttan çok bir topluluğun ağıdıdır. Elbette bu ağıtta Kozanoğlu Yusuf Ağa'nın öldürülmesi de ağır basar. Ağıdı Kozanoğlu'nun kız kardeşi Karakız Hatun yakmıştır. (*) Bütün söylentiler böyle ya, gene bütün ağıtlarda olduğu gibi, ağıtçılar, Türkmen kadınları, başkaldırı savaşında yakınları ölenler ağıtlarıyla "Kozanoğlu Ağıdı"na katılmışlardır. Her bölgede bir sürü dörtlük... "Kozanoğlu Ağıdı"nın bütünü tek başına Karakız Hatun'un olamaz. Yukarıda da söyledik ya, ağıtları özünde zaten bir kişi yakmıyor. "Kozanoğlu Ağıdı" gibi böyle birçok ağıt var. Bu ağıtlar üstüne düşünürken, ağıtlarla *epope* arasında bir ilişki kuramaz mıyız, diye düşünüyorum. *Epope*'nin temeline ağıt yok mu? (...) Destanlara, genellikle şöyle bir bakarsak, bu uzun türkülerde bile çoğunlukla ağıt niteliği görürüz. "Gılgamış Destanı" Gılgamış'a yakılmış bir ağıt değil mi? Bizim Türkmen ağıtlarıyla bu destanlar arasında, çok uzak da olsa bir ilişki kuramaz mıyız? Kozanoğlu Ağıdı bir destancının eline geçseydi, ya da çağı destan yaratma çağı olsaydı, "Kozanoğlu Ağıdı"ndan bir destan çıkmaz mıydı? Bir büyük destancı bu ağıtlardan bir destan yapamaz mıydı? Demek istiyorum ki, ağıtlardan, bu en eski olması gereken söz sanatından, destanlar türemiş olamaz mı? Ne kadar uzak olursa olsun destanla ağıdın arası, destan ağıt ilişkisi araştırmaya değmez mi? "Kozanoğlu Ağıdı" bütünüyle derlense, bir araya getirilse, düzenlense onda destan nitelikleri bulamaz mıyız?

.....

Ölü ortada, üstünde bir çarşaf örtülü, ölünün giyileri de elde. Önce bir kadın, birkaç kadın da olabilir, bütün kadınlar da hep bir ağızdan ağıda katılabilirler. Sonra, ön-

(*) Çeşitlemeleri ve kimin üstüne yakıldığı, kimler tarafından yakıldığına ilişkin başka söylentiler için bu kitaptaki 124, 125, 126, 127 no.lu ağıtlara bakınız.

ce bir kadın başlar ağıt söylemeye, başka bir kadın ona katılır. Sonra öbür kadınlar. Kimisi baştaki kadına karşılık verir. Kimisi kendi ölüsü üstüne orada ağıt söyler, yatan ölüyü de katarak. Ağıt töreni birkaç saat sürer. Kadınlar yorulunca, acıkınca törene ara verirler, sonra gene başlarlar. Ölü kalkıncaya kadar, aralıklarla ağıt söyleme sürer gider. Ölü kalkınca, ağıt durur. Bu sefer ölünün giyitleri elden ele geçerek ağıt yakılıp ağlanır. Ağıt töreni, köylüler toptan akşam yemeğine oturuncaya kadar sürer. Akşam yemeğine, köydeki aşığı yukarı her evden yemek gelir.

Ölü gömüldükten sonra uzaktaki akrabalar, tanışlar yas yerine gelirler. Onların da önüne ölünün giyitleri atılır, onlar da ağıt yakmaya, ağlamaya başlarlar.

Çok uzaklardaki, yas yerine gelemeyen akrabalar da bulundukları yerlerde ölüye ağıt yakabilirler. Aşıklar, ünlü ağıtçılar da, törene katılmasalar bile ölünün üstüne ağıt söyleyebilirler. Bu uzakta yakılan ağıtlar dilden dile ölü evine ulaşır.

Ağıt toplarken öğrendiğime göre Kozanoğlu Yusuf Ağa'nın öldürülmesi üstüne aşığı yukarı Toros'taki her köy ağıt yakıyor.

Ağıtlar, daha çok tören, odalara, evlere sığmayacak kadar kalabalıksa, dışarda, avlularda gerçekleşir. Yaylalarda çadır önlerinde, ağaç altlarında yapılır. Bu anda da her şey ağıtlara girer. İlerde açılmış bir çiçek. Uzakta eli koynunda, boynu bükük duran bir akraba, bir çocuk, bir kadın. Ölenin atı, kadın kızsı giyitleri, takıları. Boyu posu, yakışıklılığı, güzelliği. Ergense, yernik^(*) gittiği, muradına eremediği. Her şey, gözün gördüğü o andaki her şey girer. Ağıt yakılan yer ormansa ormanın göze çarpan parçaları, ovaysa ovadan gözükenler, ev içiyse konağın büyüklüğü, odaların çokluğu, fıkara bir huğsa^(**) yattığı yatak, nakışlı yastığı... Bunların hiçbiri yoksa, ölünün yiğitliği, kadınsa kadının sevecenliği, böylece bütün bir yaşam girer ağıda.

(*) Yernik: Dünyaya doyamadan.

(**) Huğ: Kerpiç duvarlı, saz örtülü köy evi.

Ölünün zenginlik fıkarcılık durumu, ölümden sonra karısının, çocuklarının, anasının, babasının düşeceği durumlar. Tıpkı Hektor'un karısının, Hektor öldükten sonra oğlunun durumunun ne olacağını söylediği gibi.

Ölüye övgü, bu, bütün ağıtların ana temasını oluşturur. Yiğitliği, kahramanlığı, cömertliği, yardımseverliği ile getirilir. Övgüde ölünün hiçbir ölümlü yanı unutulmaz. Kimi ağıtlarda da abartılar olduğu sezilir. Bununla birlikte de o topluluğun sosyal durumları, gelenekleri, düşünceleri, doğa ve insan ilişkileri bütün çıplaklığıyla girer ağıtlara. Doğa betimlemeleri. Öldürülmüş kişilerin, öldürüldükleri andaki durumları, can çekişmeleri en küçük ayrıntılarına kadar, çıplak acımasız bir gerçeklikle verilir.

“Bulut bulutun söykese / Ne ola bunun öfkese / Telli kubur, sırmalı aba / Bu da Hacım'ın soykası.”

Burda bulutun ne işi var diyeceksiniz. Bulut buluta yaslanmış, ne ola bu bulutun öfkese? Ben bunu ağıdı topladığım kadına sordum. Ne olmuş buluta, diye. Ne olacak buluta, dedi, gökteki kararıp gelen bulut bile Hacı'nın öldüğüne üzülmüş de öfkelenmiş.

Kimi ağıtlarda duygular, yumuşak, boyun eğen, oluru birakan, başkaldırmayan, kaderine razı olmuş duygular varsa da, böyle duyguları söyleyen ağıtlar azdır. Ağıtların çoğunluğu şiddettir, öfkedir, başkaldırmadır, biraz da yakınma, sonsuz acıdır.

Doğa ağıtlara, ölünün, yaşayanların bir parçası gibi girer. Acılarla acı, öfkeyle öfke olarak yansır. Bu arada da doğa güzelliği bütün görkemiyle, az da olsa, ortaya çıkar.

Ağıtlar, halk edebiyatı ürünleri içinde en çabuk unutturanlardır. Kimi ağıtları bunun dışında tutmak gerek. “Kozanoğlu Ağıdı”, “Vay Anam Kurası Ağıdı”, “Bebek Ağıdı” gibi ağıtları. Kozanoğlu bir başkaldırının ağıdı, “Vay Anam Kurasının Ağıdı” Birinci Dünya Savaşı'nın ağıdır. Kozanoğlu başkaldırısı bütün bir bölgeyi sarsmış, Güney Türkmenlerinin yaşamını altüst etmiştir. “Bebek Ağıdı” ters bir geleneğe bir tepkidir. Her üç ağıt da destan olacak niteliktedir.

Ağıtları derlerken, epeyce ağıt da ölenlerin yakınlarından, karılarından, kızlarından derledim. Kişisel, olaysız, toplumu pek ilgilendirmeyen, eceliyle ölmüş kimsele-
rin ağıtlarını onların yakınları biliyorlardı. Pek yaygınlık-
ları yoktu. Ama "Yemen Ağıdı" nı hangi köye gittimse bir
kadın, bir erkek, hiç olmazsa, bu ağıttan bir dörtlük bili-
yordu. Bir de ünlü kişilerin ağıtları da yaygındı. Bir de
ağıtçı kadınların yaktıkları ağıtlar çok yaygındı. Hasibe
Hatun'un, Telli Hatun'un, Âşık Hüseyin'in ağıtları gibi.
Kürtlerde de aşağı yukarı böyledir.

.....

Türkmen ağıtlarının dili, ne kadar uyaklı ölçülü de
olsa, gündelik konuşmadır. Kürt ağıtları da öyle. Büyük
destanların, öteki halk ürünlerinin dili de öyle. Bu dil ço-
ğunlukla yazılı edebiyatın dilinden ayrılıyor. Öteki çağla-
rın, çağımızın büyük ozanların dili de halk ürünlerinin
dilleri gibi yalındır. Kişiliklerini bu yalınlık içinde bulu-
yorlar. Bir Yunus Emre'nin, bir Pir Sultan Abdal'ın, Kara-
caoğlan'ın, Dadaloğlu'nun kişilikleri şiirlerinde ne kadar
belirgin olursa olsun, onların yalınlığı halkın, yüzyıllar-
dan bu yana, kırk bin yıl su altında cilalanmış çakıtaşı gi-
bi düz, yalın konuşmasıdır.

"Şu Sis'in de günden yüzü / Açıldı mı top nergisi /
Kalk anam oğlunu getir / Künde ağılatırım sizi."

Buradaki dizeler, çok yalındır. Dörtlüğe dökülmesine
karşın, sanki dörtlüğe dökülmemişçesine, ölçüye girme-
mişçesine düz, yalındır. Büyük şiirin gizlerinden birisi de
belki bundadır. "Sis" Kozan ilçesinin eski adıdır. "Sis" in
güne gelen yanı, diyor. İnsanoğlunun ağıtlarda hiçbir us-
talık göstermeden, düz, yalın, konuşur gibi bir şiire ulaşı-
ması ölümün verdiği sonsuz acının, insan yüreğinin söz-
cüğe dökülmesindendir. Bir de ağıt geleneğinin insanlığın
ilk geleneklerinden birisi oluşundandır. İnsanlık kadar es-
ki denecek gelenekte insanların birbirlerini etkilememesi
olanaksızdır.

Destanlardaki, bizim halk türkülerindeki, ağıtlardaki
betimlemeler üstünde epeyce düşündüm. Bunlardaki be-
timlemeler kırk bin yıl su altında cilalanmış, düz, yalındır.
İnanılmaz güzellikte anlatımları vardır. Destanlardaki,

masallardaki, türkülerdeki betimlemeler yazılı edebiyattaki betimlemelerden ayrı özellikler gösteriyor. Yalınlığı, düzlüğü, anlatılanın can damarına dokunuşu, derinine inmesi şaşırtıcı bir görüntü veriyor.

.....

Nasıl destan, masal, türkü, türkölü hikâye dili olmuş, her birinin dili nasıl ayrı bir yapı, ayrı bir özellik taşıyorsa, ağıt dili de ayrı bir yapı, ayrı bir özellik taşıyor. Doğayı anlatışı, yalınlığı bambaşka, yalın, ayrı bir şiir tadı taşıyor. Bu özelliği de yaratılma biçiminden geliyor.

Ağıtlarda hemen hemen öteki dünya yok. Ne ölüleri kurtlar yiyor, ne yılanlar, çıyanlar... Yunus Emre'de, öteki şairlerde olan beden çürümesi ağıtlarda yok. Hep bu dünyada yaşadıkları, yaptıkları ettikleri, iyilikleri, yaşam biçimi, atları, develeri, çadırları, en ince ayrıntılarına kadar yaşam, yaşamına girenler, sular, pınarlar, sonsuz bulutlar... Gelenekler, görenekler, toplumun en gizli yanları... Bunlarla birlikte de konuşma dilinin bütün zenginlikleri, ayrıntıları, dilin özü, hiçbir yapmacığa, ustalığa başvurmadan, olduğu gibi, gene kırk bin yıl su altında cilalanmış çakıtaşı gibi, kırk bin yıl ağıt suyunun altında cilalanmış bir ağıt dili çıkıyor ortaya.

.....

Doğanın içindeki insan, ne kadar bozulursa bozulsun, sağlıklı insandır. Ölüm acısını yüreğinin başında ne kadar yoğun duyarsa duysun, bu dünyaya gelmiştir ya, bu tada, bu güzelliğe, bu erişilmez sevince ulaşmıştır ya, gideceği yer, varacağı karanlık, belki de o kadar umurunda değildir. Bunu da, karanlık umurunda değildir, demek de kolay olmasa gerek. Ölüm insanoğlunun en büyük acısı, belasıdır. Yalnız dünyanın erişilmez tadı, sevinci, vazgeçilmezliği de her şeyden üstündür. Ağıtlar, insanoğlunun bu derinine kolay inemediğimiz bu gizini söylemiyor m'ola? İnsanın ölürenki yalnızlığı, umarsızlığı, yanında sevgisini bile götürememesi... Bilmiyoruz ki... Bizdeki, dünyadaki ağıtlar üstünde gereğince durulursa, ölüm acımız belki biraz daha yeğniltilebilir. Ağıtlar, ölüm acısını yeğniltmek için var olmuşlardır belki. Onu incelememiz bizi insan gerçeğine biraz daha yaklaştıramaz mı?

Homeros'un dediği gibi, yaratıklar içinde en acı çeken yaratık insandır. Çünkü bir tek o ölümün bilincine varmıştır. Belki bu bilinç bizim için bir gün ölüm acısını yeğnilten bir em^(*) de olabilir.

*Yaz gününde sarı çiçek
Çığrıştı da açtı m'ola?*

Yaşar Kemal

(*) Em: Deva, ilaç.

BU KİTABIN ÖYKÜSÜ

Halk edebiyatımızın en özgün türlerinden biri olan ağıtlara dikkatleri ilk çeken, bunları derleyip ilk kitaplaştıran (*Ağıtlar I*, Adana Halkevi yayını, 1943) Kemal Sadık Göğceli'ydi. İlerde yaşar Kemal adıyla tanınacak, eleştirmenlerce "çağdaş edebiyatın devi" diye nitelenecekti bu genç...

Dört beş yaşlarında, Çukurova'daki halk şairleri gibi şiirler söylemeye başlamıştı. Yörede "Âşık Kemal" olarak tanınıyordu artık. Bir çakışmadan sonra Âşık Ali, "Sen bu yaşta bu kadarsan, sonunda Karacaoğlan gibi olacaksın," demişti. Çakışıkları Torosların ünlü destancısı Âşık Rahmi de aynı kanıdaydı: "İlkokulu bitirip diplomanı alınca benim köyüme gel. Seninle birlikte bütün Anadolu'yu köy köy, kasaba kasaba dolaşır, destanlar, türküler söyleriz."

Kemal Sadık Göğceli, Âşık Rahmi'nin çırağı olmadı ya, ortaokulu bıraktığı 1939 yılından İstanbul'a göçtüğü 1951'e kadar, Çukurova'yı dere tepe dolaşarak halk edebiyatı ürünleri derlemekten hiç vazgeçmedi...

Yirmi yaşındayken yayımladığı *Ağıtlar I*'de, 1939-1942 arasındaki derlemeleri yer alıyordu. Sonrakileri yayımlama olanağı bulamadı. Elindeki ağıt ve tekerleme derlemelerini 1946'da Türk Dil Kurumu kitaplığına verdi. Önceki ve sonraki derlemelerinin büyük bir bölümü polis, jandarma baskınlarında evinden alındı, bir daha da geri verilmedi...

Ağıt derlemelerinin bir kitapta toplanması konusunu Yaşar Kemal'le ilk olarak 1974'te konuştuğumuzu anımsıyorum.

Beş yıl sonra isteği üzerine, Türk Dil Kurumu kitaplığındaki derlemelerinin fotokopilerini alıp İsveç'e yolladım. O sırada İsveç'te yaşıyordu. Daha sonra bana, yazılı kaynaklardan ağıt derlememi önerdi. Ağıtların sağda solda, dağınık kalmasına dayanamıyordu. Kendisi de, geniş bir önsöz yazacak, ağıtlar üzerine görüşlerini, yaşantılarını ortaya koyacaktı. Bununla da yetinmeyip incelemelere yönelmek istiyordu. Ayrıca, derlediği her ağıdı ayrı ayrı açıklayacaktı.

Gürül gürül romanlar yazan Yaşar Kemal, bu önsöz işini, açıklama yazma işini öylesine önemsiyordu ki... *Ağıtlar*'ının yayımlanması için 1992'yi beklemek gerekti. Ama değdi... Küçük puntıyla 27 sayfa tutan "Ağıtlar Üstüne" başlıklı incelemesinde, elli yıl önce ilk kez dikkatleri çektiği bu özgün yaratılar üzerine söylenebilecek her şeyi söylemişti.

Ben, derlemelerimi yayımlamak için "Ustam"ın kitabının çıkmasını bekledim. Onunki çıktıktan sonra da yeni kaynaklara, yeni ağıtlara ulaştım; aradan dört yıl daha geçti...

On yedi yılda hazırlanan bu kitap, özgün ağıt örneklerini sunma, yoğun şiirsellikle örülmüş Avşar (ya da Güney Türkmen) ağıtlarının yalın anlatımını yansıtırma işlevini yerine getirirse, "Ustam"a verdiğim sözü tutmuş olacağım.

"Ustam"ın edinimlerine, yaşantılarına, edebiyat alanındaki gücüne dayanarak ortaya koyduğu incelemeyi aşmak, hiç kuşkusuz ki, olanaksız... Bu nedenle, iznini alarak, incelemesinin kimi bölümlerini bu kitaba aktarıyorum.

Bu kitabı sevgili "Ustam" Yaşar Kemal'e adıyorum.

Nisan 1996
Alpay Kabacalı

AĞITLAR

*Alp Er Tunga öldü mü
Kötü dünya kaldı mı
Felek öcün' aldı mı
İmdi yürek yırtılır*

*Felek çıkar gözetti
Uğrun tuzak uzattı
Beyler beyin azıttı
Kaçsa nasıl kurtulur*

*Beyler atını yorup
Kaygı onu durdurup
Benzi yüzü sararıp
Safran ona sürülür*

*Gönlüm içini yaktı
Yetmiş yaşı kocattı
Geçmiş günü arattı
Dün gün geçip aratır*

Adana ilinin Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde derlenmiştir.

Hele mezere mezere
Mezerin otu bozara
Ben Ahmet'e gelin geldim
Peygamberin kavl' üzere

Kırlangıç yapar yuvayı
Çamur sıvayı sıvayı
Ahmet benim emmim oğlu
Babam başından dolayı

Yukardan bağlar kuşağı
Bağlandıkç' iner aşağı
Çift gittiniz tek geldiniz
İkiniz bir emmi uşağı

Ebesi kapıda bağlı
Yalısı, kuyruğu yağı
Recepli'den seçilmez
Bey miydin emmim oğlu

Dağların başı laleli
Küçükten başım belalı
Üç aycağız bil' olmadı
Daha ben gelin geleli

Ne inişin dibindeyim
Ne yokuşun başındayım
Bana dulluk yakışır mı
Daha on beş yaşındayım

Kadanı alırım bacım
Ahmet beni etti âşık
Çok söylemek ayıp ama
Elim sallamadı beşik

Bucaktaki yatan ergen
Üstünde öznellik yorgan
Can cana kurban olursa
Emmim oğlu canım kurban

M. Sabri Koz: "Elbistan ve Adana Yöresinden Ağıtlar", Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı 1975, İstanbul 1975-1976, s. 75-76.

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde derlenmiştir.

Çamlı dirsek çamsız dirsek
Açsak da yarasın' görsek
Silahını bana verin
Gitsek de hayfını versek

Yücede dolanır kartal
Pençe vurur yeri yutar
Kadını alayım gelin
Takımını ver de kurtar

Bana verin kalçağımı
Kara bıyık malçağımı
Akşam Andırın'dan geldi
Çok incitmen koçağımı

Bir esvapçık dikemedim
Ben boyuna bakamadım
Yernik gittin benl' Ahmet'im
Gül ireyhan sokamadım

Elim' aldım demir ayak
Bize haber verdi bayak
Gölgeden güne çıkmazken
Ben de geldim yalınayak

Kaplan geldi heğirmeye
Yaşın geldi yiğirmiye
Her ananın kârı değil
Böyle yiğit doğurmaya

Hele şunun yatışına
Kefiyenin nakışına
Vurdun beni sen Ahmet'im
Andırın'ın yokuşuna

Kır at gibi harlayarak
Nalı mıhı parlayarak
Can veriyor Ahmet'im
Kara bıyık terleyerek

M. Sabri Koz, agy, s. 77-78.

Adana' nın Bahçe ilçesine bağlı Çerçioğlu köyünde derlenmiştir.

Ağ Memiş'im ağ Memiş'im
Seni yalınız komuşum
Gelin aldım sanıyordum
El kızını düşman almışım

Sabahınan tüfek öttü
Köylüleri haya gitti
Kadanızı alam eller
Yaktığım ocak battı

Sağ yanından saçma değmiş
Sol yanından çıkamamış
Cahil benim kuzucuğum
Sabahınan kalkamamış

Çuha şalvar, aba giyer
O da usul boya uyar
Acı haber kanlı gömlek
Hacı Efendi ağan duyar

Harman kurar odasına
Hatça kurban kadasına
Döne döne hizmet eder
Ala kanlı edesine

Ünlü Ağ Memiş'im ünlü
Düşünün arası benli
Kadasını alam eller
Benim oğlum delikanlı

Ablak Ağ Memiş'im ablak
Başında kefiye yaprak
Ben gününü göremedim
Görsün kara toprak

Ali Rıza Yalgın'ın 1928 yılında Toroslar'daki yörükler arasında derlediğine göre, Boynuinceli aşiretinden Abdurrahman oğlu Ali adında bir delikanlı, yazın Lemas gölü yakınına çalışmaya gitmiş. Orada sıtmaya yakalanmış ve ölmüş. Ali'nin kız kardeşi Havva Ana, Güzeloluk'taki kardeşinin öldüğünü duyunca, kendini yerden yere atarken bu ağıdı yakmış.

Yaylada keklikler seker
Fesin' sağ yanına yıkar
Lemas'ta devesin' çeker
Siz ağamı gördünüz mü

Gençliğine doyamadan
Evlenip nişanlanmadan
Garip ilde soyha kalan
Siz Ali'mi gördünüz mü

Ali Rıza Yalgın (Yalman): Cenupta Türmen Oymakları I, yeni basım, Ankara 1977, s. 241.

Kadanı alayım Ali
 Emmim oğlu selvi dalı
 Vallahi ondan kalmazdı
 Sivas'ta oturan vali

Esef oğlan kovar m'ola
 Hüseyin'im döver m'ola
 Halimi perişan görse
 Eşim beni arar m'ola

Yandım hey Allahım yandım
 Ocakların taşı gibi
 Sallanıyor sürmel' eşim
 Hayır gelmedi yoluna

Silkinip ata binince
 At altında harıl harıl
 Eşim Adana'dan gelir
 Üzengisi parıl parıl

Kardeşi Hacı Selver söylüyor:

Al at birin birin basar
 Deli desem bana küser
 Kardaşın telli bohçasın'
 Bacısı bağrına basar

Kardaş bacıya yanarsa
 Elin gönlü olmaz imiş
 Hocadan kâğıt geliyor
 Giden geri gelmez imiş

Mahmut Işık: Afşarlar, Ankara 1963, s. 114- 115.

Abdürrahim Dede, Batı Trakya Türk Folkloru adlı kitabında (Ankara 1978) şu bilgiyi veriyor. "Ali, sevdiği kızla evlenmek üzeredir. Zıfaf gecesi damat Ali'yi arkadaşları gelinin odasına götürmüşlerdir. Arkasına yumruk vurarak dünya evine itecekler Ali'yi törelere göre. Ancak Ali'yi çekemeyen, kıza âşık bir arkadaşı Ali'nin sırtına yumruk yerine kama ile vurup içeriye iteler. Ali vurulmuştur. Kanlar içerisinde sevdiğinin, gelinin önüne yığılır." Gelin, aşağıdaki ağıdı yakar. İnceğiz-Gümülcine'de 68 yaşındaki Gülsüm Mustafa'dan derlenmiş.

Ak bacadan duman tüter
Zıngırdaklı divan öter
Benim derdim bana yeter
Uyur isen uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım

Öte baktım beri baktım
Al duvağım' kendim attım
Ali'min yüzüne baktım
Uyur isen uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım

Tan yerine nişan düştü
Yengeler kapıya üstü
Ali'm dünyasından göçtü
Uyur isen uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım

Evimizin önü iğde
İğdenin dalı yerde
Benim yarım kara yerde
Uyur isen uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım

Seyit Küçükbezirci tarafından Konya'da derlenmiş.

Evimizin önü yazı
Gelir geçer koyun kuzu
Secdeden kalkmaz yüzü
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Evimizin önü iğde
İğdenin dalları yerde
Altı tavan yüksek evde
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Evimizin önü mezar
Mezarda kumrular gezer
Kınalı eller uçkur çözer
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Evimizin önü taşlık
Taşlığa düşürdüm beşlik
Boşa gitti kahpe keşlik
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Evimizin önü nane
Ben kül oldum yana yana
Yârim isen gel imana
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Evimizin önü kavak
Kavaktan dökülür uvak
Elim kına başım duvak
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Evimizin önü çardak
Çardakta asılı bardak
Burnumuzdan geldi gerdek
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Evimizin önü susam
Su bulsam mendilim' yusam
Soyunsam koynuna girsem
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Annem ineği sağmadan
Babam camiden gelmeden
Eller evimize dolmadan
Uyan Ali'm tan yüzüne
Sıralanmış ben yüzüne

Cahit Öztelli: Evlerinin Önü, İstanbul 1972, s. 464-466.

Ali, kimi zorunluklar ve engeller yüzünden, nişanlısıyla yedi yıl sonra evlenebiliyor. Gerdek gecesi, daha elini geline dokundurmadan ölüyor. Ağıt, gelin tarafından söyleniyor. Gaziantep'te İlbeyli Türkmenlerinden derlenmiştir.

Sabah oldu kalkmaz mısın
Dört yanına bakmaz mısın
Hiç Allahtan korkmaz mısın
Uyan Ali'm sabah oldu

Tarlada arı peteği
Parlak kutnunun eteği
Daha Ali'nin yatağı
Uyan Ali'm sabah oldu

Yük dibine yeni ettim
Yeşil perde yüzün' örttüm
Uyarmaya hicap ettim
Uyan Ali'm sabah oldu

Seni görür emiklerim
Zaya gitti emeklerim
Yedi yıl yolun' beklediğim
Uyan Ali'm sabah oldu

Tarlalarda yeşil kavak
Ali'm gelir uvak uvak
Elim kına yüzüm duvak
Uyan Ali'm sabah oldu

Ali'min bindiği atlar
Ali'm aslan gibi yatar
Anan duyar baban çatlar
Uyan Ali'm sabah oldu

Ali'min bindiği katır
Feleğin elinde satır
Uyan Ali'm işin bitir
Uyan Ali'm sabah oldu

Ömer Özbaş: İlbeyli Türkmenleri Arasında, *Gaziantep* 1939,
s. 73-74.

Bulgaristan Türklerinin yaktığı ağıtlara bir örnek.

Evlerimizin önü ide
İdelerin dalı yerde
Çürüdü Ali'm kara yerde
Kalk uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım
Ha canım

Öte baktım beri baktım
Duamı kendim ettim
Soyunup yanına yattım
Uyursan uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım
Ha canım

Şafak pencereye düştü
Yengeler kapıya üştü
Bu ayrılık bize düştü
Uyursan uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım
Ha canım

Evlerimizin önü fındık
Fındı'n dalına konduk
Sözde biz de gelin olduk
Uyursan uyan Ali'm
Sabah oldu nazlı yarım
Ha canım

Nimetullah Hafız'dan, Şükrü Elçin: Türkiye Türkçesinde Ağıtlar, Ankara 1990, s. 46.

Maraş'ta Hüseyin Erden'den derlenmiştir.

Edin Ali'min sözünü
Kana belemiş yüzünü
Kime emanet eyledin
Bahtı kara el kızını

Avluda duvar çekili
İçinde reyhan ekili
Gelinin anam vekili
Ağlasın anam ağlasın

Bu dereyi çevirdiler
Ali diye çağırdılar
Bu köy de bir gavurmuş
Bizi yârdan ayırdılar

Bu derenin ılık suyu
Akar harlayı harlayı
Öldürmüşler Ali'm seni
Kana beleyi beleyi

Bulut bulutun söykesi
Bulut yağmurun öfkesi
Kutnu zıbın çuha şalvar
O da Ali'nin soykası

Everinde yeşil bayrak
Davul öter seyrek seyrek
Biz Ali'ye düğün kurduk
Okuntusu kanlı gömlek

Maraş'ın dağları yüce
Açılır gülleri gonca
Ali sana düğün kurmayız
Emmin dayın gelmeyince

Ablak idin Ali'm ablak
Kıyıp da vuramazdım şaplak
Yenileceğin yok idi
Yendi m'ola kara toprak

Evleri camiye yakın
Ali'm hamaylılar takın
Yiğit idin aslan Ali'm
Biraz düşmanlardan sakın

Ahmet Caferoğlu: Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, İstanbul 1945, s. 153-154.

Yozgat'tan derlenmiştir.

Basınca gaza çıkıyor duman
Ezrail peşimde vermiyor aman
Direksiyon boynumu kırdığı zaman
Yaralı mezara girdim ağlarım

Böyle bir ölüm dünyada yoktur
Dokunma'n ahbablar yaram pek çoktur
Savcı, kaymakam ile bir de doktor
Yaralı mezara girdim ağlarım

Saat sekiz otuz bindim motura
Dostlar gelmiş cenazemi götüre
Annem bacım melul mahzun otura
Yaralı mezara girdim ağlarım

Argen başında yayılır koyun
Gelin ahbablarım elbisem' soyun
Biçildi kefenim ılıdı suyum
Yaralı mezara girdim ağlarım

Muhan Bali: "Ağıtlar Üzerinde Bir Araştırma", basılmamış doçentlik tezi, 1974. Aktaran Elçin, agy, s. 144.

Adana ilinin Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde derlenmiştir.

Kundura giymem kıcıma
Girmedim evin içine
Nasıl vurdun kör olası
Aralayanın suçu ne

Eşinme Tosun çölünde
Gümüşlü hançer yanında
Küsme bey kardeşim küsme
Benim saçım el elinde

Ne çok altın takınmışsın
Siyah sürme çekinmişsin
Kız kardeşim ölmeyi'k mi
Türlü dona tığınmışsın

Hele geline geline
Kına yakmış ak eline
Ayağ' kademsiz demeyin
Attan inmemiş geline

Aman benim emeklerim
Yürüyemez emeklerim
Senin için telli Eşe'm
Gitmez evini beklerim

Süpürmedim avlunuzu
Böyl' ettiniz kavlinizi
Bana kademsiz dediniz
Ben görmedim oğlunuzu

Yaylaların tasak dalı
Ben de kırdım ufak ufak
Sanki ben de gelin m'oldum
Elim kına yüzüm duvak

Kanlı gömlek kanlı gömlek
Yumaz seni kuruturum
Ali Bey'im gelene dek
Sandıklarda çürütürüm

M. Sabri Koz, agy. s. 78-79.

Ali Bey, Toklar'ın Zelfin köyündenmiş. Ağıt, Han köyünden bakkal Gazi'den derlenmiş.

Kardeşim bir su istemiş
Kırkpınar'dan Aslantaş'tan
Gülperi evde mi deyi
Haber sormuş uçan kuştan

Çarşıdan kazan almışlar
Garip suyunu koymuşlar
Bu tüccar nereli deyi
Kardaşın aslın' sormuşlar

Sabahınan kalktım idi
O da olmuş virane
Kurban olurum kardaşım
Seni getiren tirene

Beri benzer ata binmez
Bindiği üveyik kırn
Sen dağdan aş kardaşım
Gezbel'i dolansın sürü

Kangal'dan yozu geliyor
Birikin Dersim Kürtleri
Gedik'te canavar kovar
Kara çadırın itleri

Kardaşımı yuyan hoca
Garip diye koyman uca
Ben burada uyumuşum
Kardaşın öldüğü gece

Kardaşım bir su istemiş
Kızılgöl'den Kırkpınar'dan
Kardaşın yozu geliyor
Hardallık Küçükçınar'dan

Mahmut Işık, agy, s. 111-112.

Üç atım var biri yedek
Haydin arkadaşlar gidek
Ali Paşa'yı vurmuşlar
Yavrusuna haber edek

Sırtında da iki kürkü
Biri samur biri tilki
Ali Paşa azil olmuş
Neyleyim sahipsiz kürkü

Evlerinde dut ağacı
Altı şirin üstü acı
Kadan alam ana, bacı
Yok mu mavzer ilacı

*Ursula Reinhard: Vor Seinen Häusern Eine Weide..., Berlin
1965, s. 30.*

Abdurrahman Cabirolu, Van'dan derlemiş.

Arpa ekim biçemedim
Bir düş gördüm seçemedim
Alışmışım soğuk suya
Issı sular içemedim

Üç atım var biri binek
Arkadaşlar kalkın gidek
Ali Paşa'yı vurdular
Yavrusuna haber vererek

Paşa giyer iki kürkü
Biri samur biri tilki
Ali Paşa'yı vurdular
Harap oldu Van'ın mülkü

Karavanaya vurdular
Yüzbaşılar darıldılar
Darılmayın yüzbaşılar
Ali Paşa'yı vurdular

Cahit Öztelli, agy, s. 457-458.

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Altısöğüt köyünde, aşağı yukarı yirmi yıldır, amca çocukları arasında kan davası güdülmektedir. Bu yüzden yirmiye yakın kişi öldürülmüştür. Aşağıdaki ağıt, amca çocuklarının bölünmesine ve birbirlerine düşman olmalarına yol açan ilk cinayeti dile getirmektedir.

Rıza, kız kardeşi Şehriban'ın kocası tarafından öldürülmüştür. Halil, köyün muhtarıdır. Öldürülen Rıza ise o sırada köyün ihtiyar heyetinde birinci azadır.

Babam koca, hayf alamaz
Hayfımı alır mı Hacı
Eğer düşmana giderse
Şehriban'a demem bacı

Teneşire çıkarmışlar
Muallimler kekil tarar
Köye tahsildar gelmiş de
Halil, birinci aza arar

Soluk verin Sultan soluk
Kırvemin yarası delik
Yabancıyı değil anam
Emmisinin oğlu vuruk

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Topaçlı köyünden Arif için yakılan bu ağıt, Sivas'ın Yıldızeli ilçesine ağılı Büyük Evren köyünde Abdullah Eryörük'ten derlenmiştir.

Gitme Üyecik köyüne
Kurşun değmiş kır tayına
Şemsel kaput yakışmaz mı
Arif Ağa'nın boyuna

Alçak imiş alçak baca
Silah sürülür mü gece
Kolu kanadı kırılmış
Nasıl yusun bunu hoca

Şu topacın başı dölek
Kan birikmiş gölek gölek
Nasıl kıydın gavur düşman
Arif Ağa'm çatal yürek

Yedi göz yaptırmış oda
Mevladan mı geldi kada
Arif elini sallamış
Kimse gelmemiş imdada

Arkasını vermiş dağa
Selam vermiş sağa sola
Sarkışla'nın Rasim Bey'i
Sen de buyur davetine

Odasında çifte firek
Buna dayanır mı yürek
Burda bu dava görülmez
Ankara'ya bir tel vurak

Ak odası allanıyor
Ala beşik sallanıyor
Gavurmuş gavur düşman
As'm'ın oğlu dilleniyor

Bak sevdiğim Tahir Ağa
O da yandı çayır çayır
Eğer ona küstün ise
Fazlı'nın oraya buyur

Ahmet Caferoğlu: Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar, İstanbul 1948, s. 39-40.

Siniler sehil sineği
 Issız kaldı ağ konağı
 Yaz koyunu şurda dursun
 Oynaşır camuz ineği

Bağlar ebrüşüm kuşağı
 Sıyrılır düşer aşağı
 Şu canıma sebep oldu
 Abeş Ağa'nın uşağı

Bağlar ebrüşüm kuşağı
 Coşarı atar fişeği
 Sebebim deyem mi anam
 Abeş Ağa'nın uşağı

Haçın'de konağa çıkar
 Gözlerinden kanlar döker
 Biz bu yana yürüyünce
 Nazif'im arkamdan bakar

Dağlarda da olur geyik
 Ağamın da gözü büyük
 İfadeye çıkıncağız
 Kiraz'ım ellemen derik

Oturanlar oturanlar
 Bir kelem sarık saranlar
 Göçtü m'ola Avşar ili
 Ocağımı batıranlar

Kara Hasan'ımın kaşı
 ... Ömer'in döşü
 Hoplar gelir uşakları
 Tataroğlu zorba başı

Yol üstünde hayma tutar
Gelen geçen insin deyi
Havılı koygun döktürmüş
Duyan atlı binsin deyi

Yerde kır atın göbeği
Sofraya koydum tabağı
Cıvıl cıvıl cıvılaşıır
Ömer'imın üç bebeği

Ünlü Acacıklar(?) ünlü
Düşmanına deve kinli
N'edeyim arada kaldı
Çocuklar gülgülü donlu

Acacığın(?) uşakları
Ebrüşümden kuşakları
Deliler kavgadan gelmiş
Boşalmış ya fişekleri

Hele del' Argın'ım hele
Trabzon sarar bele
Ben anan kulun olduğum
Feyzi'mi koyvermişler göle

Altında dorusu çöker
Kuyruk kuluncunu döğer
Kervana dükkân gitmiş
Her gören Arkın'ı öğer

Yorulдум yola oturdum
Felek vurdu ben bitirdim
Bazaröreni'ne giden
Ben bir dor' atlı yitirdim

Hasan Ağa Bekir Ağa
İtaatım hepinize
Elif ile Ahmed Kehyem
Ben salamam kapınıza

Yazıda kaldım yazıda
Dünya malı yok gözümde
At oynadırdı Arkın'ım
Yiğidim Sandalözü'nde

Davarı soluna koyar
Gözinen onunu sayar
Kervana dükkâna gitmiş
Hep öğen Arkın'ı öğer

N'ettin benim dor' atlımı
Benli benli kır atlımı
Teneşire çıkadılar
Enli enli suratlımı

İl göçtü de ben de göçtüm
Yalın ayak yola düştüm
Ayan olsun Sarı Bey'im
Bugün yayla suyun' içtim

Beş döşekten yer ettiğim
Fitilli çarşaf örttüğüm
Perişanım Sarı Bey'im
Küsüp de ayrı yattığım

Gitmem Kale'nin yoluna
Sitilik vurmam koluma
Ben beyime âşık oldum
Tambura verin elime

Çuha şalvar tırnağında
Altun yüzük parmağında
Böyle büyüttüm yavruyu
Kozanlı'nın örneğinde

Bizim atlı beş mi idi
Düştüğü yer taş mı idi
Kadan alam Ağ Derviş'im
Altıpatlar boş mu idi

Arkın bindin çil tayına
Dursun dünya alayına
Ben yavruya düğün kurdum
Kızlar dursun halayına

Şehitlerde yanar çıra
Melekler iner ışığa
Hiçbir şeyi yok diyorlar
Kaail oldum bir kaşığa

Şu yavruyu kim soyd'ola
İlahi kanlar kusası
Hiçbir şeyi yok diyorlar
Yok mu kekilli kesesi

Erzurum'un yolu iki
Yel estikçe gelir koku
Acep garip dedi m'ola
Şu yavruyu yuyan fakı

Aşalım gönül aşalım
Dersim dağına düşelim
Harput'tan Diyarbekir'den
Adıyaman'da kavuşalım

Ahmet Şükrü Esen: Anadolu Ağıtları, Ankara 1983, s. 61-64.

Yalgın'ın derlemesine göre, Karakeşli aşiretinden Zehra Bacı, seferberlikte askere giden Koyuncu aşiretinden Mavi Ali Ağa'ya şu ağıdı yakıyor.

Havalı gönlüm havalı
Koca ev bülbül yuvalı
Kösreli'de Mavili
Sen de mi asker oldun, oğul

Çifteleşmiş keklik gibi
Turalanmış iplik gibi
Bir ağaçtan okluk gibi
Sen de mi asker oldun, oğul

Yalgın, agy, I, 1977, s. 242.

Firedi gönlüm firedi
 Yaylanın yolu ıradı
 Ne bileyim öleceğin'
 İkincin saçın taradı

Madalyası var döşünde
 Altında kilideşinden
 Yenice Kore'den geldi
 Felek kardeşin suçu ne

Endelliler el değıl mi
 Etrafı da göl değıl mi
 Yernik gittin babam oğlu
 Göksunlu yâr değıl mi

Kundura giyer kışına
 Gülyağı çalar saçına
 İlkbaharda babam oğlu
 Karış Türkmenin göçüne

Kadirli'den tel çekmişler
 Hele dayansın anası
 Bana ağlaman diyorlar
 Kaşları geyik karası

Yücede top gürleyince
 Telsizi sırtından atnış
 Zabitini kurtarınca
 Alnının çatından öpmüş

Damımızın ardı dölek
 Yağmur yağar olur gölek
 Bana ağlaman diyorlar
 Dayanır mı yanan yürek

Ursula Reinhard, agy, s. 26-28.

Ata biner Hızır gibi
Attan iner vezir gibi
Çavuşlu'nun deresinde
Azrailler hazır gibi

Oturunca köşe taşı
Kalkınca beylerin başı
Efendilerin arkadaşı
Efendim benim efendim

Ovalarda kar bulunmaz
Yaylalarda nar bulunmaz
Ağlayam mı çatlayam mı
Onun gibi yâr bulunmaz

Adana'dan gelir hasta
Mor kekili deste deste
Boyu kısa aklı usta
Aman beyim bir taneciğim

Söğüt gibi uzun dallı
Arı gibi ince boylu
Ak elleri deste güllü
Dayanamam ey Allahım

Derelerde biter söğüt
Verin bana biraz öğüt
Bulunmaz böyle yiğit
Dayanamam ey Allahım

Uzun boyu Şam'da dahlı
İnce boynu şal dolalı
Kaç yıl oldu beni alalı
Dayanamam ey Allahım

Kar yağar atmak ister
Çocukları ekmek ister
Mevlam bana bir yol göster
Geçip gitti kar' Aslan'ım

Akşam sabah bağ yolunda
Kazma kürek elimde
Derman yoktur kolumda
Dayanamam ey Allahım

Odası var dört köşeli
İçinde halı döşeli
Yanı da beyli paşalı
Beyim beyim coşkun beyim

Arıları yüksek uçar
Bahçeleri çiçek açar
Benim beyim durmaz göçer
Beyim beyim koca beyim

Ursula Reinhard, agy, s. 18-20.

Kangallı Âşık Emsali'nin (asıl adı Mustafa Turgut, Kangal 1900 - Konya 1978) ölümü üzerine Gürünlü Âşık Gülhani bu ağıdı yakıyor.

Oturup derdini döker
Diller Emsali'ye acır
Coşkun sular gibi akar
Seller Emsali'ye acır

Vücudunu nâra yakar
Yusuf gibi çile çeker
Başın' alıp dağa çıkar
Yollar Emsali'ye acır

Şu yalan dünyayı gezmiş
Destanlar koşmalar yazmış
Felek yuvasını bozmuş
Dallar Emsali'ye acır

Derdini söyledi bana
İçin için yana yana
Gelip geçen bunca sene
Yıllar Emsali'ye acır

Yıkılmış gönül sarayı
Yas çekip giyer kayayı
Mekân eyledi Konya'yı
İller Emsali'ye acır

Söyletmezler bildiğini
Gören yoktur güldüğünü
Dostlar duyar öldüğünü
Kullar Emsali'ye acır

Gülhani der selam versem
Her gün hatırını sorsam
Yarasına merhem sürsem
Eller Emsali'ye acır

İrfan Ünver Nasrattınoğlu: "1978 Yılında Halk Edebiyatı ve Kültür Şenlikleri", Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1979, s. 86-87.

Mahir Bey'in bir tanesi
 Uyan nazlı hanım uyan
 Rüştü Bey'in pervanesi
 Uyan nazlı hanım uyan

Düğüncüler seçilecek
 Davette çay içilecek
 Yarın bayrak dikilecek
 Uyan pembe hanım uyan

Çehizin sırkla denkle
 Beş yüz atlı geldi cenkle
 Bahar anan geldi bekle
 Uyan nazlı hanım uyan

Bu sırada ölüm çetin
 Tepemizden çıktı tütün
 Yasın' tutsun lala hatun
 Uyan pembe hanım uyan

Açsana bülbül dilleri
 Kuşanıp kemer şalları
 Neye düzdün bu gülleri
 Uyan pembe hanım uyan

Kalk dur salını salını
 Rüştü Bey'in gör halını
 Mihrali Bey'in gelini
 Uyan nazlı hanım uyan

Cümle beyler yasa geldi
 Kara giydi tasa geldi
 Nişanlın Sivas'a geldi
 Uyan pembe hanım uyan

Başlığını kesecekler
Söylemezsek küsecekler
Suretini basacaklar
Uyan telli hanım uyan

Yatma hanım bayın bayın
Misafirin' dağıt çayın'
Pazarlık kürkünü giyin
Uyan telli hanım uyan

Ne inişin dibindesin
Ne yokuşun başındasın
Daha on beş yaşındasın
Uyan güzel hanım uyan

Donattılar düzelttiler
Bir tahtaya uzattılar
Ahrete gelin ettiler
Uyan güzel hanım uyan

Mezarına diktiler taş
Götürdüler yavaş yavaş
Rüştü Bey başında göz yaş
Uyan nazlı hanım uyan

Ruhsat da bu derde şaştı
Kasavet kazanı taştı
Eller geldi helallaştı
Uyan nazlı hanım uyan

Âşık Ruhsati, haz. E. C. Güney - Ç. E. Güney, s. 134-135.

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973) söylemiştir.

Ağlayalım Atatürk'e
Bütün dünya kan ağladı
Süleyman olmuştu mülke
Geldi ecel can ağladı

Doğu batı cenup şimal
Aman Tanrı bu nasıl hal
Atatürk'e erdi zeval
Memur mebusan ağladı

İskender-i Zülkarneyin
Çalışmadı buncalayın
Her millet Atatürk deyin
Cemiyet-i Akvam ağladı

Atatürk'ün eserleri
Söylenecek bundan geri
Bütün dünyanın her yeri
Ah çekti vatan ağladı

Fabrikalar icat etti
Atalığın ispat etti
Varlığın Türk'e terketti
Döndü çark devran ağladı

Tiran hattı, tayyareler
Türkler giydi hep kareler
Semerkant'la Buhara'lar
İşitti her yan ağladı

Bu ne kuvvet bu ne kudret
Var idi bunda bir hikmet
Bütün Türkler, İnönü İsmet
Gözlerinden kan ağladı

Siz sağ olun Türk gençleri
Çalışanlar kalmaz geri
Mareşal'ın askerleri
Ordular, teğmen ağladı

Zannetme ağlayan gülmez
Aslan yatağı boş kalmaz
Yalnız gidenler gelmez
Her gelen insan ağladı

Uzatma Veysel bu sözü
Dayanmaz herkesin özü
Koruyalım yurdumuzu
Dost değil düşman ağladı

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde derlenmiştir.

Tekerek beyim tekerek
Öğsüz de götün çekerek
Leylim davardan geliyor
Başına çiçek takarak

Oturmuş başın' örmeye
Aynalı toka vurmaya
Ben Ayşe'mi gelin verdim
Hükümet gelsin görmeye

Leylim binmiş bineğine
Kan göllenmiş yunağına
Ben de senin için vardım
Hükümetin konağına

Evimizin önü dallı
Esvap kestirdi güllü
Araplı'da bacım Telli
O da duyar ağlar m'ola

Başında gülgülü fesi
Kulağında gümüş küpe
Leyli kızım ah ediyor
Kulağımda kaldı sesi

Kara keçi çanın' sallar
Zehlim zilfini teller
Ben Ayşe'mi gelin verdim
Birikin de gelin eller

Bana verin örgüsünü
Kul görmeli görgüsünü
Ben leylim gelin verdim
İyi bağlan terkişini

Ağaçta hezel ağlar
Dibinde güzel ağlar
Böyle oğlu ölenler
Sergerdar gezer ağlar

Akşam oldu usandım
Seher oldu uyandım
Taş olsaydım erirdim
Toprak idim dayandım

O tay bu taya bakar
Arasından çay akar
Çıksın benim gözlerim
Sensiz dünyaya bakar

Eziziyem, her aylar,
Her ulduzlar, her aylar
Oğlu ölmüş analar
Oğul deyip haraylar

Bu dağlar ulu dağlar
Çeşmeli, sulu dağlar
Burda bir garip öldü
Gök kişner, bulut ağlar

Ağlarım ağlar gibi
Derdim var dağlar gibi
Hezel olam, dökülem
Virane bağlar gibi .

Ben aşıkım, uyan, gül
Bu yan bahçe, o yan gül
Geç açılıp tez soldun
Beni mağmun koyan gül

Analar yanar ağlar
Günlerin' sayar ağlar
Döner gök güvercine
Yollara konar ağlar

*Ehliman Ahundov: Azərbaycan Halk Yazını Örnekləri, çev.
Semih Tezcan, Ankara 1978, s. 66-74.*

Zara'da yakılan bu ağıt Naciye Örnek'ten derlenmiş.

Buyur beyler beyim hasta
Şurubu var altın tasta
Bu konağı yapan usta
Hayırlı olsun dememiş mi

N'oldu beyim n'oldu n'oldu
Sarardı gül benzim soldu
Musta'fendi yetim kaldı
Ne olduysa bana oldu

Sağ yanımda yanar ışık
Sol yanımda ala beşik
Kutup küçük oynar aşık
.....

N'oldu beyim n'oldu n'oldu
Sarardı gül benzim soldu
Musta'fendi yetim kaldı
Ne olduysa bana oldu

*Sedat Veyis Örnek: Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara
1971, s. 102.*

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Oğlankaya köyünde Ali Karakuş'tan derlenen bu ağıt, Karamıklı köyünden Battal Bey'e söylenmiş.

Çıkamaz olasıca tipi
Vardım kitliymiş kapı
Dudu bacın kurban olsun
Zıbın giyer Harput topu

Güz gelince hayma vurur
Aşılır koç bağlanır
Meydanda ateş yakar da
Tülü mayası galanır

Murat Emmi'm havut basar
Dizi büyük tülüsüne
Atlanır Sivas'a gider
Söz anlatır valisine

Bir niyeti var Kâbe'ye
Şam'daki teyzesine uğrar
Çördükl'oglu kahve döver
Hafız tütününü doğrar

Devesi düzde bağlanır
Koluna pazı bağlanır
Durma şu ölen Battal Bey
Âlemde ünü söylenir

Mahmut Işık, agy, s. 117-118.

Osmaniye'ye baēlı Kırmacılı köyünde derlenmiştir.

Deve de deveden yüce
Yükü yüklettim bir gece
Yoklamadım aē bebeēi
Yurda varıp konmayınca

Almalı'dan kalktım yayan
Dayan hey dizlerim dayan
Şimdi emmilerin gelir
Kimi atlı kimi yayan

Deveyi deveye çattım
Yuların' üstüne attım
Kay'nbabamdan hicap ettim
Bebek kaldı diyemedim

Göēde bulut kar havası
Işkın yayılır devesi
Kıvranı kıvranı aēlar
Bebeēin beşik mayası

Odada insan gülüşür
Benim ciēerim alıştır
Şöyle döndüm baktım idi
Kuzgunlar ileş bölüşür

Karakuş döner havada
Yavrusun' komaz yuvada
Bir göynücüēüm Çukurova'da
Ora' gitti aē bebeēim

Yanık yerde söēüt mü biter
Bitse de çitil mi tutar
Gene verir kadir Mevlam
Aē bebeēin yerin' tutar

Harmancı'nın kayaları
Karkuşun yuvaları
Zor mu imiş ağ bebeğim
Karkuşun sayaları

M. Sabri Koz, agy, s. 73-74.

Başka bir derleme.

Almalı'dan çıktım yayan
Dayan ey dizlerim dayan
Şimdi dayıların gelir
Kimi atlı kimi yayan

Harmanca'nın kayaları
Çan dövüyor mayaları
Az mı değdi ak bebeğim
Kara kuşun sayaları

Ciğen akar bucaktan
Ekin kaldırdım göcekten
Kay'nbabamdan hicap ettim
Ak bebeği verdim kucaktan

Deve deveden yüce
Deveyi yüklettim gece
Kay'nbabamdan hicap ettim
Yurda varıp konmayınca

Bebeğimin beşiği çamdan
Yuvarlandı düştü daldan
Şimdi emmilerin gelir
Kimi Şam'dan kimi Urum'dan

Ursula Reinhard, agy, s. 28-29.

Aynı ağıdın başka bir çeşitlemesi.

Elmalı'dan çıktım yayan
 Dayan hey dizlerim dayan
 Emmim atlı dayım yayan
 Bebek beni del'eyledi
 Yaktı yaktı kül eyledi

Kol bezin' dalda bulduğum
 Adını Ali koyduğum
 Yedi yılda bir bulduğum
 Bebek beni del'eyledi
 Yaktı yaktı kül eyledi

Gökte yıldızlar ışılar
 Kuzgunlar üleş bölüşür
 Çadırda düşman gülüşür
 Bebek beni del'eyledi
 Yaktı yaktı kül eyledi

Deve var deveden yüce
 Devayı yüklettim gece
 Nic' edeyim aman nice
 Bebek beni del'eyledi
 Yaktı yaktı kül eyledi

Kaynanam samur kürklü
 Develeri kahve yüklü
 Yad yaban değil Yörüklü
 Bebek beni del'eyledi
 Yaktı yaktı kül eyledi

Çadırı cibiş kılından
 Pazvandı çıkmaz kolundan
 Kurtulamam el dilinden
 Bebek beni del'eyledi
 Yaktı yaktı kül eyledi

Tuzladan aldım tuzunu
Ak dağa serdim bezini
Kargalar m'oydu gözünü
Bebek beni del'eyledi
Yaktı yaktı kül eyledi

Ak memeden sütler akar
Kavım kardaş yola bakar
Yasımız obayı yıkar
Bebek beni del'eyledi
Yaktı yaktı kül eyledi

Cahit Öztelli, agy, s. 459-460.

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Çorakdere köyünde Durdu Yıldız'dan derlenmiş.

Bekir: Puştluk ile adam ölmez
Kavga eden mert olmaz
Ne gafilce avlanmışın
Kız kaçırın kurt olmaz mı

Beni içerde gördüler
Kapıya küsük vurdular
Ben onlara yenmezdim
Evvel' kolumu kırdılar

Kibritleri Memik yaktı
Topal Ahmet dışarı baktı
Veli bana kıymıyordu
Kâfir Osman kurşun sıktı

Işık yaktı küçük piçi
Yorganımı açtı Kör Hacı
Bana burda kıyıyorlar
Anam yetiş, illa bacı

Ev içinde gezmez avcı
Arka çıkmaz ana bacı
İdamına karar versin
Tahkikatı yapan savcı

Düşümü gördüm bu gece
Yatırman beni köyden uca
Parmağımdan yüzüğümü
Çıkarmasın yuyan hoca

Ele gitmesin Naciye
Verin kardeşim Hacı'ya
Nişanlımı ele vermen
Acıyı katman acıya

Ölüm bana hak mıydı
Benim arkam yok muydu
Birkaçını öldürseler
Zalimlere çok muydu

Gövdemden ayrıldı başım
Daha on altıdır yaşıım
Beni burda öldürdüler
Sen başını kurtar eşim

Naciye beni unutma
Düşmanın sözünü unutma
Öldüreni doğru söyle
Başka kimseleri katma

Kız: Hükümet onlara koymaz
Sana olsun ayan Bekir
Su uyur düşman uyumaz
Ne uyursun uyan Bekir

Hem oğlu hem babası
Elinde meşe sopası
Toplanmış Avşar obası
Ne uyursun uyan Bekir

Böyle kafir düşman olmaz
Kahpelikle adam ölmez
Düşman olan aman bilmez
Ne uyursun uyan Bekir

Dostlar düşmanlar bölündü
Ölüm havası çalındı
Gelin boynuna sarıldı
Ne uyursun uyan Bekir

Boynumu bükmüş kuzular
Kâfirin kalbi sızılar
Gelin başında bozular
Ne uyursun uyan Bekir

Başka yola gider miyim
Sana namus eder miyim
Ölmeyince gider miyim
Ne uyursun uyan Bekir

Düşmanlar ölmen sanıyor
Görünmez yaran kanıyor
Öğretmenler hep sana yanıyor
Ne uyursun uyan Bekir

Caferoğlu, agy, 1948, s. 84-86.

Sonradan Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlanan –Avşarların yaşadığı– Yalak köyünün iki öğretmeninden biri, başöğretmen Bekir Gençoğlu Ocak 1939'da hastalanır. Kar yağışı arttığı ve okulu yalnız bırakmak istemediği için köyden ayrılmaz. Sonunda zatürreeden ölür. Ağdı öğrencisi (sonra öğretmen) Mehmet Demirci'nin annesi Yeter Bibi yakar.

Altın yüzük parmağında
Kaput giyer tırnağında
Burda bir muallim ölü
Atatürk'ün örneande(*)

Hasta Bekir Bey'im hasta
Kara kekil deste deste
Anan ağlar bacın ağlar
İncesu'ya varır posta

Yekin Bekir Bey'im yekin
Takım giyer döküm döküm
Tel çekin Hafız Efendi
Ankara'dan gelsin hekim

Utan Bekir Bey'im utan
Hayle geçicin gelinden
Okuttuğu talebeler
Tutun, indirin salından

Ali Efendi tel vuruyor
Sıkıyalar gelsin diye
Kim beddua verdi idi
Baş muallim ölsün diye

Yol üstünde garip mezer
Yel estikçe kumu tozar
İclal(**) da günün arasın
Eli şemsiyeli gezer

(*) Örneande: Örneğinde.

(**) İclal: Bekir öğretmenin eşi.

Gümüş kalemi elinde
Sahatı var sol kolunda
Kıyma felek kul oluyum
Gençoğlu Sarız dilinde

Tavsır elden ele gezer
Söylemişler değmiş nazar
Tez gel Bekir Bey'im tez gel
Talebeler kırgın gezer

Bekir Bey insanın hası
Cümleyi yakar acısı
O da duysa gelir m'ola
İncesu'daki bacısı

İclal ağlar Mehmet ağlar
Yine dumanlandı dağlar
Ben bu dertten ölücüyüm
Kınaman beni obalar

Gazi muallim ölüyor
Ellehem devir dönüyor
Baş muallim öldü deyin
Kaynar'dan müdür enici

Yazın mezerin' yaptır'ırım
Üstüne yatmasın keçi
Karınan karsambaç oluk
Alnındaki kara saçı

Fakı ona çok yanıyor
Sanırsın ki öz kardaşı
Yüz tane muallim gelse
Bekir Bey alayın başı

Sabahınan zil çalındı
Talebeler düzülüyor
Can veriyor Bekir Bey'im
Gelin gibi süzülüyor

Gazi deli gönül Gazi
Ataşlara attın bizi
Ar değil mi Bekir Bey'im
Çıkar gider Çerkez kızı

Yaşa Bekir Bey'im yaşı
Ünü gider dağa taş
Bayrağı direğe çeker
Sanırsın ki Kemal Paşa

Orhan Göksel Aydemir: "Bekir Öğretmene Ağıt", Türk Folklor Araştırmaları, s. 189.

Kardeşi tarafından öldürülen bir nişanlı kızın ağzından yakılmıştır. Adana ilinin Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünden derlenmiş.

Kardaş ardımdan ulaştı
Görünce tebdilim şaştı
Kılıcınan vurunca
On beliğim birden düştü

Neye varır benim halim
Elim dokur ağcı kilim
Babam oğlu kanlı zalim
Kör yola öldürdün kardaş

Yüce dağın karı' erisin
Çayır çimeni bürüsün
Beddua verirsem kardaş
Ağzımda dilim kurusun

Yüce dağın karı idim
Ben anamın biri idim
Yazık oldu el oğluna
Sağ gözünün nuru idim

Hele bakın el oğluna
İk' elini sokmuş koynuna
Bu dünyada kav'şamadık
Ahrette dolan boynuma

Yaram burda sızılıyor
Anam şorda bozuluyor
Geri döndüm baktımkına
Hocam gelmiş bozuluyor

Arkamdan yüz on beliğim
Göğsüme çıktı soluğum
Söylediğime bakmayın
Vallahi dünden ölüğüm

Yalgın'ın kitabında "Vurulan Bir Gencin Ağıdı" başlığı ile yer alan bu ağıdım altında "Hüseyn Kâhya oğlu Hasan" imzası var. Bu kişiden derlendiği anlaşıyor.

Yürü bire elin oğlu
Ellerin' sokma koynuna
Bu dünyada görüşmedin
Ahrette dolan boynuma

Elime helkeyi aldım
Dolandım da suyu geldim
Şöyle döndüm baktım idi
Tüfeğinin ucun' gördüm

Çağırın da bacım gelsin
Çenemin kanını yusun
El sözüne uyan kardeş
Salımın ucundan tutsun

Anam düşmüş bayılıyor
Yaralarım sayılıyor
Soluk göğsüme dizilmiş
Hoca gelmiş bozuluyor

Ali Rıza Yalgın (Yalman): Cenupta Türkmen Oymakları II, yeni basım, Ankara 1977, s. 261.

Nişanlı bir kızın ağzından yakılan bu ağıdı Yalgın, Toroslar'da derlemiştir. Kız, nişanlısı ile konuşmak için çeşmeye inmiş. Kardeşi, onu çeşme başında nişanlısı ile konuşurken yakalayınca tabancasını çekip öldürmüştür.

Tabancanı çifte doldur
Elini tetikten kaldır
Bir çift sözüm var kardeşim
Söyleyeyim sonra öldür

Yüce dağda kar erisin
Enginin' duman bürüsün
Beddua vermem kardeşim
Ağzımda dilim çürüsün

Yüce dağın karı idim
Ben anamın biri idim
Öldürme beni kardeşim
Sağ gözünün nuru idim

Yalgın, agy, II, 1977, s. 268.

Dr. Friedrich Giese'nin 1907'de yayımlanan kitabından. Kadınhanlı Ahmet'ten derlenmiş.

Bozbey'e de ferman geldi
Ak odası melil kaldı
Dost ağladı düşman güldü
Bozbey'i istetmiş vezir

Kâbeden gelen hacılar
Yürekten çıkmaz acılar
Sıladaki bacılar
Kardeş der de ağlar m'ola

Hele Mehemmed'im hele
Sen düşürdün gurbet ile
Bir taş attın yeşil göle
Bozbey'i istetmiş vezir

Karşiki yüce dağlar
Acep bizim dağlar m'ola
Sıladaki garip atam
Yavru der de ağlar m'ola

Dağlar senin derdin mi var
Şahin ağlar yurdun mu var
Bencileyin derdin mi var
Derdimin ortağı dağlar

Yücesine karlar yağdı
Enginine günler doğdu
Top menevşem boynun' eğdi
Beyleri istetmiş vezir

Kır atımın kolları dağlı
Ellerim arkamdan bağlı
Ulaşınca kardeş oğlu
Bozbey'i istetmiş vezir

Dr. Friedrich Giese: Materialien zur Kenntnis des Anatolischen Türkisch I, 1907, s. 74-75.

Aynı ağıdın Hotamışlı Hallo (Halil) adlı kişiden derlenmiş "varyant"ı.

Bozbey'e de bir ferman geldi
Dost ağladı düşmanım güldü
Ak odalar melil melil kaldı
Bizi de istetmiş vezir efendi

Girdim de Konya'nın içine
Selam verdim birkaçına
Bozbey'in bunda suçu ne
Bizi de istetmiş vezir efendi

Atımın kuyruğu saçak
Sineme vurdular bir kanlı bıçak
Ele yalan bana gerçek
Bizi de istetmiş vezir efendi

Konya'da olur deli
Düşmana demezdim belli
Bize de ferman gelmiş, he kardaş Veli
Bizi de istetmiş vezir efendi

Bozbey'e de gelsin demiş
Ara yere bekçiler komuş
Kalk gidelim kardaş Memiş
Bizi de istetmiş vezir efendi

Dr. Giese, agy, s. 62.

Eferim oğlum eferim
Bir kara donlu neferim
Vardı ora' değil m'ola
Sarı kekilli Cafer'im

Üç oğlum var üçü taburda
Silahı dolu bulur da
Sabreyle oğlum sabreyle
Çok keramet var sabırda

Evinin önü kaşaklı
Yükünün dibi döşekli
Arkası ufak uşaklı
Bacın ölsün oğlancığım

Anan ölsün baban ölsün
Teyzelerin kadanı alsın
Nidem on iki deveyi
Altısını bedel versin

Ursula Reinhard, agy, s. 36.

Yozgat'tan derlenmiştir.

Aşağıdan kuş geliyor
Sesi bana hoş geliyor
Celal'i götüren taksi
Geri dönmüş boş geliyor
Celal oy oy eşim oy oy
Kesiles'çe başım oy oy

Evlerinin önü yonca
Yonca çıkmış dam boyunca
Bu yoncayı kim biçecek
Celal oğlan gelmeyince
Celal oy oy...

Aşağıdan gelir deve
Gevişini geve geve
Sanki ben de gelin oldum
Celalgilin büyük eve
Celal oy oy...

Celal odada yatıyor
Yorganını yel atıyor
Ne yatıyon garip Celal
Nişanlını el satıyor
Celal oy oy...

Evlerinin uru arpa
Atlar gelir gırpa gırpa
Celal oğlan can veriyor
Kollarını kırpa kırpa
Celal oy oy...

Sekiz geyim çorap ördüm
Sekiz kaynım geysin deyi
Sandık açtım poşu seçtim
Celal güvey olsun deyi
Celal oy oy...

Muhan Bali: "Ağıtlar Üzerinde Bir Araştırma", basılmamış doçentlik tezi, 1974. Aktaran Elçin, agy, s. 145-146.

Aynı ağıdın çeşitlemesi. Bu kez, Ankara'nın Kalecik ilçesine bağlı Alevi-Türkmen köyü Hançılı'da "Yeni evliyen ömrünün baharında ölen Celal oğlana yakılan ağıt" olarak karşımıza çıkıyor.

Sandığımı açacağım
Çeyizimi saçacağım
İzin verin kayınlarım
Gelinliği bozacağım

Kapımızın önü yonca
Yonca olmuş diz boyunca
Bu yoncayı kim biçecek
Celal oğlan olmayınca

Celal orada yatıyor
Yorganını yel atıyor
Ne yatarsın Celal oğlan
Nişanlını el satıyor

Aşağıdan gelir tatar
Kamçısını yana atar
Celal oğlan yerde yatar
Celal oy oy eşim oy oy

Kapımızın önü arpa
Kır at gelir kırpa kırpa
Beni koydun böyle körpe
Celal oy oy eşim oy oy

İpek mendil dane dane
Yudular serdiler güne
Celal oğlanı yudular
Baş ucunda döne döne

Aşağıdan gelir deve
Gevişini geve geve
Sanki ben de gelin oldum
şu karşıki büyük eve

Haydar Avcı: Halkbilim Araştırmaları I, Ankara 1988, s. 69-70.

Osmaniye'ye bağlı Cevdetiye köyünde derlenmiştir.

Sabahleyin erken kalktım
Sağıma soluma baktım
Benim düşüm seçereli
Ben düşümde halay çektim

Oğlan yerinde büyüttük
Şeker, şerbet, tatlı ile
Yazın gelin verdiğimiz
Beş yüz seymen atlı ile

Yazın yaylaya göçerdi
Göçünün içi mayalı
Başka kıza benzemezdi
Hem utlu hem de hayâlî

Beni de görmeye geldi
Altın taktım kuzusuna
Mesken tutmuş babam oğlu
Andırın'ın yazısına

Yazın yaylaya göçerdi
Ala kara karışarak
Bacım deveyi çekerdi
Kızlar ile yarışarak

Sırtında çuhası sırma
Ala göze çekmiş sürme
Elim göçüm ayrı geldi
Durma ak Cennet'im durma

Yele yele geldiydim
Ak yüzünü görem diye
Cebime para koyduydum
Mücdeciye verem diye

Dişinin dibi tıflı
Gözünün içi elifli
Biz Cennet'i gelin verdik
Duluğu turna zilifli

Kuru yerde uçar m'ola
Şu bacımın çatık kaşı
Hoca benden çok yanıyor
Pança pança döker yaşı

Kürt güzeli ak Cennet'im
Altın karışmış saçına
Hasan'a mektup yazarım
Seni yazarım içine

Hasan benim bacım oğlu
Güreşe çıkardı yağlı
Nasıl haber bildireyim
Bingazi'nin yolu bağlı

M. Sabri Koz, agy, s. 85-86.

"Pınarbaşı ilçesinin Aslanbeyli köyünde Molla Mustafa'nın oğlu Hacı (Şahin) o zamanlar henüz öğrenci olduğu halde askere alınıp Çanakkale cephesine yollandı. Savaşlarda yaralandı. Tekirdağı'na gönderildi ve orada öldü." Bacısı Şerife Hatun'un yaktığı ağıt, Çakılıkaya-Pınarbaşı'ndan Rüsvet Özdoğan'dan (doğ. 1921) derlenmiştir.

Düşümde gördüm düşümde
Babamoğlu kaç yaşında
Babamoğlu şehit düşmüş
Çanakkale savaşında

Sabahınan er kalkar da
Ağ konakta sallanıyor
Yeni yetme babamoğlu
Aşirette dillleniyor

Aşağıda İnce Tarla
Hacım kollarını salla
Bir ocağın bir umudu
Aman Allahım yardım eyle

Mucuklar'a varıncağız
Orda çıkartırım oyun
Ver bedeli(*) salma ağam
Avlu dolu bölük koyun

Şöylesi cahil ölenin
Çatal çıkma mı kesesi
Sabahınan sela verir
Güzel dokunur sedası

Durdu Efendi'yle yaran
Hayran olur bunu gören
Ağam bir asker yitirmiş
Bilmem geyik bilmem ceren

(*) Bedel: Bedelli askerlik.

Beş tabur asker yürüdü
İçinde biri talebe
Ha keyfine babamoğlu
Atın gidiyor Halep'e^(*)

Ahmet Z. Özdemir: Öyküleriyle Ağıtlar, Ankara 1994, s. 66-67.

(*) Atının satılmak üzere Halep'e gönderildiği anlatılıyor.

Gaziantep'te İlbeyli Türkmenlerinden derlenmiştir.

Ben bu odayı yıkarım
Yerine arpa ekerim
Hüse'n Ağa'm gelir deyi
Kilis yoluna bakarım

Erenlerin erenlerin
Yayılır cerenlerin
Cığ cığ olmuş geliyorlar
Hurşid Ceman yarenlerin

Hacar'dan gelir bacısı
Yürekten çıkmaz acısı
Üç kardaşın bir bacısı
Hayıf oldu Ebu Mecid

Ömer Özbaş, agy, s. 71-72.

Kayseri, Sarız'dan derlenmiştir.

Sanki yangından mı çıktık
Gece Kozbeli'ni aştık
Karacaören'in başında
Orda bir pilana düştük

Ağla yüzbaşının kızı
Kara çizme yağlanmamış
Deli bacım korkar deyi
Üçü birden uğramamış

Karacaören'in başında
Tüfeğim kaldı taşında
Gökçek etti bizi pilan
Yeğenleri sağ peşinde

Çolak deyip gelip geçme
Her pınardan bir su içme
İşte bura meydan yeri
Kaçma valiciğim kaçma

Siz Çolak'ı biliniz mi
Üç katar atar fişeği
Öldürmüşler sıra sıra
Üçü de Kozan uşağı

Aziziye'ye varınca
Tepe Mahalle'ye koymuşlar
Bilirik Katil Ahmet'i
Çolak hangisi demişler

Zor olur kardaş acısı
Yalımı yakar bacısın
Hepiniz uykuya yatın
Bekçi kon küçük Hacı'sın

Karacaören'in başında
Teker çaldı kollarımı
Kekil iki yargalandı
Anam görsün hallarımı

İnce Hacı'mın kekili
Cebinde mendil sokulu
Aziziye'ye varınca
Mustantik vermiş akılı

Katil Ahmet çete başı
Yukardan dürbüne bakar
Kimi tabancamı almış
Kimi saatımı takar

İzmir'den hareket ettik
Kim bakıcı yükümüze
Sen katil de ben eşkıya
Af gelirse ikimize

*Mehmet Bayrak: Eşkıyalık ve Eşkıyalık Türküleri, Ankara
1985, s. 279-280.*

Çolak Hüseyin Efendi Çördüklü imiş.

Atını yarışa koymuş
Almazsa vururum demiş
Başında eğil dolalı
Ağzında dişleri gümüş

Kara yamçı halı heybe
Ne hoş yakışır doruya
Ünlü idi babam oğlu
İlan oldu memlekete

Kara yamçı halı heybe
Ne hoş yakışır doruya
Ben öleyim babam oğlu
Yetim dedirtmem Sarı'ya

Çuha şalvarın bezeği
Kelil Kayseri tozağı
Kardaş yarıştan geliyor
Söğütlü onun gezeği

Ayar anam oğlu ayar
.....
Kara yamçı halı heybe
Korkuyorum nazar değer

Mahmut Işık, agy, s. 107.

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Böcekli köyünde derlenmiştir.

Evinde var halı kilim
Bizi de çevirdi ölüm
Yekin kardeşçğim yekin
Emmiler bana darıldı

Sabah oldu suyun vuruldu
Emmiler başına derildi
Yekin kardeşçğim yekin
Emmiler bana darıldı

Benim başım da belalı
İki gün oldu öleli
Kınaman ha eller beni
Benim yüreğim yaralı

Gezerim gayrı herkesi
Var mı bana dert yoldaşı
Kınaman beni obalar
Ben de verdim bir kardaşı

Dünyalar başıma zindan
Hicap ediyorum elden
Yekin kardeşçğim yekin
Geçemiyom ben senden

Kuran okur hep mollalar
Gökte uçuyor turnalar
Kınamayın eller beni
Kardeş acısı yaralar

Gökyüzünde olur yıldız
Yaylalarda olur andız
Ne yatarsın bire kardaş
Yanıyorum gece gündüz

Ağıt, Kayseri'ye bağlı Sarız'ın Kırkısrak köyünden Gülizar Doğan'dan alınmıştır. Aynı köyden Çondo'nun, otlak ve sulak yüzünden bir aileyle arası açılır. Kendisini vurmaya çalışan birini vurarak dağa çıkar. Ancak, köy ağalarının baskısıyla, Çondo'yu desteklediğinden kuşkulanan köylüler üzerinde yoğun bir jandarma yığışı başlatılır. Teslim olmaya zorlanan Çondo, Kayseri Cezaevi'nde karşı taraf iki kardeşini vurur. Cezaevinden kaçıp yeniden dağa çıkan Çondo, uzun süre yörede ve Çukurova bölgesinde eşkıyalık yapar; "hasım"larından birini daha vurur. Sonunda yakalanır. Cezasını tamamlayıp çıkar, 1960'lı yıllarda Kayseri'de karşı tarafça öldürülür.

Sabahınan ay ışığı
Işıldı beyim ışıdı
Beş adama bir demezdi
Herhalde eli boş idi

Kale kaleye bakar
Ara yerde sular akar
Benim beyim çok yiğittir
Müfrezeyle karşı kakar

Pınarbaşı çifte direk
Kanlar attım kürek kürek
Vardım yiğidin başına
Buna hiç dayanmaz yürek

Yücenin otu kurusun
Engini sümbül bürüsün
Sana silah çevirenin
Kolları kökten kurusun

Pınarbaşı'dır elimiz
Sarız'dan geçer yolumuz
Bu zaman olmaz olaydı
Çift gelir bizim ölümüz

Gedik başından başına
Yel, yağmur gelir karşına
Ne de yaman bildirmişler
Karakolda yüzbaşıya

Bırak deli gönlüm bırak
Kayseri'nin yolu ırak
Nazlı büyüttüğün çocuğu
Ellere verirler çırak

Kırkısarak'ın önü yazı
Koyuna katarlar kuzu
Kapı kapı dolanıyor
Hemi oğlu hemi kızı

Elime aldım nacağı
Dolandım büyük bucağı
Yaktı beni kül eyledi
Çondo'nun batkın ocağı

Sabah ile kuşlar öter
Sesini sesime katar
Bilmem kimler beddua etmiş
Ocağında baykuş öter

Mehmet Bayrak, agy, s. 298-299.

Mehmet Bayrak'ın Sarız-Yalak'tan Ziyadoğlu Tatlı Mustafa Doğan ve Sarız'dan Nadir Gürbüz'den derlediği ağıdın öyküsü şöyle: Yalaklı Deli Ömer, Alışır Ağa'yla, onun karısına göz koyması ya da baskısı yüzünden çatışır ve dağa çıkar. 1930'lu yıllardır. Çörekdere yaylalarında bir kıza vurulur, istetir. Babası Alışır kızı vermez. Deli Ömer diretince, bir plan hazırlarlar. Haber salarak kızı vereceklerini bildirir ve evlerine çağırırlar. Yakın arkadaşı Kürt Ali'yle birlikte giden Ömer, baltalarla saldıran adamlar tarafından öldürülür; Kürt Ali de sabaha kadar bağlı tutulur. Arkadaşının öcünü alacağını düşünerek ertesi gün onu da kurşuna dikerler. Ağıt, Ömer'in yakınları tarafından yakılır.

Oğlum Koçdağı'na gitmiş
Orada almış ününü
Ar değil mi İnc' Ömer'im
Soymuşlar zabıt donunu(*)

Ölenecek böyl' ağlarım
Balta oturmuş küreğine
Ora senin elin değil
İn Yalak'ın döleğine

Kapıya bayrak diker de
İçerde dövdür'rüm davul
Bu yanına kalır m'ola
Cin Durdu dediği gavur

Sağ yanında altıpatlar
Sol yanında kama saklar
Öldüğünü duydu m'ola
Ömer'in yoldaşı Kürtler

(*) Ömer, subay giysileriyle dolaşmış.

Ablak İnc' Ömerim ablak
Poşu bağlar yaprak yaprak
Enli döşe çatık kaşa
Gönendi mi kara toprak

Yalak'ın arkası kaya
Oradan bakarlar aya
Oğlum kirvesine gitmiş
Gezememiş doya doya

Şu da Ömer'in bacısı
Ağlar yolunu yolunu
Bir korkum var diyemiyom
Alişir alır gelini

Eşkılar dağa çıktı
Ömer silahını doldur
Senin düşmanın Alişir
Vur Kara Halil' öldür

Fili Deli Ömer'im fili
Kekil girabolı teli
Ana beni öldürtme deyi
Akkız'a yalvarmış Ali

Hele kekile kekile
Kekil yüzüne döküle
Öldürmüş, adını vurmuş
Evin başına yıkıla

Odaya buyur etmişler
Düşmanlar bağlamış seni
Baltayınan öldürmüşler
Çadırı boyamış kanı

Odaya buyur etmişler
Altına döşek atmışlar
Ocağa kahve sürmüşler
Boynuna balta vurmuşlar

Konun altına atmışlar
Üstüne palas örtmüşler
Gavurumuş gavur düşman
Baltayınan kıyma etmişler

Aman Ömer'im Ömer'im
Seni Mevladan umarım
Kapıları açık kor da
Sabahaca yol önerim

Emeklerim emeklerim
Yürüyemez emeklerim
Kapıları açık kor da
Ömer yolunu beklerim

Gezdiğin dağları gördüm
Ağlayı ağlayı öldüm
Hiçbir şeyin bulamayıp
Kanlı kekilinen döndüm

Mehmet Bayrak, agy, s. 281-284.

Derviş'i düşmanları öldürmüş.

Anavarza yazıları
Ceren kovar tazıları
Derviş'imi öldürmüşler
Aralığın muzuları

Derviş'in giydiği aba
Bülbül konar daldan dala
Ben öpmeye kıyamazdım
Belemişler kızıl kana

Eş mi idi eş mi idi
Gelen atlı boş mu idi
Neden çekip öldürmedin
Çifte lüver boş mu idi

Mahmut Işık, agy, s. 110.

Ömer Özbaş, Gaziantep'te İlbeyli Türkmenlerinden Şekipli Halil'den derlediği bu ağıdın öyküsünü şöyle anlatıyor: "Amik Ovası'nda Deveci Yusuf adında bir genç, Kırıkhan yakınlarında bir köyde bir kıza nişanlanmış. Kendisi develeriyle bir iş üzerine iskeleye gitmiş, geldikten sonra evlenecekmiş; daha gelmeden evde düğün hazırlığı görülerek bayrak dikilmiş ve davul getirilmiş. Fakat ne yazık ki Yusuf yolda gelirken Kırıkhan'da ölmüş, cenazesini kızın evine getirmişler. Bu sırada anası, oğlunun üzerine şu ağıdı söylemiştir."

İskeleden gelir deve
Çanlarını döve döve
Mevladan izin olursa
Yusuf kalk gidelim eve

Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Yusuf evin yakışığı
Ellemeyin bugün yatsın

Sırmalı işlik düşünde
Nazarım kaldı kaşında
Yusufum on beş yaşında
Ellemeyin bugün yatsın

Anası söyler bu sözü
Yüreğime koydun közü
Ayağı kademsiz kızı
Ellemeyin bugün yatsın

Ömer Özbaş, *agy*, s. 74-75.

Köy yerinin taşlarına
Güneş vurmuş kaşlarına
N'olurmuş kız kaçırmayla
Bak feleğin işlerine

Mezarımı beton dökün
Başucuma reyhan ekin
Kızlar bayrama gidiyor
Yekin sarı saçlım yekin

Mezarımı taştan oyun
Başucuma çiçek koyun
Kurun şehit mezarımı
Yazık olmuş gence deyin

Kanım akar ılık ılık
Ciğerim üç yerden delik
Garip emmim nerde kalık
Ulaştana garip emmim

Kanım akar ılık ılık
Dikenli'nin deresine
Doktor çare bulur m'ola
Çifte kurşun yarasına

Taze biten kıcıyılmış
Babam sandım yolcuyumuş
Ezirayil var diyorlar
Ezirayil Hacı'yılmış

Arabaya bindirdiler
Dikenli'ye indirdiler
Benim suçum neyidi ki
Zulum ile öldürdüler

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı İncemağara köyünden Elif Kılıç, Maraş'ın Kamışlı köyüne gelin gider. Orada iki çocuğu olur. Üçüncü çocuğunu doğuracağı sırada aile Dört Yol ilçesine taşınır. Elif burada üçüncü çocuğunu doğururken ölüür. Ağıdı Sarız'ın Üçevler köyünde oturan ablası Hatice Dinçaslan söylemiştir.

Duran: Hatice'nin oğlu. Şemsi: Elif'in amcasının kızı. Adem ve Şule: Elif'in ilk çocukları. Hasan: En küçük çocuğu. Veli: Kardeşi.

Böyle böyle geçti günüm
Gözüm' yaşı oldu pınar
Sana hizmet etti m'ola
Kadasını aldığım Duran

Ben Maraş'a vardım idi
Çiçek çiçek ile yaşıt
Bana ağlama diyorlar
Elif, Şemsi ile yaşıt

Ben babama desem m'ola
Tabutu değniyor gözüm
Bacı buna dayanır mı
Halakada kaldı kuzun

Adem küçük, Şule küçük
Tö'be dilinden bilmiyor
Altı ay oldu ya öleli
Bacım evine gelmiyor

Ben Allaha çok yalvardım
İmdat Yaradanım imdat
Benim bacım ölmezdi ya
Sebep oldu küçük kundak

Evi de susaya yakın
Yekin babam kızı yekin
Babam buna dayanamaz
Tuztaşı'nda biçtik ekin

Altı ay oldu öleli
Çürüdü mü ola eli
Babam kızı kırgın gitmiş
Göndersin de kardaş Veli

Ben bacıma ağlamam mı
Yüzü yeşil perdeli öldü
Bacı buna dayanır mı
Dört yol'da salları geldi

Kamışlı'nın suyu soğuk
Adem'in gözleri büyük
Babam kızı tekereğim
Ben orada yatmam deyik

Babam düştü anam şaştı
Eller ekinini biçti
Tez gel babam kızı tez gel
Aydınlı'nın göçü geçti

Tez gel babam kızı tez gel
Veli, Recep çok yanıyor
Yaylaya gitmiş demişler
Adem yolunu gözlüyor

Benim bacılığım batsın
Elim ile ettim gelin
Kadasını aldığım Hasan
Beni de sarıyor yalın

Hasan buraya geldikçe
Yüreklerim sallanıyor
Tez gel kız, babamın kızı
Küçük bebek dilleniyor

Saçını getirdim size
Bacımın saçı ibrişim
Bunun sonu yoktur diyorlar
Gayri ahrette kavuşun

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Gel oturak sıra sıra
 Derdime bulunmaz çare
 Altı ay talepte bekledim
 Harcadım yüz elli lira

Altı aydan beri yatarım
 Kimse atlamaz eşiğimi
 Mevlam bir evlat verirse
 Altın dövdür'üm beşiğ'ni

Kara çadır dokuz direk
 Bende de kalmadı yürek
 Ak konak ıssız kalıyor
 Mor kekilli oğlan gerek

Ak konağım yapılırken
 Asturan çekilirken
 Ne ola ondan öleydim
 Âlem benden sakınırken

Denk ile kalkardı altın
 Derdimi almadı satın
 Dokuz tane el kız' aldım
 Sevgilisi Dudu Hatun

Dokuz tane el kız'aldım
 Birinden evlat olmadı
 Ak konağım büyük evim
 Bir gün olup şenelmedi

Amanınız ben ne tuttum
 Bal yaladım ağı yuttum
 Evlatsızlığın yüzünden
 El kızların' azat ettim

Yalan oldu yine yalan
Mezarına girdi yılan
Eşin başucuna gelmiş
Kalk bacım boynuna dolan

Alnında kara saç
Ne idim bacımın suçu
Gitti de geri gelmedi
Kırılısın eriğin kıcı

Kadanızı alam eller
Ben de olacağım âşık
Şurada bir gelin yatıyor
Böğründe kınalı beşik

Evlerinin önü kabak
Kabak açar tabak tabak
Dört tane de var yavrusu
Dördünün de başı kabak

Alnında kara kekili
Bende kalmadı akılı
Tez gelesin aslan bacım
Kimi ettin evin vekili

Ursula Reinhard, agy, s. 60.

Kırcalık'ın yollarına
Burma takmam kollarıma
Adana'da ölen eşim
Doyamadım dillerine

Kırcalık'tan getirdiler
Makineye yatırdılar
Adana'ya diri gitti
Ölüsünü getirdiler

Kapıda atı kişniyor
Depiğini vura vura
Adana'da ölen eşim
Doktor karnın' yara yara

Evimizin önü harman
Dizimde kalmadı derman
Eğer eşim sağ gelirse
Çifte camus olsun kurban

Nennisi yiğit nennisi
Yiğidin gözü kanlısı
Bahri'ye düğün kuracak
Hani bunun Ali emmisi

Anasının başı fesli
Dudu Hanım kumru sesli
Kimseler kötü diyemez
Dört yol'da bulunmaz misli

Ursula Reinhard, agy, s. 24.

"Yedi evlâdı ölüp de bir tanesi kalmayan ananın söylediği ağıt."

Hacı Veli depik vurdu
Var mı bu Dudu'nun suçu
Ha yedinin birin' verin
Allah ırzası uçun

Gitmez burada yatarım
Tamburaya ses katarım
Benim evim bir post imiş
Başıma çeker yatarım

Avrat işini tutma mı
Oturup gelip gitme mi
Hacı Veli depik vurdu
Bebek oyuna gitme mi

Efendim okur kâğıdı
Boğaza takar saadı
Malım sana heba demiş
Var mı isbatı şahadı

Kadan alam Seyfal' Ağa
Efend' Ağam ne söyleyor
Savın benim emmim oğlu
Öksüz bebeğim ağlıyor

A. Ş. Esen, agy, s. 70.

Bu ağıt, Elbistan'ın Maraba köyünden Gülkız Gönen tarafından genç yaşta eşkiyalarca öldürülen kardeşi Duran için söylenmiştir. Ağıdı edebiyat öğretmeni Ali Akbaş derlemiş, M. Sabri Koz yayımlamıştır.

Gül ağacı boğum boğum
Gül yaprağın' döktü bugün
Kardeşe intizar eden
Muradına yetti bugün

Kapıya kazan kuruldu
Arıktan suyun duruldu
Selim'i eşkiya basmış
İçinde kardeş vuruldu

Bir ay doğuyor yüceden
Tütünün çıkmaz bacadan
Gönüllenne kardeş bize
Düğünün' tuttuk geceden

Kapımızın önü bayır
Kurşun gelir sayır sayır
Ne kayıtsız benim kardeş
Yatmış yol üstünde uyur

Gününü saydım gününü
Geceden duydum ününü
Kardeş bacıya mı küser
Yumadım kanlı donunu

Bilirim sırrını demem
Kanlı gömleğini yumam
Bir kurşundan adam m'ölür
Ben de sana kardeş demem

Düştüğün yer yol mu idi
Mor kâkülün tel mi idi
Kardeş küstün söylemedin
Yoksa bacın el mi idi

Yanmıyor büyük odalar
Bacına gelsin kadalr
Bakmam ellerin beyine
Vallahi ettim tövbeler

Çıkmam dağların başına
Kırılslın kardeş dizlerim
Bakmam ellerin beyine
Kör olsun kardeş gözlerim

Kardeş kâkülün saklarım
Yel değdikçe efiliyor
Eller de kardeş dedikçe
Dertli bacın ofuluyor

Gülümüze garbi değdi
Vurdu dallarını eğdi
Başımıza iş düşünce
Bize kardeş gerek idi

Çardaktan yerin' kaldırdım
Kâkülünden tel aldıldım
Ne olduğunu bilemedim
Karakuşlara çaldıldım

Gül ağacın' taşlamışlar
Gülü tasa ıslamışlar
Kardeş bizim değil imiş
Eşkıyayı beslemişler

Gül ağacı budak budak
Beyaz olmuş kiraz dudak
Kardeş de benim olursa
Kızlarım' eyledim adak

Bana verin yağlığını
Ben isterim sağlığını
Biz kardeşe düğün tuttuk
Dayım almış beyliğini

Firaktan gönlüm firaktan
Acısı çıkmaz yürekten
Kardeş canın sağ olaydı
Doktor getir'rim Firenk'ten

Esvabın' atın sâlonâ
Bakın kardeşin haline
Kardeş de hasret gidiyor
Başı tozaklı geline

Bir su akar çağlayarak
Gelir kâkül yağlayarak
Benim kardeş bey durmadı
İnce belin' ıgrayarak

Yaşa anam oğlu yaşı
Bak başıma gelen işe
Mektup mu salayım bacım
Muratsız giden kardeşe

Kara şalvar tırnağında
Gümüş yüzük parmağında
Kardeşe don diktirdiler
Orucun giden ayında

Turnam havada süzüldü
Gönlüm içinden üzüldü
Bana dertsiz demesinler
Kardeşim' evi bozuldu

Mezarının üstü otlu
Evvelden yüreğim dertli
Biz kardeşe düğün tuttuk
Hükümetten biner atlı

Kardeş gelir basa basa
Ben ağlarım kese kese
Ne bahtımız kara imiş
Yılda yılda geldik yasa

Duran kardeş pek akıllı
İsmail deste kâküllü
Birisi bizim olursa
Gene de bu ölüm şükürlü

Şu karşıkı karlı dağlar
Mor çiçeğin ağ m'olacak
Kurban olam nazlı kardeş
Dertli bacın sağ m'olacak

Değende domdomu fişek
Harman yeri olmuş döşek
Kıyınan eşkıyalar kıyınan
Kardeş daha tıfıl uşak

Tel bıyığı terlememiş
Kardeş küçük, evlenmemiş
Yola düşüp can verirken
Çift bacısı çerlememiş

Bedel bedel ben yüzünde
Kara şalvarı dizinde
Kardeş evleneyim demiş
Gönlü Ceko'nun kızında

Felek soldurdu gülümü
Unutmam şirin dilini
Buna canım dayanmıyor
Kurşunlar bölmüş dilini

Yaz gelir erir günedi
Kuşlar tüneğe tünedi
Gavur imiş vuran düşman
Kardeş biricik demedi

Kapımızda binek taşı
Yandı yüreğimin başı
Kardeş seni vuranlar da
Din' ayrı gavurun eşi

Mezarına giden yok mu
Yoldaş olup gideceğim
Kardeş evin bozuluyor
Ben de minnet edeceğim

Bir su akar bulanarak
Bizim damı dolanarak
Kardeş küsmüş can veriyor
Ala kana belenerek

Elime aldım değneği
Azgın yaranın oynağı
Anam sandıkta saklıyor
Kardeşin kanlı gömleği'

Kaşın kara gözün ela
Bülbül konar daldan dala
Kimler dedi ola kardeş
Muradını koynunda kala

Evveliden gördüm düşünü
Öldüm düşünü düşünü
Buna canım dayanmıyor
Kurşunlar kırmış dişini

Öte geçe beri geçe
Biz ağlarız seçe seçe
Düşman ardından geliyor
Kaç ha anam oğlu kaç ha

Kaçamamış yolun' şaşık
Kâkülüne kan bulaşık
Kardeşime çok söylerim
Ben olmuşum haktan aşık

Oturmuş taşın başına
Şapkasın' eğmiş başına
Kör olsun bacının gözü
Görmüyor bile düş ile

Düşün deli gönöl düşün
Çalı başında bir kurşun
Eller yuvasın' yapıyor
Ben yuvasın' bozan kuşum

Farıdı gönlüm farıdı
Dağların otu kurudu
Duran kardeş diye diye
Bacının ömrü çürüdü

Kapımızın önü soku
Şakı soyka dilim şakı
Bugün de cuma gecesi
Kardeşe çalarlar koku

Çıkmadım büyük odaya
Çağıdırm Bârı Hudaya
Kurban kessem geri gelmez
Allahtan gelen gazaya

Ben saklarım kuşağını
Hiç gezmedim düşeğini
Her yaradan ölmez idin
Değen Urus fişeği mi

Kapımızın önü bahçe
Bahçede ötüyor sakça
Gel ağlayak emmim kızı
Armağınım kanlı bohça

Şu karşıki yüce dağlar
Karı erir suyu çağlar
Biz kardeşe düğün tuttuk
Hükümetten geldi beyler

Yüce dağda kar kalmadı
Dizlerimde fer kalmadı
Daha çok söyledim amma
Defterimde yer kalmadı

Kara kader kara yazı
Derbeder eyliyor bizi
Gönül etme kardeş bize
Bunu diyen anan kızı

M. Sabri Koz, agy.

Kayseri'nin Toklar nahiyesine bağlı Taf köyünden Duran Bey için yakılmış.

Al attı kırmızı keçe
Emeklerim gitti hiçe
Eşim Söğütlü'den gelir
At başlığın' saça saça

Vura vura dizlerime
Kan indirdim gözlerime
Memed Şaplak vurur m'ola
Duran Bey'in kızlarına

Tüccar geldi toklu seçti
Hacı Ağa'nın tebdili şaştı
Adam gibi ol kardaşım
Her şeyin de vakti geçti

Mahmut Işık, agy, s. 106-107.

M. Sabri Koz'un yayımladığı bu ağıdı Elbistan'ın Ekinözü kasabasından Fatma İnan, genç yaşta ölen yakınlarından Durdu için söylemiştir.

Ne yokuşun başındayım
Ne inişin dibindeyim
Daha on beş yaşındayım
Bana dulluk yakışır mı

Askerler giyer karayı
Kepin' tarayı tarayı
Doktor bile bilemedi
Yüreğindeki yarayı

Göksu'nun göğel turnası
Gürün'ün yanal elması
Bu da bizden ganil kalsın
On beşinde dul kalması

Celâ'nın(*) büyük özü
Sen kime ediyon nazı
Gitme kuzum burda eğlen
El alır gönlünün düştüğü kızı

Kapınızın önü dölek
Felek güldürmez ki gülek
Eli oynattı güldürdü
Sana hain baktı felek

M. Sabri Koz, agy.

(*) Ekinözü kasabasının eski adı.

Durdu Ağa, Girveli köyündenmiş.

Kapıda camız yağlanır
Tozluya atı bağlanır
Öyle değil mi emmiler
Âlemde ünü söylenir

Sabah ulu bayram gelir
Öksüzlere verir gömlek
Kıyma kadir Mevlam kıyma
Elimizde bir tek değnek

Mahmut Işık, agy, s. 107-108.

Gelin kızlar gelin kızlar
Art kapıya durun kızlar
Ak Elif'im ölmüş derler
Kefenini dürün kızlar

Ak kızım kızların içinde
Yemen kınası saçında
Ak Elif'im sallanıyor
Zeytinbeli'nin içinde

İk' at aldım aman felek
Biri adak biri yedek
Çürür mü de kız Elif'im
Kırmızıca kiraz dudak

Bağdadı suyun deresine
Dönemedim gerisine
Bir dermancık bulamadım
Kız Elif'in yarasına

Gitme pazara pazara
Pazarın otu bozara
Ben öpmeye kıyamazken
Heyle koydunuz mezara

Ak bulut bulut üstünde
Bu bulutun sonu nerde
Yağma yağmur kadan' alam
Kız Elif'imın üstüne

Ursula Reinhard, agy, s. 44-46.

"Bu ağıt İzmir'in Urla kazasının Bademler köyünden alınmıştır. Diğer Türkmenlerde yaptığım araştırmalarda hiçbir yerde duymadım. Bugün için bir şeyler söylemek doğru değil, ama Bademlerlilerle birlikte Kozan yörelerinden gelmiş ve ilk olarak 150-200 sene önce söylenmiş olsa gerek."

Söylentiye göre anası Elif'i zengin bir yere gelin etmiş. Sonra da geçimsizlik olmuş; her nedense Elif'i vurmuşlar.

Elif: Anam anam dedim kaçtım
Ayağım eşiğe dolaştı düştüm
Körolası kurşun arkamdan tez ulaştı
Tez gel anam tez gel ela gözler süzülür

Göçtüğüm Türkmen göçü
Vardığım gavur içi
Anam beni neye verdin mal içi(n)
Tez gel anam tez gel ela gözler süzülür

Annesi: Kozan dağına beşiğini kurduğum
Güneşten yana gölgelik olduğum
Ölmesin diye ucelden adını vurduğum
Nenni benim ala kannı Elif'im nenni

Yük dibine yerini ettiğim
Üstüne ağır halılar örttüğüm
Koklayı koklayı sabahları tuttuğum
Nenni benim ala kannı Elif'im nenni

İp ağacı duvarda çakılı
İği bucakta sokulu
Sarı saçları yayla çiçeği kokulu
Nenni benim ala kannı Elif'im nenni

Musa Baran: "Elife Ağıt", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 130.

Açıklamalar:

Güneşten yana gölgelik olduğum: Bir ana beşikteki yavrusuna meme verirken beşiğin üzerine kanat gerer. Güneşten yana durursa çocuk gölgede kalır.

Ucelden ad koymak: Çocuklara ana, baba adı konur daima. Ama birkaç çocuk ardarda ölür, yaşamazsa sülâlede hiç olmayan bir ad konur.

Yük dibine yerini ettiğim: Yörük çadırında yük dibi en kuytu ve muhafazalı yerdir. Rüzgârı, soğuğu tutar.

İp ağacı duvarda çakılı / İği bucakta sokulu, deyince Elif'in anası, kızının dokuma aletlerinin daha yerinde olduğunu söylüyor.

Yalğın'ın 22.8.1928'de Çataloluk'ta derlediği bu ağıdı, amcası oğlu Ahmet'i seven, ancak onu elden kaçırın Elif düzmüş.

Ardında Benlibozu
Ceylana boy verir tazı
Canü gönüllenden söylüyorum
Kadan alsın emmin' kızı

Sırtında gömleği keten
Kara sakal bir tutam
Canı candan ağlıyorum
Var sen ettiğinden utan

Civil civil öten kuşlar
Felek bildiğini işler
Alayından zor geliyor
Kuşu öter atı kişner

Yaşa emmim oğlu yaşa
Yeşil yağlık düşmüş kaşa
Ben atını suvarırken
Beyler kondu arslan taş

Altından atı da sağan
Belinden kılıcın' alan
Ocağından kül dağıtan
Emmim oğlu, var sen utan

Herek olur herek olur
Yeraltında direk olur
Demedim mi Ahmet Ağa'm
Gurbetlerde gerdek olur

Irmağın akar analı
Demir çadır tutar yan odalı
Şimdi evin tadı yoktur
Emmim gideli gideli

Yalğın, agy II, 1977, s. 269-270.

Çakıcı siperde yatar
Ne talimli fişek atar
Serdarımız Emin Ağa
Mevtamız dağlarda yatar

Yasana dağlar yasana
Rifat'ım benzer Hasan'a
Şamar oğlanı mı sandın
Üç kurşun sıktın Hasan'a

Gidin keşifçi getirin
İncitmen usul yatırın
Çakıcı'ya inkâr ederse
Atını şahit götürün

Getirin eti ete katalım
Terazi bulup tartalım
Üşüdü sandım Hasan'ım
Sırt sırta verip yatalım

Ursula Reinhard, agy, s. 412.

Samsun-Kayseri arasındaki bölgede tanınmış olan Emir Ağa arkadaşşı Fazlı ve düşmanları tarafından öldürülünce bu ağıt yakılmış.

Çubuğun yolları ala
Ben usandım gide gide
Heves güves altın bozmuş
Takamamış çifte yare

Tahtada deldirir gazi
Samsun'a indirir yozu
Kınamayın eller bizi
Dil bilmiyor Kürt'ün kızı

Çarşıdan da sular akar
Esnaflı hep bana bakar
Deli miydin Deli Hampar
Çizmeme ayağımı sıkır

Kim atlasın eşliğini
Kim sallasın beşliğini
Sar' Ağa'nın küçük oğlu
O da yaksın ışığını

Atları var at içinde
Ağır bukağı kışında
Eller Kayseri'den gelmiş
Emir Ağa yok içinde

Çifte silah paslı durur
Çifte yarı yaşlı durur
Şeytan şerrine uymuş da
Arkadaşı Fazlı vurur

Havva'nın saçı dökülmüş
Ananın beli bükülmüş
Tez gel Emir Ağa tez gel
Baban aklını yitirmiş

Kır at kapıda huylanır
Ciğerim yanar korlanır
Tez gel Emir Ağa tez gel
Sakon sandıkta kirlenir

Gemerek'in örenleri
Top top olmuş yarenleri
Şimdi Şarkışla'dan iner
Hep de gelir yeğenleri

Lastik giyer ayağına
Çadır kuram koyacağına
Kaymakamdan ne olur ki
Vali kalkar ayağına

Dar sokaktan geçemedim
Çarşı suyu içemedim
Düşman geriden gelince
Namuslandım kaçamadım

Taze işlik yakasında
Deste perçem arkasında
Emir Ağa'yı vurmuşlar
Deste perçem arkasında

*Ali Balım: Destanlar ve Türküler, Ankara 1957, s. 163-165;
Cahit Öztelli, agy, s. 461-462.*

Gemerek'in altı pınar
Akar kaynayı kaynayı
Emir Ağa'm can veriyor
Yürek oynayı oynayı

Yine yağmur yağdı m'ola
Göge bulut ağdı m'ola
Emir Ağa'nın öldüğünü
Ahabplar duydu m'ola

Gemerek'in ardı meşe
Kanlar akar hilal kaşa
Nasıl kıydın Deli Fazıl
Kolların dibinden düşe

Kapımızın önü arpa
At yayılır kırpa kırpa
Nasıl kıydın Deli Fazıl
Kürtün kızı daha körpe

Dar sokaktan geçemedim
Şarap aldım içemedim
Dediler Fazıl geliyor
Namuslandım kaçamadım

Yaşa Emir Ağa'm yaşa
Kan bulanmış çatık kaşa
Seni vuran Deli Fazıl
Elleri yanına düşe

Altın beşik el istiyor
Sallanmaya kol istiyor
Kınamayan eller bizi
Yörük kızı yâr istiyor

Çizme giyer ayağına
Çadır kurar koyağına
Kaymakam da ne olur ki
Vali gelir ayağına

Gemerek'in örenleri
Top top olur dikenleri
Şarkışla'ya vardı m'ola
Emir'imın yarenleri

Emir Kalkan: Kayseri ve Yöresi Ağıtları, Kayseri 1992, s. 114-115.

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Karayurt köyünden Emiş Özkan, bir tarfık kazası sonucu ölüür. Kocası Hüseyin tarafından söylenen aşağıdaki ağıtta adı geçen Mahmut, Hasan, Koco ve Vezir ailenin erkek, Şeker, Tezcan, Muazzez ve Gülten ise kız çocuklarıdır. Zeki, petrol istasyonu işleten bir kimsedir.

Mahmut gel yanıma otur
Şeker, Tezcan'ımı yatır
Odama misafir doldu
Gülten'im, anneni getir

Hasan'ım ciğer dağlıyor
Muazzez'im çok ağlıyor
Şimdi anam gelir diye
Tezcan'ım gönlüm' eğliyor

Ağlama Vezir'im yeter,
Anan kuru yerde yatar
Para ile imkân olsa
Zeki petrolunu satar

Koco oğlum, Vezir oğlum
Altınlı da Sefil kızım
Ananız da nerde kaldı
Sıkılıyor benim canım

Hüseyin de ne söylesin
Derilsin dostlarım gelsin
Mekânı da cennet olsun
Bu sözlerim burda bitsin

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Kütüklü'den gece geçtik
Acı tatlı sular içtik
Ağlamasın eşim dostum
Biz bellerden gece geçtik

Kütüklü'de evim var
Ahmet Çavuş elin mi var
Ne elin var ne dilin var
Kesilecek yerin var

Evlerinin önü orman
Bize yazmışlar bir ferman
Söylive'n kaymakam beye
Bize bulsun bir derman

Başlarında kara başlık
İbrahim Efe'yle Beyler Efe arkadaşlık
İki civan bir dağlarda
Böyle m'olur arkadaşlık

Al çocuk çevir dalı
Mazıya sermişler halı
Kalk gidelim arkadaşlar
Candarmalar çevirmişler yolu

Candarmalar dolaşüyor
Bomba sesi bollaşıyor
Şahin Bey'i sorarsan
Mazgaldan silah atıyor

İrefik Çavuş Kuran tutar
Beyler Efe senden beter
İnanmayın sözlerine
Candarmalar al ilen tutar

Evleriniz bulunacak
Kaymakama duy'urulacak
Yetiş Ahmet Bey'im
Kardaşların vurulacak

Martti Räsänen: Türkische Sprachproben aus mittel-Anatolien III, Helsingforsiae 1936, s. 77-78.

(Köprüyü de seller bastı
Annem babam bana küstü
Ne kötü kaderim varmış
Bu yıl poyraz acı esti)

Gelinin sürmeli gözü
Tükendi kalmadı özü
Ne kadar da yaktı beni
Şu yabancı, elin kızı

Kara zülûf tura tura
Gitme gelin evin bura
Niye annesi gelmemiş
Şimdi ağlayacak sıra

Öven de gelini över
Kaşı kirpiğini döver
Şimdi annesi gelirse
Taş alır başını döver

ursula Reinhard, aşy, s. 22.

Derelerde olur kayak
İçi dolu zergeş oya
Benim yârim bir al geyik
Al giyer de sallanır m'ola

Derelerde olur nergis
Fikir ederim gece gündüz
Seherime doğan yıldız
Salınarak görünür mü

Koyak koyak yerler gezdim
Hem okudum hem de yazdım
Yalan dünya senden bezdim
Yiten sunam bulunur mu

Başucunda altıpatlar
Ey yârımı yiyen kurtlar
Yarın mahşer gününde de
Sualini verin kurtlar

Ursula Reinhard, agy, s. 42.

Ana, oğlunun ölümünden sonra gelinini evinden kovmuş. Bu ağıdı evden kovulan gelin yakmış.

Bana burdan çık diyorlar
Heyl'olur burdan çıkınca
Ellerinden kim tutacak
Şunlar çamura çökünce

Arada kaldım arada
Doru yayılır derede
Sürünün içine vardım
Mor kekliğim yok orada

Çalkalanır gelir sürüsü
Sürüde kısır yarısı
Beyler ile at koşmuş da
Hepsini geçer dorusu

Eller harman vuruyorlar
Vurman harman yerimize
Varır da şevki ederim
Dal pürçüklü delimize

Bana burdan çık diyorlar
Senin evin yok diyorlar
Tellazgı'nın yavruların'
Döküm döküm dök diyorlar

Mahmut Işık, agy, s. 110-111.

Kele ana kele ana
Ben kül oldum yana yana
Kimselere bir şey demem
İki kızın bana döne

Evlerinin önü yazı
Yayılır ördeği kazı
Beslediğim ala tazı
O da gelmiyor yanıma

Mekke'den gelir hacılar
Yürekten çıkmaz acılar
Evdeki çifte bacılar
Kardaş diye yanmaz m'ola

Evlerinin önü püsrük
Evin kızı bana küsük
Beslediğim ala püsük
O da gelmiyor yanıma

Ursula Reinhard, agy, s. 22.

Kalk gidelim Türkmen kızı yaylaya
 Biz de düştük Mecnun gibi Leyla'ya
 Kızılırmak der ki: Benim suçum ne
 Kır at ürktü, gelin düştü içine
 Beşibirlik takmış siyah saçına
 Nettin Kızılırmak allı gelini
 Allı gelini allı gelini
 Gerdanı beş karış benli gelini

Gelin düştü Kızılırmak'a yaslandı
 Al burgiler ırmak suyuna ıslandı
 Allı gelin Hasan dedi seslendi
 Nettin....

Beş kardaş idik beşini bağladık
 Kır ata bindik gelin yolladık
 Başında ulum ulum ağladık

Davulcular kayaları dolaşır
 Düğüncüler kuzu gibi meleşir
 Kara haber allı güveğ'ye ulaşır

Gülüşen bağlarının gülü solar mı
 Solan dallarına bülbül konar mı
 Önünde ağlayanın sonu güler mi

Tüfeğim' verin şu kartalı vurayım
 Kanat da verin şu ırmağı geçeyim
 Dalgıç verin şu gelini bulayım
 Gelinsiz köye nasıl varayım
 Nettin....

Räsänen, agy, s. 82-83.

Ankara'nın Kalecik ilçesine bağlı Alevi-Türkmen köyü Hançılı'da "Gencecik ömrünün baharında ölen bir gelin üstüne söylenen ağıt".

Kapıya keçi geldi
El attım saçı geldi
Katlan yüreğim katlan
Ayrılık göçü geldi

Sallandım indim bağa
Alnım değdi yaprağa
Ne kız oldum ne gelin
Civan girdim toprağa

Üzümcü üzüm satar
Yareme yare katar
Kınaman iller beni
Sevdiğim yerde yatar

Haydar Avcı, agy, s. 65.

Gelin Ayşe, ikiz çocuklarıyla birlikte babasının köyüne giderken yolda bir dereден geçiyor. Ancak yolu bilmediği için bir burgaca düşüyor ve çocuklarıyla birlikte boğuluyor. Ardından yakılan ağıt, giderek türküye dönüşmüş. Yalğın'ın Toroslar'daki derlemelerinden.

Koyun gelir bata bata
Çamurlara yata yata
Gelin Ayşe suya gitmiş
İlgınları tuta tuta

Aman Ayşe yaman Ayşe
Dağlar başı mor menevşe

Koyun gelir kuzu ilen
Ayağının tozu ilen
Gelin Ayşe'm suya gitmiş
Yanı çiftte kuzu ilen

Aman Ayşe yaman Ayşe
Dağlar başı mor menevşe

Erciyaş'ın başı pınar
Akar bulana bulana
Gelin Ayşe'm suya gitmiş
Ağlar dolana dolana

Aman Ayşe yaman Ayşe
Dağlar başı mor menevşe

Kır at gelir harlayarak
Ayşe'm gider parlayarak
Dün buradan gitmiş idi
Burçak burçak terleyerek

Aman Ayşe Yaman Ayşe
Dağlar başı mor menevşe

Ördek gelir yüze yüze
Kanadını süze süze
Gelin Ayşe'm sele gitmiş
Ala gözün' süze süze

Aman Ayşe yaman Ayşe
Dağlar başı mor menevşe

Yalçın, agy, II, 1977, s. 272-273.

Martti Räsänen derlemesinde aynı ağıt.

Anşe'mın yeşil sandığı
 İçinde beyaz pamuğu
 Anşe'mın el bastığı
 Aman Anşe'm gelin Anşe'm
 Yâr uğruna ölen Anşe'm

Koyun gelir kuzu ile
 Ayağının tozu ile
 Gelin Anşe'm suya düşmüş
 Yanı körpe kuzu ile
 Aman

Anşe'm ata binmiş turur
 Yengeler benzinden bilir
 Üç yüz atlı bir gelin Anşe'm
 Irmaklarda canlar verir
 Aman

Hilal kaşlar hilal kaşlar
 Sallanmadı sırmalı saçlar
 Duymadı mı kız kardaşlar

Şu görünen karşı tepe
 Karlar yağar sere serpe
 Gelin taze bebek körpe

Räsänen, agy, s. 94-95.

Adana yöresinde derlenmiş bir başka Gelin Ayşe Ağıdı. Adana'nın Dağcı köyünden Nail Türkmen'in Adana'da çıkan Düşün dergisinde yayımlanan (sayı 3, Mart 1979) yazısına göre, olay Seyhan ırmağının kıyısında, Çakıt Suyu'nda geçiyor. Gelin Ayşe, Söğütlü köyüne yakın Söğütlü obasına gelin gitmiş, kocasının dayaağı yüzünden kendini suya atmıştır. Ağıdın birkaç dörtlüğü 1940'larda Aziz Şenses tarafından plağa okunmuştur. Ağıdı söyleyen, Ayşe'nin kız kardeşidir. Ayşe'nin ölüsü yirmi yedi gün bulunmamış, kardeşleri yirmi yedi gün ırmak boyunda dolanmışlardır. Nail Türkmen, ağıdı dedesi Mehmet Çavuş, babası Torun Ahmet, annesi Fatma ve Çakal'ın Kızı Havva adlı kadından derlediğini belirtiyor.

Koyun gelir kuzu ile
Ayağının tozu ile
Gelin Ayşe'm sele gitmiş
Karnındaki kuzu ile

Anam oy oy bacım oy oy
Anamın sefil sunası
Yirmi yedi gün oluyor
Daha belinde aynası

Kara çadır eğme ile
Ucu yere değme ile
Adam suya atılır mı
Elin oğlu dövme' ile

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm

Yed' ocak elden dışarı
Dışlık vermiyor haşarı
Tatlı uyku uyudun mu
Bacım sulara düşeli

Anam oy oy bacım oy oy
Babamın telli turnası
Yirmi yedi gün oluyor
Daha kolunda burması

Geldiniz mi Söğütlü obası
Ne kötülük etti size
Bir çala gördüm bacımı
Zülûf halkalanmış yüze

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm

Anam kızı çölen Ayşe
Vurma dizlerini taş
Dövmesin babam kızını
Söylerim Ali Çavuş'a

Anam oy oy bacım oy oy
Anamın sefil sunası
Yirmi yedi gün oluyor
Daha elinde kınası

Yılgın anam kızı yılgın
Alnında yağlığı solgun
Uzat bacım kollarını
Kıyılarda biter ılgın

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm

Evimizin önü ırmak
Akar devrili devrili
Kutnu zıbın gök dolama
Gezer savrulu savrulu

Anam oy oy bacım oy oy
Babamın nazlı sunası
Annacımda somurtuyor
Kör olası kaynanası

Bizim yaylamız meşeli
Çadırı halı döşeli
Tatlı uyku uyudun mu
Bacım sulara düşeli

Bu dünyada şaşan gelin
Al peştimal kuşan gelin
Elin oğlu dövmeyinen
Deryalara düşen gelir

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm

Kutnu zıbın ışııl ışııl
Sandığının dışı yeşil
Bir çala gördüm bacımı
Altın zülüfe dolaşır

Anam oy oy bacım oy oy
Anamın nazlı sunası
Boynu bükük aslan kardaş
O da yürekten yanası

Altınının turasına
Merhem koyun yarasına
Yuva yapmış hatun bacım
İlgınların arasına

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm

Üç atım var biri binek
Binin emmilerim gidek
Gelin Ayşe'm sele gitmiş
Anasına haber edek

Anam oy oy bacım oy oy
Babamın telli turnası
Yirmi yedi gün oluyor
Gitmez gözünün sürmesi

Su helkesi su yolunda
Ayşe'm âlemin dilinde
Yirmi yedi gün oluyor
Daha aynası belinde

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm

Koyun gelir yata yata
Çamurlara bata bata
Gelin bacım sele gimiş
İlgınlardan tuta tuta

Adana'nın yolu uzak
Yollara dökülür tozak
Ne yatıyon babam oğlu
Kalk da Adana'yı gezek

(Avşarlardan Âşık) "Seyit Osman'ın kız kardeşi Ayşe'yi kocasının ilk karısı kıskançlıkla ırmağa itip boğulmasına sebep olur." Ağıdı birkaç kişinin söylediği anlaşıyor.

Zalım ırmak boz bulanık akıyor
Yorgan döşek yılan oldu sokuyor
Küçük Ayşe'm ağ Topal'ım Meryem'im
Yel estikçe burcu burcu kokuyor

Ayşe'm açtı dillerimi
Topal kırdı bellerimi
Suda söğüt yok mu idi
Dola bacı kollarını

Balık oymuş gözlerini
Çalı yolmuş yüzlerini
Anan sana kurban eder
İki çifte kızlarını

Dışarı varın dışarı
Gün göstermedi haşeri
Yirmi yedi gün oldu
Bacım ırmağa düşeli

Su helkesi su yolunda
Ayşe'm ellerin dilinde
Uçmuş gitmiş güvel turnam
Görmüşler kızları gölünde

Ellerine almış helke
Bizi temaşa etti halka
Yirmi yedi gün oldu
Yeni dışına atmış dalga

Var mı Kaman'ın içinde
Ayşe'm gezer bir biçimde
Avlularda koyun sağar
Altın parlıyor saçında

Koyun geldi kuzuyunan
Ayağının tozuyunan
Gelin Ayşe'm sele gitmiş
Yanı körpe kuzuyunan

Koyun gelir yata yata
Çamurlara bata bata
Gelin Ayşe'm sele gitmiş
Yosunlardan tuta tuta

Zalım ırmak taşdı m'ola
Dalga boynun aşdı m'ola
Şahbaz idi gelin Ayşe'm
Gafilliğin düştü m'ola

Peştemalın bohça etmiş
Zıbınını koymuş içine
Ali Çavuş kurban olsun
Kum dolmuş kara saçına

Şükrü Elçin: "Cingözoğlu Âşık Seyit Osman", Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, cilt 7, sayı 1-2, 1975; Elçin, ağı, s. 192-193.

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde derlenmiştir.

Davul düdüğü vuruluyor
Harman yeri yarıyor
Okuntu saldıran beyler
Gene size deriliyor

Evimizin önü üzüm
Salkımları düzüm düzüm
Kulaklı'ya selam söyle
Donatmasın gelin kızım

Çardak çardakta çatılı
Üstünde postun atılı
Sen de mi geldin meyite
Ağ'bey oğlunun hatını

Elinde örme kesesi
Çaldım belin' bağlamaya
Eller bayram eder iken
Ben oturdum ağlamaya

M. Sabri Koz, agy, s. 80.

Alacahöyük'te söylenen bir ağıt.

Yareliyim yareliyim
Sormadılar nereliyim
Kur' ağaçlar yaprak açtı
Daha ben kareliyim

Mezarımı derin edin
Su serpin serin edin
Dünyada genç ölenlerin
Ahretini mamur edin

Yuyun hocalar yuyun
Suyunu serin koyun
Dünyada küçük yavruların
İsmiini yetim koyun

*H. Z. Koşay'ın Alacahöyük'ünden aktaran: S. V. Örnek, agy,
s. 102.*

Uzun süren Girit Savaşı (1645-1669) sırasında birçok kez asker değiştirmeleri yapılmıştır. Bunlardan birinde ülkeye dönen askerlere bakıp kocasını soran kadının sözleri, bir ağıt niteliğindedir. Cahit Öztelli, Topkapı Sarayı Kitaplığı yazmalarında bularak ilk kez Türk Folklor Araştırmaları dergisinde (sayı 129, Nisan 1960) yayımladığı, daha sonra Uyan Padişahım adlı kitabına (İstanbul 1976) aktardığı bu ağıdı "türkü" diye niteliyor. Anlaşıldığına göre ağıt türküye dönüşmüş ve o sıralar çok yayılmıştır.

Sarı yapracığım sarı
Girit'e gönderdim yâri
Yıkılası Girit şarı
Sefer döndü mü, döner mi

Girit'in taşı kayası
Altıdan çoktur yayası
Yeniçeriler ağası
Sefer döndü mü, döner mi

Girit'ten gelir ulaklar
Yeniçeriler, solaklar
Kabul oldu mu dilekler
Sefer döndü mü, döner mi

Destimal işledim ensiz
Kararım kalmadı sensiz
Girit'e giden uğraşır
Sefer döndü mü, döner mi

Sular akar taşa taşa
Yiğitler girer savaşa
Haber eyle Hasan Paşa
Sefer döndü mü, döner mi

Birinci Dünya Savaşı sırasında Çukurova'da dağa çıkan Gizik Duran, ağalara ve zorbalara karşı acımasızlığıyla tanınmış bir eşkiyadır. Çetesi için çıkarılan özel aftan yararlanmak istemeyen Gizik Duran, Kurtuluş Savaşı sırasında da emperyalistlere ve işbirlikçilerine karşı bir çeşit gerilla savaşı vermiştir. Halkın nefretle andığı bir başka eşkiya (Kel Kadı Osman) tarafından pusuya düşürülüp öldürülmüştür.

Karısı: Duran gelir yele yele
Yırtlaz da yanında bile
Kadı da Mersin'den gelir
Duran'ımı sora sora

Değirmenin şakırdağı
Döner fırlanı fırlanı
Eğer eşim sağ gelirse
Çifte keserim kurbanı

Redif binbaşısı biner
Buyurur odama iner
Portanırsam kör oluyum
Beş yerde kandili yanar

Al at dor' at nenni
Döşünün arası enni
Bana kurşun geçmez derdin
Niye geldin ala kannı

Bacısı: Bir konak tutturdum yüce
Odasında çifte pece
Duran Ağa'mı vurdular
Feke'den geldiği gece

Oğlu: Çalıda mı kaldı aban
Kırıldı mı senin oban
Altı kardaş büyüyoruk
Hayfını alırik babam

İhsan Şimşek: "Gizik Duran'ın Ağıdı", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 189, Nisan 1965.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sıradan köyünde Osman Acar'dan derlenmiş.

Elpete'nin dağı yüce
Düşmanların gezer gece
Halep öldüğünü duyunca
Düğün kurmuş on beş gece

Kefiyesi bükün bükün
Kayalarda kaldı takın
Çifte değirmen döner
Çocukların kaldı yetim

Arabaya bindirdiler
Ağca suya indirdiler
Duran Ağa'm' öldüğünü
Ankara'ya bildirdiler

Siper yerin dar mıydı
Ölüm sana zor muydu
Çok eşkıyalar ünlendi
Senin gibi var mıydı

Yürüyün Kötün uşağı
Sıkı bağlayın kuşağı
Çete başını vurmuşlar
Boşa sıkmayın fişeği

Kekliğin döşü ala
Duran gezer yele yele
Ben eşimi bilmez miyim
Belemişler ala kana

Caferoğlu, agy, 1948, s. 64-65.

(*) Buna çok yakın bir derleme: Erkân Kâmil, "Seferberlik Ağıt ve Destanları", Erciyes, sayı 37, 1981.

Obruk başı kar mıydı
Siper yerin dar mıydı
Çok eşkıyalar ünlendi
Senin gibi var mıydı

Benim gönlüm deli gbi
Derenin seli gibi
Duran Bey'im harbediyor
Hazireti Ali gibi

Taşların başında gezer
Çizme giyer ayağına
Kaçak olan evde durmaz
Çık dağların koyağına

Duran gelir yele yele
Arkasında Yırtlaz ile
Şimdi Selvi gelin gelir
Gözyaşını sile sile

Şu caminin günden yüzü
Bitti m'ola top nergizi
Duran diye çok ağlamış
Gelin insanatlı kızı

Çifte değirmenin özü
Dizlerime indi sızı
Duran Bey'i öldürmüşler
Yetim kaldı körpe kuzu

Arkadaşım çok diyordun
Hani ya gelen olmadı
Baş güvencim Yırtlaz derdin
Ondan da imdat olmadı

Şu Elepli'nin uşağı
Kasıktan bağlar kuşağı
Duran Bey'i öldürmüşler
Boşuna atman fişeği

Kalede mi kaldı aban
Kırıldı mı senin oban
Altı kardaş büyütüyoruz
Hayfını alınız babam

Yaşa Duran Bey'im yaşa
Yazılanlar gelir başa
Öldüğünü bugün duymuş
Ankara'da Kemal Paşa

Yaşar Elden: "Gizik Duran'ın Ağıdı", Erciyes, sayı 42, 1981.

Benim gönlüm deli gibi
Derelerin seli gibi
Duran Bey'im harp ediyor
Hazireti Ali gibi

Taşların başında gezer
Çizme giyer ayağına
Kaçak olan evde durmaz
Çık dağların koyağına

Duran gelir yele yele
Arkasında Yırtlaz ile
Şimdi Selvi gelin gelir
Göz yaşını sile sile

Obruk başı kar mıydı
Siper yerin dar mıydı
Çok eşkıyalar türedi
Senin gibi var mıydı

Yatıl Duran Bey'im yatıl
Yarasına sokmuş fitil
Öleceğimi bilseydim
Bin daha ederdim katil

Hazer Duran Bey'im hazer
Her lafın orduyu bozar
On sekiz seneden beri
Kelle koltuğunda gezer

Çifte değirmenin özü
Dizlerime indi sızı
Duran Bey'i öldürmüşler
Yetim kaldı körpe kuzu

Ne de süslü fişek düzer
Ermeni ordusun' bozar
On sene olmuş öleli
Kelle koltuğunda gezer

Şu caminin günden yüzü
Bitti m'ola top nergizi
Duran diye çok ağlıyor
Gelin insanatlı kızı

Arkadaşım çok diyordun
Hani ya gelen olmadı
Baş güvencin Yırtlaz idi
Ondan da imdat olmadı

Emir Kalkan, agy, s. 50-51.

Dr. Giese'nin 1907'de yayımlanan kitabından. Alanlı Kadir oğlu Memed'den derlenmiş.

Bizim ile gurbet ile gidenler
Varın o yiğit gurbette kaldı deyin varın
Başı yazıya düşünce ananın babanın
Kıymetini bildi deyin varın

Beni yuğana sarığımı verin
Suyumu dökene gömleğimi verin

Koca babam yol ucuna inerse
Garip anam ziya saçıp yollarsa
Nere' gitti benim oğlum diye sorarsa
Varın o yiğit gurbette kaldı deyin varın

Anam yaylaya varıp gelirken
Küçük oğlu ile gönlün' eğlesin
Kömür gölü nişanlımı alsın bağrına bassın

Dr. Giese, agy, s. 80.

Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı Azizli köyünde derlenmiştir.

Akmaz iken kanlı cihan
Boz bulanık sel gidiyor
Baş ucunda ağca makat
Günden yana gölg' ediyor

Gümülüğün oğlu Ahmet
Ne ağlarsın için için
Kurşun kırmış ince belin'
Ahmet oynamıyor kışın

Avşar ile Kürt barıştı
Sakal kekile karıştı
Gümülüğün oğlu Ahmet
Yoldaşın meydanda düştü

Dur derkene durmaz idin
Arkan yere gelmez idin
Dört at ile dönmez idin
Doyurdular Ahmet seni

Abas' kurşun deliği
Yaradan alır soluğu
Ayşe kiraz yoldu m'ola
Kuluncunda mor beliği

M. Sabri Koz, agy, s. 94.

Hacı Bey adlı yiğidin düğünü olurken vurulması üzerine yakılmış.

Elmalı'dan çıktım yayan
Dayan hey dizlerim dayan
Erkilet'ten dayın gelmiş
Uyan Hacı Bey'im uyan

Elmalı'nın yazıları
Ceylan avlar tazıları
Bozulmuş yayladan gelir
Hacı Bey'in kuzuları

Kızılırmak akıntısı
Uzun selvi yıkıntısı
Hacı Bey'im düğün kurmuş
Hani bize okuntusu

Hele şuna hele şuna
Varın bakın telaşına
Hacı Bey'i öldürmüşler
Kuzgun döner üleşine

Gelin ağlar eşim deyi
Anan ağlar başım deyi
Küçük bacın pek yanıyor
Hacı Bey kardaşım deyi

Camız aldım koşamadım
Yiğit oldum yaşamadım
Gelin seni boşamadım
Niçin çekmiyon kahrımı

Cahit Öztelli, agy, s. 439.

Aynı ağıdın çeşitlemesi. Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesine bağlı Menteşe köyünde Mustafa Halıcı'dan derlenmiş.

Ayvalı'dan çıktık yayan
Dayan ey dizlerim dayan
Emmim atlı ben de yayan
Uyan Hacı Bey'im uyan

Evimizin uğru kaya
Kayadan bakardık aya
Bin gidelim Hacı Bey'im
Tavladaki doru taya

Ayvalı'dan indirdiler
Martine fişek sürdürdüler
Öğle ile ikindide
Hacı Bey'i öldürdüler

Eş mi idi eş mi idi
Gelen atlı beş mi idi
Ünü büyük Hacı Bey'im
Mavzerin boş mu idi

Hazerine hüzerine
Varın bakın mezarına
Hacı Bey'in al atını
Çekin Sultan Pazarı'na

Karısı ağlar eşim deyi
Karı ağlar başım deyi
Hacı Bey'in küçük bacısı
Mencilis kardaşım deyi

Ayvalı'nın yazıları
Av avlıyor tazıları
El eleştten tutmuş gelir
Hacı Bey'in kuzuları

Evimizin önü arpa
Kır at gelir kırpa kırpa
Hacı Bey'im can veriyor
Kollarını çırpı çırpı

Ayvalı'dan indim yayan
Dayan dizlerim de dayan
Ödemiş'ten yârin geliyor
Uyan Hacı Bey'im uyan

Odasında yanar ışıık
Sofrasında gümüş kaşık
Ne ağlıyon Hacı Bey'im
Sol yanında gökçe beşik

Halaşına hulaşına
Varın bakın üleşine
Hacı Bey'im' öldürmüşler
Kuzgun döner üleşine

Caferoğlu, agy, 1948, s. 179-180.

Kars'ın Posof (Poshof) ilçesine bağlı Sors köyünde İmam Kıt'tan derlenmiş.

Hacı Bey'in yazıları
Tavşan koyman tazıları
Öldürdüler Hacı Beyi
Yetim kaldı kuzuları

Yan veriyor yan veriyor
Entarisi mor veriyor
Öldürdüler Hacı Bey'i
Ayvalık'ta can veriyor

Ayvalık'ta kaldım yayan
Dayan o dizlerim dayan
İstanbul'dan doktor gelmiş
Uyan Hacı Bey'im uyan

Atım oynar at içinde
Gümüş köstek var kışında
Eller düğünde bayramda
Hacı Bey yok içinde

Hazerine hazerine
Kuşlar konmuş mezarına
Hacı Bey'in kır atını
Çekin Sultan Pazarı'na

Az giderim uz giderim
Dere tepe düz giderim
Uyan Hacı Bey'im uyan
Gelin geldim kız giderim

Ahmet Caferoğlu: Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, İstanbul 1942, s. 116-117.

Sektirir kır at sektirir
Gümüş ireşme döktürür
Hükümetin kapısında
Uşaklara kura çektirir

Ak konağı koyak koyak
Merdüvanı seksen ayak
Peygamber suratlı beyim
Kuru yere nasıl koyak

Kundura giyer ayağa
Çadır tutturur koyağa
Kaymakamın sözü m'olur
Paşalar kalkar ayağa

Biçimi zabit biçimi
Kundura sıkmış kıcını
Bu dünya vefasız dünya
Ahrete çekmiş göçünü

Ak konağı çarşıydı
Hükümete karşıydı
Kaymakama kılıç çeker
Paşaların başıydı

Λ. Ş. Esen, agy, s. 86.

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde derlenmiştir.

Ali ergen Memed ergen
Al kana boyandı yorgan
Gitme gel Hacı Bey'im
Varsın işsiz kalsın sergen

Kırmız' ineği sağılır
Çifte yayığı yayılır
Gitme geri gel Hacı Bey'im
Şimdi misafirin gelir

Odasında yanar ılık
Sofrasında gümüş kaşık
Öksüz kaldı küçük bebek
Soyka kalsın böyle beşik

Atı oynar at içinde
Nalları parlıyor kışında
Eller yayladan geliyor
Hacı Bey'im yok içinde

Hezerine hüzerine
Varın bakın mezerine
Hacı Bey'in kır atını
Çekin Sultan Pazarı'na

Cemal Ağa'mın yazısı
Yalnız kaldı kuzusu
Hacı Bey'im avdan gelir
Kadife çullu tazısı

M. Sabri Koz, agy, s. 81-82.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Han köyünden Hacı Memed Ağa için söylenen bu ağıt, aynı köyden bakkal Gazi Doru'dan derlenmiş. Hacı Memed Ağa, "Kara Şihli" denilen Han, Şabanlı, Alağazlı, Şahinler köylerinin ağası imiş.

Bir biçimsiz işimiz var
Ben ağlamam mı dayıma
Gözlerin kör ola Selver
İp mi ölçtürdün boyuna

Yelli bele çadır kurmuş
Başına birikir eren
Ne işin var da gidiyon
Toklusuna girsin kıran

Yelli belden ko boyundan
Boz seki oraya salak
Düşman konar yurt mu olur
Şu çadır kurduğun dölek

Budanık avak yapılı
Ne güzel yakışır eda
Senin mülkün yok mu dayım
Vasiyet eylemiş sede

Az'ziye'ye varıncağız
Kaymakam ayağa kalkar
Danaseniz görmesin
Kapının dolusu çıkar

Değirmene kilit vurun
Makine çalmasın düdük
Yoz ile Mersin'e gitmiş
Diktirmiş ipekli güdük

Kır atı dışarı çekin
İçerde kişner dorusu
Küçük değil tüccar dayım
Kara şıhlı'nın ağası

Mahmut Işık, agy, s. 119-120.

Hacın, yeni adıyla Saimbeyli, Adana'ya bağlı bir ilçedir. Burada Birinci Dünya Savaşı'na kadar, yüzyıllar boyunca, Ermenilerle Müslümanlar bir arada, kardeşçe yaşadılar. İş ortaklıkları kurdular, birbirinden kız alıp verdiler... Savaştan sonra, Güney Anadolu'yu işgal eden emperyalistlerin kışkırtmaları ile, Ermeniler Müslümanlara düşmanca bir tutum takınmaya başladılar. Ardından da kıyımlar, yer yer çarpışmalar oldu. Hacın kıyımını dile getiren ve yöredeki halk arasında bugün de söylenen aşğıdaki ağıt Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Haçer bıçak asıcılar
Gayri bizi kesiciler
Ayan olsun Doğan Bey'im
Urumluyu basıcılar

Kapı kapı geziyorlar
İfadeyi yazıyorlar
Düşman başına vermesin
Oğlak gibi yüzüyorlar

Zabıt kâtibi Memed'i
Topuz ile dövüyorlar
Enfiyeci Hüseyin'i
Teller ile boğuyorlar

Aman bu ne acı işler
Babasını öldürmüşler
Atfiye'ne selam söylen
Gökyüzünde uçan kuşlar

Amir memur demeyerek
Hep bir ipe bağladılar
Bekir oğlu Dede Ağa'yı
Demir ile dağladılar

Muşambayı oturtmuşlar
Etrafında geziyorlar
Sen çete topladın diye
Çalgı ile yüzüyorlar

Feke'ye sevkedeceğiz diye
Taşköprü'yü aşırılar
Yoldan geri kaçtın diye
Kurşun ile pişirdiler

Meydan kazanı kurdular
Bebekleri kaynatıldılar
Gün görmedik gelinleri
Süngü ile oynattılar

Hacın'ın kanlı pazarı
Var mı kitapta yazarı

Uyu Osman oğlum uyu
Hacın oldu kanlı kuyu
Hücum ettik alamadık
Soyka kalsın Sultan Suyu

Mürsel Efendi'nin kızı
Haktan kara onun yüzü
Ara kurşunu mu değdi
Anan kadan alsın kuzu

Osman'ımı göğşe attılar
Süngüyü altına tuttular
Öldüğüme gam çekmiyom
Ak tenimize baktılar

Başkâtibi öldürdüler
Demir ile döve döve
Kürt Genco'yu yüzüyorlar
Özne ile öve öve

Çam Sarıoğlu koca gavur
Bebekleri kaynatıyor
Gün görmemiş hanımları
Süngü ile oynatıyor

On kat esvap, püsküllü fes
Olamaz meleğin kucağı
Hökeççe'de olsa idik
Yekinirdi oranın göçeği

Osman oğlum kucağında
Çuha şalvar bacağında
Böyle yiğit türemedi
Kamberli'nin bucağında

Bir pınar gördüm tereli
Oturanlar hep yareli
Dünden kardeşim öleli
Varamıyom evinize

Toplanın gelin obalar
Bir taş koyun yapımıza
Dolan da gel babam oğlu
Ak çardaklı kapımıza

Evimizin önü kuyu
Boz bulanık akar suyu
Çabalama selvi boylum
Uyu mor beliklim uyu

Yaşa Tufan Bey'im yaşa
Kılıcın geçsin taş
Enfiyeci Hüseyin Paşa
Kılıcını sarmış taş

Koltuğu bohçalı gezerim
Koluma lira dizerim
Öldürme kadanı alam
Kırk hanımı bozarım^(*)

(*) Güzellikten yana.

Urum yolunun ağzında
Kötünlü Duran mı Duran
Allah uzun ömür versin
Şöhretli gavuru kıran

Kabul mu oldu dilekler
Su verdi mi âlâ melekler
Kurşun değmiş Duran'ıma
Çırpındıkça ka kulaklar

Eller ne derse desin
Kurban olurum Duran'a
Mahşerde seni dilerim
Çürüme ha, ben varana

Oy Duran'ım oy Duran'ım
Ayrılık zor toy Duran'ım
Dolan da gel kadan alam
Dahi ölmedim, yalanım

Yanarım Allahım yanarım
Şu benim cahil gönlüme
Teyze evin ateşe yansın
Kail değilim ölüme

Kanlı yelek, kanlı kuşak
Buna can dayanmaz uşak
Ben öpmeye kıyamazdım
Nasıl değdin gavur fişek

Teyze evin ateşe yansın
Yansın gitsin köşe köşe
Kanlı esvap göndermişler
Yaşa teyzem oğlu yaşa

Emmim oğlu şurda otur
Batsın saydığınız hatır
Hasan kadını alayım
Beni de Hacı'n'a götür

Hacın'daki Türk-Ermeni çatışmalarından sonra yakılmış bir ağıt daha. Kayarcık köyünden Yarpuzzade Gaffar Efendi'nin, Hacın'da Ermeniler tarafından öldürülen eşi Melek Hanım için yaktığı bu ağıdı Yalgın, Gölalan'da "Hacı Bey" olarak tanınan Zümriüt Hanım'dan derlemiştir. ()*

Bugün bizi kesecekler
Çengellere asacaklar
Ayan olsun Doğan Bey'e
Urumluyu basacaklar

Uyu Osman oğlum uyu
Hacın oldu kanlı kuyu
Hücum ettik alamadık
Soyka kalsın Sultan Suyu

Mürsel Efendi'nin kızı
Haktan kara inmiş yüzü
Ara kurşunu mu değdi
Anan kadan alsın kuzu

Mert Genco'yu yüzüyorlar
Hep etleri oda oda
Başkâtibi öldürdüler
Değnekle döve döve

Yaşa Doğan Bey'im yaşı
Şanın gitti baştan başa
Kaytancı Hüseyin Efendi
Sarığın' sallatmış taş

(*) "Mürsel Efendi Hacın 'eşrafındandır, şehit olmuştur. Mert Genco, bir jandarma eridir. Kaytancı Hüseyin Efendi, Hacın tapu memurudur. Aram Çavuş, Hacın kıyımında en büyük kötülükleri yapan bir Ermenidir."

Başucunda geziyorlar
İfadeler yazıyorlar
Ayan olsun Doğan Bey'e
Memurları yüzüyorlar

Bebek pişmiş ye diyorlar
Et yapışmış gömleğine
Kıyma Aram Çavuş kıyma
Yavrucaklar ölüyorlar

Mahşer kazanı kurmuşlar
Bebekleri kaynatırlar
Gün görmedik hanımları
Süngü ile oynatırlar

Yalgın, agy, II, 1977, s. 259-260.

Aynı ağıdın Osmaniye'ye bağlı Kırmacılı köyünde derlenmiş çeşitlemesi.

Altmış iki kazan kurmuş
Bebekleri kaynatıyor
El değmedik sunaları
Süngülerde oynatıyor

Başucumda geziyorlar
İfademi yazıyorlar
Öldüğüme yanmıyorum
Oğlak gibi yüzüyorlar

Başucumda bakıyorlar
Süngülere takıyorlar
Öldüğüme yanmıyorum
Ağ tenime bakıyorlar

Öldürmen kullar olur mu
Elimin bir tek değneği
Pişmiş et ye diyorlar
Ete yapışmış gömleği

Mursal Efendi'nin kızı
Haktan kara olmuş yüzü
Aralıkta kurşun değmiş
Anan kadan alsın kuzu

Bugün öldürmeyin
Hakka dilek diliyorlar
Fakirlerin sarığını
Taşa dolak doluyorlar

Bir top düştü kapımıza
Sebep oldu hepimize
Dolan da gel babam oğlu
Ak suvaklı kapımıza

Şimdi Yığircık'ta olsam
Göğerirdi göğ göğçeğim
Altın saat on kat esvap
Almaz Melek'in kucağı

M. Sabri Koz, agy, s. 72-73.

Adana'dan bir yel esti
 Yenice'yi düşman bastı
 Ayan olsun Sinan Paşa^(*)
 Molla Kerim yesir düştü

Yol üstünde ağca mezar
 Yelin eser kumun tozar
 Öldürmüşler seni oğul
 Bak kır atın gemsiz gezer

Çataltepe'nin arası
 Azgın yiğidin yarası
 Çatlayıp da ölmemiş mi
 Molla Kerim'in anası

Çataltepe'nin deresi
 Kanınan dolmuş arası
 Kopun bakın yiğidime
 Çok mu aslanın yarası

Şimdi Hökeççe'de^(**) olsam
 Güverdi oranın göçeği
 Ayan olsun babam oğlu
 Battı Kaytancı ocağı

Çuha şalvar bacağında
 Beşli martin kucağında
 Böyle yiğit türemedi
 Kamberli'nin^(***) ocağında

(*) Adana'dan milis kuvvetlerine katılan Sinan Bey.

(**) Tufanbeyli'ye bağlı Hastane kasabası.

(***) Develi Belediye Başkanı Özdemiroğlu Yaşar Bey'in aile adı.

Belinde firik kuşığı
Sarı dolayı dolayı
Molla Kerim'i yüzmüşler
Kana bulayı bulayı

Kuzulu'dan taş atıldı
Âlem aklını yitirdi
Vurun kardaşlarım vurun
Hacın çok ocak batırdı

Hacın Dağı Hacın Dağı
Lale sümbül olmuş bağı
Kamberli'ye bir tel vurun
Yesir verdik Şükrü Bey'i(*)

Emir Kalkan, agy, s. 42-43.

(*) Kamberli ailesinden, milis komutanı.

Hacın'da çatışmalar yıllar boyu sürdü. Kurtuluş Savaşı'nın başlarında Türklerin kurdukları çeteler, Ermenilerin köyleri basmasını engellemek için nöbet tutuyorlardı. "Sarız, Karayurt köyünden Karca (Kırca) Ali de bu çete gruplarından birinde görevliydi. Karca Ali aynı zamanda eski göçebe Avşar geleneğini sürdüren ünlü yağmacılardan. Bir gün nöbet sırası Karca Ali'ye geliyor, bu sırada pusuda yatan bir Ermeni Karca Ali'yi sol gözünden vurarak öldürüyor." Ağıdı amcası kızı Zala yakıyor. Aynı köyden 1905 doğumlu Medine Bozbıyık'tan derlenmiştir.

Yaylaya Ali'm yaylaya
Bizim yayla gök konaklı
Sarıya meyilli amma
Emmim oğlu bey boyaklı

Derenin selvi söğüdü
Cennet'e(*) verin öğüdü
İşte Şar da alınmadı
Ali'm gitmese neyidi

Gökten yağın dolu musun
Esen garbi yeli misin
Korkusuz kavgaya gitmiş
Hazireti Ali misin

Sol gözünden değmiş kurşun
İrbehem elde getirir
Ünlü hırsız(**) emmim oğlu
Arap tayların getirir

(*) Cennet: Ali'nin eşi. İrbehem: İbrahim. Hösüyük: Hüseyin.

(**) "Ünlü hırsız", "Arap taylarını alır" sözleriyle, yağma geleneği, at hırsızlığı yüceltiliyor.

Yağlık yağlığa karıştı
Tahtalıya kan bulaştı
Ali'm ile Vezir ölmüş
Bunu duyan el ağlaştı

Çukurova'nın cereni
Gelin beklemez viranı
Duyunca dizine vurmuş
Ali'm Kürtler yareni

Ali'm sehilden geleli
Daha olmadıysa hafta
Hele görsem emmim kızı
Ağdere'de kalmamış mefte

Gövdesi benzer tülüye
Kâğıt salarım valiye
Hösüyün Ağa'ya zorbaz derler
Uyar mı bizim Ali'ye

Hezeli gönlüm hezeli
Meşeler döker gazeli
Karayağız Kürt güzeli(*)
Kara Bekir çekmiş göçü

Düşümde gördüm düşümde
Ağlı yazması başında
Gördüm Ali'm harbediyor
Kötü Şar'ın başında

Çeçeni Çerkezi bilir
Mekânı orada olur
Böyle benim emmim oğlu
Arap taylarını alır

Ahmet Z. Özdemir, agy, s. 81-83.

(*) Kürt güzeli sözü, çok güzeller için kullanılıyor.

Maraş'tan gelen gelinciğim
Aksu'da da oturdu mu
Şu vefasız yalan dünya
Haçça'm seni götürdü mü

Güveysi görmüş düşünü
Felek koyvermez peşini
Zaman geldi boş gitmiyor
Bağlan Haçça'nın başını

Ağlar gözüm söyler dilim
Ben görmedim böyle ölüm
Haçça kızdan soyka kaldı
Yedi halı on dört kilim

Seymen gedikten aşmıyor
Düğün yemeği pişmiyor
Haççam gelin oldum deyi
Kına çaputun' çözmüyor

Ursula Reinhard, agy, s. 34.

"Maraş'ın Göksun ilçesinin Çardak bucağına bağlı Ericek köyünden Çakal Halil adında bir genç eşkıya, Cumhuriyetin ila-nından birkaç yıl önce hasımları tarafından vurulur. Bunun üzerine Keprim Karı adında ağıt yakıcı bir köylü kadın bu ağı-dı yakar."

Kara sako ıslıl ıslıl
Giyme dalına dolaşır
Sık martini bildir Halil
Anan Döndü tez ulaşır

Öte geçenin ekini
Biter yekini yekini
Çakal Halil çiftten gelir
Etek beline sokulu

Atın' çeker yaya yaya
Para sayar kaya kaya
Öldürmeye al gitmişler
Aman Aziz diye diye

Biner atın iyisine
Gider yolun kıyısına
Haber salsak gelir m'ola
Şu Kertmen'de dayısına

Yol üstünde oturmuşlar
Bir cıgara bölüşmüşler
Çoban üstüne düşünce
Keklik avlıyok demişler

Ericek'in yeri yayla
Bunun da kaderi böyle
Allahı seversen çoban
Sen görmüşsün doğru söyle

Dar sokakta avlamışlar
Elin' kolun' bağlamışlar
Gavur imiş gavur düşman
Kamayınan doğramışlar

Aşağıdan gelen kağı
Kağının tekeri çanrı
Biz de bir yiğit yitirdik
Yüzü beder beder benli

Odaya kardeş odaya
Kurbanım gelen kadaya
Kelle de yok kolu da yok
Bir uyluk geldi hediye

Samana saldım samana
Ölüm getirmen gümene
Aziz kamayı çekince
Mecit de düşmüş amana

Kara kaya kara kaya
Ateşini attı bana
Yaralı suya atmışlar
İçti m'ola doya doya

Kara kaşın karasına
Yazı yazın arasına
Ölmeyip de iflah m'olur
Kurşun sıkın anasına

Kele Döndü gel yanıma
Gel de bak benim halıma
Halil'imın ak kolları
Dolanmış zorgun dalına

Kalkıp dama çıkıcıyım
Kazma alıp sökücüyüm
Abisine danışıp da
Belliğini takıcıyım

Kapımızın önü kavak
Dalın döner ufak ufak
Halil'e gelin almadık
Eli kına başı duvak

Kapımızdan bir su akar
O da harlıya harlıya
Öldürmüşler anan oğlun
Alnı terleye terleye

Esendere yelleniyor
Yeni bahçe gülleniyor
Uşaklar kıya dökülmüş
Gene dünya sallanıyor

Esendere coşkun akar
Akar bulanı bulanı
Öldürmüşler Halil'imi
Kana beleni beleni

Aradım izini buldum
Süründüğü yere vardım
Altı bölük eylemişler
Bir bölüğün' aldım geldim

Maraş İl Yıllığı 1973, s. 196-197.

Sarı atlastan yorganı
 Dokuz yüzülür kurbanı
 Maden fincan gümüş zarflı
 Unutur muyum Amber'i

Ev tutardık sıra sıra
 Yorgan telli yastık hıra
 Ana oğlun' binmez miydi
 Çer alası benli kıra

Şafaktan öter dibeği
 Belendirirdi obayı
 Kız kardeşe gidiyorum
 Bin evli Avşar göbeği

İsmariç yazılır yazın
 Tosun damgalanır güzün
 İniş yokuşun annacı
 Borumuz öterdi bizim

Terz' oturur bucağında
 Yemek pişer ocağında
 Gezsem kardaşı bulamam
 Hükümetin sancağında

Bunun evi bir sultanlık
 Yanaştırır ev tutardık
 Gümüş yükünü yıkar da
 Filfilli çarşaf örterdik

İnce kardeşciğim ince
 Anam da kıyardı manca
 Çukurova şenlenirdi
 Kardeşin evi konunca

Kara örkümüz hamladı
Sektesinden yağ damladı
Avşar otlağa çıktı da
Daha kardaşım gelmedi

Mahmut Işık, agy, s. 122-123.

Beş kızı, sıra ile Mustafa Ağa için söylemişler.

Şu efeyi biliyon mu
Avşarım Amber Ağa'sı
Dizlek çanı çalınıyor
Geliyor tülû mayası

Yayladan duman kalkıyor
Anam oğluna bakıyor
Babam oğlu su istiyor
Irmak panzehir akıyor

Arkamızda Kadirli bükü
Yıkılmaz mı kumaş yükü
Ne ağlıyon hatun bacım
Şükür babam oğlu iki

Çok gördüm iyi gününü
Giyerdim heril donunu
Ben kardaşa ağlıyorum
N'ideyim elin oğlunu

Kırkları yediye kattım
Allaha emanet ettim
Sana diyom bacım Sultan
Altın heybesini n'ettin

Mahmut Işık, agy, s. 116.

Gölören köyünden Davudoğullarından Hasan oğlu Halil İbrahim'den derlenmiş.

Kestiler yayla yolunu
Söktüler kırın nalını
Beş katar fişek doldurur
Hasan Bey'imın belini

İzci Veli sürer izi
Kırık Hasan Bey'in dizi
Yat sipere kalkma Gazi
Ahmet Bey öldürür sizi

Emmin kırını vurdurmuş
Üstünden keçe aldırır
Aşk olsun iki çeteye
Askeri köye doldurur

Yağlı çizmesi dizinde
Aynalı dürbün gözünde
Hasan Bey'im harp ediyor
Karagedik'in yüzünde

Kara Mehmet çete başı
Papağa karışmış kaşı
Karıları siper almış
Meydana çık Kürt Yüzbaşı

Mor Mehmed'im mor Mehmed'im
Kurşun değdi zor Mehmed'im
Köyümüzü atlı bastı
Bak düğününe gül Mehmed'im

Beyim çetelik ediyor
Döşünde altın saati
Ankara'dan emir gelmiş
Ya kellesi ya meyiti

Çektim kamayı çıkmıyor
Kırık kollarım kalkmıyor
Bana verin martinimi
Evlat babaya bakmıyor

Gafil iken bir iş oldu
Yağlı attım yüzüme
Şeyh Barak da güllü fesli
Anlar da vursun dizine

A. Ş.Esen, agy, s. 98-99.

- Baba:* Baharda yayılır çiçek
Kalk kızım yaylaya göçek
Emmi dayı gerek oldu
Kuzulara kefen biçek
- Bacı:* Baba, bakmadık derdine
Bir ateş attın ördüme
Çifte kardeş olmayınca
Çıkmam dedemin yurduna
- Baba:* Kuzular benzer elmaya
Gücüm yetmiyor Mevlaya
Sehil bize uğur' getirmede
Kızım göçelim yaylaya
- Bacı:* Baba, mecnunum gezerim
Böyle mi hakkın yazarı
İki kardaş bir de bacı
Üç olsun garip mezarı
- Baba:* Adana'nın bağrına
At bağladım çayırına
Ünü büyük Güveloğlu
Kefen sarmış hayırına
- Ana:* Hüseyin'im, belim büküldü
Dişim azıdan söküldü
Zor imiş evlat vermesi
Gözlerimden kan döküldü

Ursula Reinhard, agy, s. 26.

Nenni İbrahim nenni
Ne yatıyon kinni kinni
Aslan oğlum o da gelmiş
Ekmek yemiş ala kannı

Evlerinin önü kemer
Elif de geldi mi Kamer
Elinden dizgin düşüyor
Akli dalgın geldi aman

Başucunda çifte yastık
Biz de ya feleğe küstük
Ben bunları halledeyim
Durmayıp ağlıyor Mıstık

Uçtu devlet kuşu konmaz
Kuzum uyumuş uyanmaz
Hangi birine ne deyim
Hacı Fabi ağlar uyanmaz

Ursula Reinhard, agy, s. 36.

Avşar beylerinden Battal Bey oğullarından İbrahim Bey, eşkıyalık yaparmış. Evinde geldiği sırada Abdülkadir Bey komutasındaki jandarmalarca kuşatılmış. Elinde silahla evden çıkmaya davranmış; jandarmanın biri ateş ederken Abdülkadir Bey üzerine saldırıp elinden aldığı silahla onu vurmuş. İlk dokuz dörtlüğü bir kişiden, sonraki dokuz dörtlüğü bir başkasından, son beş dörtlüğü de üçüncü bir kişiden derleyen A. Ş. Esen'in açıklamasına göre, ağıtta geçen Çerkes kardeşi, Hacı amcası oğlu, Sırma karısıdır.

Arslantaş'ın koyağına
Çizme giyer ayağına
Kaymakamdan ne olur ki
Vali gelir ayağına

Kara kâkül bildir bildir
Sis'ten çıktım idi bildir
Kötü müsün Bey'in oğlu
Yat sipere birin' öldür

İbrahim Bey diyerkene
Hatırını sayarkene
Kar' arslanı öldürdüler
Tan yıldızı doğarkene

Haymanın altında yatar
Nenni kara çetem nenni
Tafac'a ilettin amma
Çuha şalvar ala kannı

Bir de oğlu bir de kızı
Beyler istemiyor bizi
Ta Sivas'a bir tel vurmuş
Kör olsun askerin gözü

Turna bacı Sırma bacı
Doru kişner acı acı
Müdafasız öldürdüler
Hayfım alsın Çerkes, Hacı

Üç katar fişenk bağlanır
Kadimi bizle eğlenir
Kanlı kıtallı yaşında
Kazada ünü söylenir

Arslantaş'a göçü konar
Geri kol(?) üstüne döner
Şehit benim atam oğlu
Mezarında çıra yanar

Arzı azığımı etsin
Adana'ya gideceğim
Doru'nun gemini vursun
Meydan kavgas' edeceğim

Bibi senden kız istiyor
Dolanır bazır iline
Zelha'yı kurban ederim
Kâkülünün bir teline

Haymanın altında yatar
Dolaş Kara Vezir dolaş
Senin bacılığın batsın
Kağnyınan gitti üleş

Biri oğlu biri kızı
Beyler ısmarladı bizi
Şehit düşmüş Deli Çete
Doğarkene tan yıldızı

Aziz'ye'ye varmayınan
Geçer miyim bebeğimden
Öldüğümü aramıyom
Kurşun değdi göbeğimden

Durucun mu çıkıcın mı

.....

Allah rızası için
Yetimlere bakıcın mı

Serin ağla hayın bacı
At kişniyor acı acı
Öldüğümü aramıyom
Hayfım alsın Çerkez, Hacı

Konağını siper al da
Çıkma kardaşım dışarı
Gemlemiş kapıyı çıkmış
Bindirmez doru haşarı

Çanakpınar'da eğlenir
Üç katar fişenk bağlanır
Böyle ünnü Deli Çete
Ünü kazada söylenir

Aziz'ye'de duyuncağı
Kaymakam vurdu dizine
Yara biter yangı soğur
Ne diyem Kürt'ün kızına

Bir oğlu var kırklı kızı
Beyler ısmarlamış bizi
Konağımı çevirdiler
Doğarkene tan yıldızı

Konağımı çevirdiler
Atıma biner kaçarım
Bu yıl sehile inince
Yozu tokludan seçelim

Kadanı alayım Sırma
Ben yüzünde sıra gelir
Şimdi at oynatır gelir
Kır Mehmet'in oğlu Kara

Hemi okur hemi yazar
At üstünde serbest gezer
Kurnaz idi emmim oğlu
Uçan kuştan hile sezer

Altına yazdırır döşeği
Üç katar bağlar fişeği
Şimdi at oynatır gelir
Kır Mehmet'in iki uşağı

A. Ş. Esen, agy, s. 104-107.

Çukurova'daki kolera salgısında (20 yüzyılın ilk çeyreği?) bir hafta arayla iki kızını yitiren Gümüş Hatun'un yaktığı ağıt.

Yetti m'ola Adana'nın turuncu
Yağlık bağlardı narinci
Yüzleri gülgülü yavrum
Dişlerin Payas pirinci

Yetti m'ola Adana'nın üzümü
Felek kara ettin yüzümü
Alınca doydun mu felek
Beyimin çifte kızını

Fergül gülü yağlık ağı
Söylemiyor dili bağı
Ben almadım Allah aldı
Ne ağlıyon beyim oğlu

Şu Tılan'ın ağaçları
Alevle döner başları
Kuru yerde çürür m'ola
Zümrüt Hatun'un samur kaşları

Tılan'da kışladım bildir
Zümrüt gezer yıldır yıldır
Ağası sürdü savuştu
Dayısı terkiye kaldır

Fatma Gülay Mirzaoglu: "Adana-Ceyhan Yöresinde Ağıtlar", basılmamış lisans tezi, 1989. Aktaran: Elçin, agy, s. 11.

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı İncemağara köyünden Kürtçe'nin oğlu İnce Ahmet, Karayollarında bekçidir. Gece çadırında uyurken düşmanları tarafından bıçaklanarak ve kafası kesilerek öldürülür. Bu ağıt, Ahmet'in Ayrınlık köyündeki kız kardeşi Elif tarafından yakılmıştır.

Ninni babam oğlu ninni
Kuluncundan döşü enli
Kara çula yatırmışlar
Kardaş gelir ala kanlı

Çadırın direğin' çekmiş
Elektrik ile bakmış
Kadan alam Zeki kardaş
Biri tutmuş biri vurmuş

Helkeyi taktım koluma
Çıktım Kürtlerin yoluna
Mor belikli Selvi kızım
Kalmış analık eline

Dikenlere gelmiş yüzü
Kuru yeri yer eylemiş
Düşman öteden gelince
Mahmut diye car eylemiş

Bir küçücük dam tutturdum
Yün topladım tutam tutam
Sabaha el kızı çıkarsa
Utan babam oğlu utan

Ayrınlığın cılga yolu
Gide gide kavuşuyor
Ak işlikte kara yelek
Kardaş yolda çalışıyor

Lemli lemlı karlar yağar
O da yürek soğutur mu
Bir korkum var, diyemiyom
Gelin bebek büyütür mü

Kağnıdan geliyor üleş
Kara kekil dolaş dolaş
Tarlaya dizin' atınca
Demiş: Mahmut kardaş ulaş

Sabah el yaylaya göçer
Cıgıl cıgıl gelir yozlar
Ben burada durmam ama
Boynunu büküyor kızlar

Ak işlikte kara yelek
Karayolda çalışıyor
Pehlivanım, babam oğlu
Düşman ile güreşiyor

Sana diyom bire baba
Biz durmıyak burdan göçek
Oğlak gibi boğazlamış
Bağrındaki kanlı bıçak

Sırtında pekmez küleği
Yeni yeni yeleşiyor
Pehlivanım, babam oğlu
Düşman ile güreşiyor

Çiğ yumurta soyulur mu
Gökte yıldız sayılır mı
Kör olası zalim düşman
Ahmet'ime kıyılır mı

Kadanı alayım Dilber
Yönünü beriye dönder
Kardaşım çadırdı kalmış
Zeynel Ağ'mı çabuk gönder

Deresinde dikme söğüt
Yel vurdukça eğmeliyor
Ak ışıkta kara yelek
Çadırını değneliyor

Karlar lemlı lemlı yağar
Senin bacın böyle öter
Bir korkum var diyemiyom
Gelin çıkar ocak batar

Alımkavak serin yayla
Dalma deli gönül dalma
Ben Ahmet'in bacasıyım
Ayşe sen Mahmut'u salma

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Aynı ağdın Ceyhan'ın Azizli köyünde derlenmiş bir çeşitlemesi.

Tazılı'nın söğütleri
Dal verdi de bitti m'ola
Avin' almış İnce Hacı
Muradına yetti m'ola

Elim ile el eyledim
Dizim ile yol eyledim
Baktım düşman zor geliyor
Tatarlı'ya dar eyledim

Üzüm kara, üzüm kara
Salkımınan düzüm kara
Emmilere gidiciyim
Elim kanda yüzüm kara

Belindeki sarı kemer
Sarar dolayı dolayı
Öldürmüşler İnce Hacı'm'
Kana beleyi beleyi

Berende Burnu'na geldik
Doru da kolanı vurdu
Eli kolu kırılası
Emmim oğlu Veli vurdu

M. Sabri Koz, agy, s. 95-96.

Osmaniye'de olmuş kaza
Savcı gelmiş yazı yaza
İsmayil'i sorarsanız
Hükümette büyük aza

Erikte dağlar erikti
Emmi dayı hep birikti
Şöyle dönüp baktıydım
Çelenkten resmi görüktü

Yükseğe yağar kıcı
Enginine iner ucu
İsmayil hatırın için
Ben ellere olurum sucu

Dolabını ben açayım
Elbiseni ben seçeyim
Sözün geçkin nazlı yârim
Yanına da ben geçeyim

Benimki de yâr yarası
Yok bunun da ey çaresi
İsmayil'in hediyesi
Öksüzleri kaldı bana

Teneşirde güler yüzü
Seni arar Sedat gözü
Sarılmış tabuta kızı
Aman babam diye diye

Kara haber veren durdu
Oy İsmayil diye diye
Ciğerime bir ok vurdu
Vay İsmayil diye diye

Bu nasıl bir iş bire eller
Ben diyordum seni yerler
Baş sağlığa gelir eller
Vay İsmayil diye diye

Ben ağlarım için için
Kimse bilmez kimin için
Zalım imiş, zalım felek
Ahrete yükseldi gözüm

Evimiz de karşı karşı
Öksüzlere vurman taşı
Ellerim kırılsın da benim
İsmayil'e aldım taşı

Taksiler geldi dizildi
Etim kemikten üzüldü
Osmaniye'ye vardıydım
Amanın benzim bozuldu

Sabahta da evde imiş dediler
Bilmem seni nasıl nasıl ettiler
Buna da trafik kazası dediler
Yanmayan kalmadı hehe diyorum

Yandım yine yandım
Yandım acıya boyandım
Bir tıkırtı geldiymiş
Ben de İsmayil'i sandım

Kar yağıyor kürek ister
Yıkık damın direk ister
Ben yârimden ayrılmışım
Demirden de yürek ister

Kasabamız iki katlı
İçine giremez atlı
Doğdaca ismini goydum
Çağıyorum datlı datlı

Yürü yürü gencim yürü
Evinden de kalma geri
Böyle demlik gidilir mi
Üç kuzun da kaldı geri

Sülemiş dağı yüce
Ben ağlarım gündüz gece
Yaraları sarmaya geldim
Canım yaraların nice

Kahpe felek ne felekmiş
Dibi delik bir elekmiş
Aldı giydi elimden
Şimdi neyime gerekmiş

Okumadım kana kana
Aramışlar yana yana
Soyka kalaydı davet
Sebep oldu tatlı cana

*Esme Şimşek: "Kadirli'den Derlenen Ağıtlar", Türk Folkloru,
sayı 59, Haziran 1984.*

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde derlenmiştir.

Evimizin önü dölek
Sırtında kumaş yelek
Yekin de kalk İsmail'im
Gidek de hayfını alak

Yüceden oğlum yüceden
İmam mı çıkar hocadan
Bana da ver İsmail'im
Alnındaki eğriceden

Hele keleşe keleşe
Oğlum da çıkmış güreşe
Kadan' al'ırım İsmail'im
Canını verdin beleşe

Sabahleyin tan yüzüne
Elimi koydum dizine
Biz de dünür gidecektik
Ahmet Hoca'nın kızına

Kumaş paltosu dalında
Beşli mavzeri belinde
Öldürmüşler İsmail'imi
Sakaltutan'ın yolunda

Evimizin önü sakar
Yönü de kibleye bakar
İsmail'imi vurmuşlar
Kanı ımıl ımıl akar

Ard eteği parıl parıl
Ön eteği çıkla harıl
İsmail'im bana küsmüş
Ömer yeğenine darıl

Cıgarasını yakamamış
Dört yanına bakamamış
Cahil idi İsmail'im
Bir kurşuncuk sıkamamış

Gitme dedim gitmedi mi
Ana sözü tutmadı mı
Cahil idin İsmail'im
Malın sana yetmedi mi

Yücede kaplan heğirir
Bahçede bülbül çığırır
Yekin de kalk İsmail'im
Anan başında bağırır

M. Sabri Koz, agy, s. 76-77.

Büyük kardeş, kan davası için öldürülür. İsmail, ağabeyisinin karısı ile evlenir... Bir gün düşmanını kıştırarak vurur, kardeşinin öcünü alır. Olaydan sonra kaçır. Aylarca kaçak yaşadktan sonra kendisini izleyen jandarmalarla silahlı çatışmaya girer, öldürülür. Annesi, ardından aşağıdaki ağıdı yakar.

Kara çadır is mi tutar
Yağlı mavzer pas mı tutar
Anan ağlar bacın ağlar
Elin kızı yas mı tutar

Aşağıdan çam söküldü
Dalı budağı döküldü
Ne yatıyon İsmail'im
Ananın beli büküldü

İlk akşam ile vurdular
Kuru yere yatırdılar
Kör olası jandarmalar
Üç yerden kurşun sıktılar

Ali Haydar Nergis tarafından Adana'nın Kadirli yöresinde derlenmiştir.

Çankırı'dan derlenmiş; türkü-ağıtlara bir örnek olmak üzere kitabımıza alınmıştır.

"Geçen asırda Fransa'ya tanınan imtiyazlar arasında Reji denilen tütün satın alma kuruluşu vardı. Reji halkın tütününü ucuz aldığı için bazı şahıslar mahsullerini kaçak satmak suretiyle değerlendirme yoluna giderlerdi. Ancak müessesenin kolcu adı verilen silahlı memurları buna mani olmaya çalışırlardı. Aşağıdaki türkü kolcular tarafından öldürülen biri için yakılmıştır."

Kır atın üstünde bir uzun yayla
Ne diyem beylerim kaderim böyle
Anama varınca doğrusun' söyle
Beypazarı'dır meskenimiz yolumuz
Kimbilir nerede kalır ölümüz

Bineydim de kır atımın üstüne
Alaydım da martinimi destime
Beş yüz atlı olsa gelemes üstüme
Beypazarı'dır.....

Beypazarı'ndan çıktım da tütün satmaya
Kır at başladı da yatıp kalkmaya
Kolcular başladı da fişek atmaya
Beypazarı'dır.....

Kır ata karar m'olur eşindiği zaman
Dizgini boynuna geçtiği zaman
Belden aşağı tozlu yola düştüğü zaman
Beypazarı'dır.....

Kör olası Çerkez nereden geldin
Kuyumcuyum diye çayıra kondun
Alnı top kâküllü yiğide kıydın
Beypazarı'dır.....

Gedikten aşılıyor bir kara kağı
Kağıının ardında kır at bağı
Kaldırın çevresini püskürme bağı
Beypazarı'dır.....

Tahsin Nahid: Çankırı Halk Edebiyatı, 1969. Aktaran Elçin, ağı, s. 53-54.

Kiremitler oluk oluk
Oluğuna sular doluk
Kurban olam Kadir sana
Ağ konağın soyka kalık

Sırtıma giyemem allı
Başıma bağlayamam telli
Kurban olam Kadir sana
Benim ölmem daha yollu

Oturdum da kalkamadım
Dört yanıma bakamadım
Kadir bir top çiçek oldu
Başlarıma sokamadım

Kapısında gül dikili
Kadir'in kara kekili
Kadir çarşıdan geliyor
Eli cebinde sokulu

Esmе Şimşek: "Kadirli'den Derlenen Ağıtlar", Türk Folkloru, sayı 59, Haziran 1984.

Kayseri ilinin Sarız ilçesine bağlı İncemağara köyünden Mulla, kansere yakalanmıştır. Yüzü gözü şiş, her yanı yara bere içindedir. Aşağıdaki ağıdı annesi söylemiştir.

Amanın estafur' tövbe
Mulla'mın gözleri söbe
Eli şişik yüzü şişik
Dert getirmiş diyor oba

Hacı Mehmet, Hacı Mehmet
Oğlum senden çizm' istiyor
Kör ola gözlerin Döndü
Evimizde gezm' istiyor

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

*Uzunyayla Avşarlarından Karamuklu Ziya Bey öldürülünce
kız kardeşleri ve karısı bu ağıdı söylemişler.*

1. *Bacı:* Yoncalığa girdi koyun
Emmilerim etti oyun
Gel kardaşım eve gidek
Kanlı elbiseni soyun

Yoncalıkta çift çekili
Kaymakam bunun vekili
Kopa kopa vardı idim
Kana boyanmış kekili

2. *Bacı:* Bacısının adı Emiş
Saatının kordonu gümüş
Oğlu ölesice müdür
İp takın da sürün demiş

3. *Bacı:* Bacısının adı Eşe
Yaşa babam oğlu yaşı
Candarmalar nişan almış
Ağzındaki altın dişe

4. *Bacı:* Bacısının adı Döndü
Bunu duyan âlem yandı
Kardaşıma öldü demen
At ile Maraş'a indi

Sabah ile sabah ile
Kahve gelir tabak ile
Bacın ölsün babam oğlu
Kucağında bebek ile

Karısı: Odasında yanar ışık
Sofrasında altın kaşık
Uyan Ziya Bey'im uyan
Sağ yanıda çift beşik

*Erkan Kâmil: "Türk Halk Edebiyatı ve Geleneğinde Ağıt", Er-
ciyes, sayı: 21-22, 20 Mart 1980*

Gaziantep'te. Ali Göçer'den derlenmiştir.

Mollamın boynunda bir top alaca
Camiye getirdiler kanlı salaca
Bir bacım yok ki gide ilaca
Aslanı kediye boğduran felek

Atıma bineydim elimde dizgin
Çeteler içinde yüzlerim azgın
Olduğu cephede vermiyor bozgun
Vurun arkadaşlar hoy^(*) günü bugün

Atımı bağladım nar ağacına
Kekilim dolaştı gül ağacına
Benden selam söylen nazlı bacıma
Bahşışım ellere kismet etmesin

Garatar köprüsün' atlayamadım
Döküldü cephanem toplayamadım
Düşman kalkıp geldi haklayamadım
Aslanı çakala boğdurdu felek

Anama söyleyin sandık açmasın
Çuha şalvarına uçkur takmasın
Mollam gelir deyi yola bakmasın
Analar da böyle oğlan doğursun

Otomatiki aldım yüzüme
Bir ordu gavur olsa gelmez izime

.....

Aslanı çakala boğdurdun felek

Kır ata biner de atlanır
Yiğit olanlar da her cefaya katlanır
Yiğit duldasında yiğit saklanır
Kötünün de yeri yurdu olmaz vatani

Caferoğlu, 1945 agy, s. 206-207.

(*) Hoy: Kalabalıkla hücum.

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Kemer köyünden Kılıç, kansere yakalanır. Bir süre hastanede yatarsa da doktorlar iyileşemeyeceğine inandıkları için hastaneden "taburcu" ederler. Kılıç, aşağıdaki ağıtta eve gelişini anlatır. Sözü geçen Dede ile Müftü, erkek kardeşleridir.

Yolda makineden indim
Oturarak eve vardım
Evin durumuna baktım
Dede'yi yanımda buldum

Komşular toplandı geldi
Benim hatırlımı sordu
Müftü fi'lime bakınca
Bir kere dizine vurdu

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Avşarlarda kına gecesi, gelin götürülmeden önce, kına yakılırken söylenen ağıt. Gelin, gelinin kız kardeşleri, annesi ve arkadaşları söylüyorlar.

Kız anası kız babası
Başında mumlar yanası
İşte koyup gidiyorum
Büyük ev ıssız kalası

Bindirirler arap ata
Götürürler yönü öte
Savuşturun eşim kızlar
Yed' oluktan daha öte

Bindiğin atlar etlensin
Gittiğin yollar otlansın
İşte koyup gidiyorsun
Kız anan nasıl katlansın

Elimi yuduğum pınar
Belimi verdiğim duvar
İlahi soykama kala
Dokuduğum çeyiz çuval

Babam ekinin bitti mi
Kardeş ekmeğin arttı mı
İşte koyup gidiyorum
El kızı keyfin yetti mi

Şu göveren ekin sandım
Ekin değil soğan imiş
Kız anadan ayrılması
Ölüm değil figan imiş

Çattılar ocak taşını
Koydular düğün aşını
Kız ağlatma kardaşını
Silin gözünün yaşını

Elimi yuduğum arklar
Belimi verdiğim dutlar
Onu da göresim gelir
Yalladığım koca itler

Yunak yuduğum taşlar
Gölgelendi koc' ağaçlar
Şu anama selam söylen
Gökyüzünde uçan kuşlar

Bir incecik su bulanır
Önlük bağım dört dolanır
Ana besler el gönenir
Var git ağlayı ağlayı

Mahmut Işık, agy, s. 123-124.

Kibaroğulları, Adana-Misis'in Abdioğlu köyünde otururlar. Taşımacılık yaparak büyük para kazanmışlar, paralarını toprağa yatırmışlardır. Aynı köyden Kürt Maho ve Cevheribucaklı Abdullah Ağa ile araları açıktır. Köyde yaşayan Ermenilerle iyi geçinirler. 1909'da Türklerle Ermeniler arasında başlayan çatışmaların ardından, Maho, Abdullah Ağa ve başkaları, Kibaroğullarını suçlarlar. Kibaroğullarından Mehmet ve İsmail ile enişterleri Azmi ve beslemeleri Süleyman ölüm cezasına çarptırılıp idam edilirler. "Daha sonra Kibaroğullarının suçsuzluğuna dair bir mahkeme kararı çıkmışsa da artık iş işten geçmişti." Ağıdı anaları ve Ceyhan'ın Azizli köyünden Mehmet Efendi söylüyor. Eşe Yılmaz (d. 1323/1907; Bozgüney-Tufanbeyli), Dudu Yılmaz (d. 1926; Bozgüney-Tufanbeyli) ve Ese Çavuş'tan (Akgül, d. 1316/1900; Geçitli, Yüreğir-Adana) derlenmiştir.

Kuşluk yemeği çekilir
Altı kaymak üstü şeker
Ekizli'de koca tarla
Otun' döver beş yüz bekâr

Altın fincan gümüş tabak
Beşikte ağıyor bebek
Kızlar Adana'ya düştü
Dördünün de başı kabak

Geldin mi Hayriye Hanım
Dolu oğlumun cezvesi
Gelin hele çift gelinim
Şu hanginizin öznesi

Adana'da asılanın
Dördü de Kibar uşağı
Ben ağamı bilmez miyim
Kumaş yıgılır döseği

İşlik giyerdi oymalı
Konağı yeşil boyalı
Kibar yemek yemez oldu
Asılma lafın' duyalı

Uyur uyur uyanırım
Dizlerime dayanırım
Çıkmam diye senet verdim
Ağ bebeğe güvenirim

Ali Ağa, Mehmet Ağa
Bana ne diyonuz yuva
Kaçan kandan kurtuluyor
Al martini dinel dağa

Adana'dan aldım keçe
Saraçlardan seçe seçe
Darağacı kruluyor
Kaç ha Mehmet Ağam kaç ha

Fermanları yazılıyor
Bacıları ısızılıyor
Darağacına asmışlar
Kara bıyık süzülüyor

Koyun kuzular şişeği
Devesi potlar köşeği
Adana'da asılanın
Dördü de Kibar uşağı

Musul'a camız sürdürür
Sarrafa lira bozdurur
Mehmet Bey'im olsaydı
Oğlun' yanında gezdirir

Biri Mehmet biri Ali
Veyli çiftçelerim veyli
Menciliste şor verilir
Sanırsın istekli tülü

Konak da konağa karşı
İçi bedestenli çarşı
Ağlama Feride Abla
Yandaki düşmana karşı

Adana'dan vali biner
Buyurur konağa iner
Horta atmıyom kör olayım
Beş yerde kandili yanar

Adana'dan haber geldi
Yatamıyom uzun gece
Her gelen delikten bakar
Evliya yapılı hoca

Darağacı koşal koşal
Görenlerin aklı şaşar
Beyler asılmaya gitmiş
Bebekler ardına düşer

Yusuf'umun gözü söbe
Müftü'nün sakalı kaba
Aldım elime sarığı
Geziciyim oba oba

Abaniyesi başında
Fermanı bağlı döşünde
Dört oğlumun birin' asman
Aşiretin hali fena

Asıyorlar sıra sıra
Can veriyor süne süne
Dört oğlumun birin' asman
Aşiretin hali fena

Yusuf ayırın, Müftü günüm
Verin kefenini yuyum
Dördünü de bir astılar
Gelinlere ben ne deyim

Her gelen delikten bakar
Güzellik Yusuf'u yakar
Asman Müftü'yü, Müftü'yü
Korkarım gelinler çıkar

Yaşa padişahım yaşa
Yazılanlar gelir başa
Biz Müftü'yü vermek diye
Mapuslar düşmüş telaşa

Ta ezelden ezel böyle
Bozuk Osmanlının fendi
Eğer buna kim derlerse
Azizli Mehmet Efendi

Ahmet Z. Özdemir, agy, s. 367-370.

Evimizin önü kamış
Mavi şalvar sırma gümüş
Duydun da mı geldin yasa
Kibarlar dündan asılmış

Darağacı dallanıyor
Kendirleri yağlanıyor
Kibar Bey'inin bebeği
Babamız diye dillleniyor

Gelinimin adı Döndü
Bir sen değil, âlem yandı
Asılıyor Kibarları
Vadesi yerine geldi

Ursula Reinhard, agy, s. 16.

Kâhya sözü, yörede “kaha” olarak, muhtar anlamında kullanılmaktadır. Koca Kâhya Mustafa ile kardeşi Yirik İbrahim, Sarız'ın Oğlakkaya köyünden, iri yarı, uzun boylu, babayiğit kişililerdir. Mondros Ateşkesi imzalandığı sırada Diyarbakır Silvan'da askerlik yapmakta olan Koca Kâhya, bir salgın hastalığa yakalanır ve ölüür. Pınarbaşı Büyükkabaktepe'den Döne Özdemir (d. 1929), Sarız Oğlakkaya'dan Hatice Maraşlı (d. 1932) ile Halil Ateş'ten (d. 1929) derlenmiştir.

Değirmentaşı'nın özü
Kocam da veriyor tuzu
Diyarbakır Silvan kolu
Ben ne deyim elin kızı

Koca'm şurdan çıkıncağız
Kafası değer eşiğe
Oba yanmaz ben yanayım
Üstüne durdum beşiğe

Şuraya yerini yazdım
Ayağı değer şuraya
Hele dışarıya çıkın
Kocam tıklır turaya

Kara kekil kıvrır kıvrır
Esvap giyer tevir tevir
Eğer bize kırgın isen
Eşe teyzengile buyur

Havanda tütün doğratır
Odada köçek oynatır
Suyunu ocağa koymuş
Şöhretli kahve kaynatır

Vallahi sıtkınan diyom
Yapma ile ot kaldırır
Böyleyidi zorbaz oğlum
Yumruğu adam öldürür

Dağlar yatar kariyınan
Uşak gelir boruyunan
Oğlumu özne durdurdum
Bileğimin zoruyunan

Koç kattırır eliyinen
İş tutturur diliyinen
Konuşurdu Sar' Aslanım
Hükümette valiyinen

İrbehem'im var mıyıldı
Altın kuru yer miyidi
Kuzum heyle verdin canı
Yastığın da kar mıyıldı

İrbehem savurur harman
Dizimde kalmadı derman
Diyarbakır Silvan kolu
Kalman kuzularım kalman

Eğlen kadanı alayım
Atını çekek pınara
Böyle değil mi komşular
Bel bir tutam boy minare

Hastaneden kalkmış da
Kuzucuğum oturuyor
Martini eline almış
Matırasın' getiriyor

Hastaneden kalkmış da
Alat alat değner gözü
Hademeler diyorkine:
Yumulmaz çavuşun gözü

Hayal karlı dağlar hayal
Otu biter heğil heğil
Ben Fatma'yı bilmez miyim
Tana karşı yannık yayar

Gelin eşini istiyor
De'n de Koca'm eğlenmesin
Şöyle yiğidin bacısı
Sarı yağlık bağlamasın

Dibek yaslı dil dökmüyor
Koca'm aklımdan çıkmıyor
Ayan olsun oğlancığım
Ağan yaylaya çıkmıyor

Kız seni gelin getirdim
Deve oynadı oynadı
Ocağa kazan kurdurdum
Hoşaf kaydadı kaydadı

Ağlar ağlar ben dururum
Ben feleğe darılırım
Haçça gelin giderkene
Eteğinden sarılırım

Musa'm da gidiyor sapa
Su getirdim kopa kopa
Yavrumu böyle büyüttüm
Kulağında altın küpe

Sultan seni kör ederim
Fatma'sına vurma şaplak
Zorbazımı alıncağız
Gönendi mi kara toprak

Gökyüzünde uçan turna
Durma gül yeğenim durma
Deli misin bire yeğen
İlk avını ele verme

Aşağıdan gelen kazlar
Kazlar da birbirin' gözler
Hiçbiriniz ölmediniz
Kıran tıkılaçça kızlar

Ahmet Z. Özdemir, agy, s. 86-90.

Değirmen taşı: Komşu köy. *Tuz vermek:* Koyunlara tuz vermek. *Elin kızı:* Gelin. *Üstüne durdum beşiğe:* Geceleri çocuk ağlayınca ananın bebeğini emzirmesi. *Tura:* Davul zurna eşliğinde, kalın ipler birbirine vurularak oynanan erkek oyunu. *Sıtkınan:* Sıdk ile, gerçekten, yürekten. *Yapma:* Büyüktomar ot ya da ekin yığını. *Özne durdurmak:* Güveyi gerdeğe koydurmak. *İrbehem:* İbrahim. *Alat alat değnemek:* Şaşkın şaşkın bakmak. *Yannık:* Sütten tereyağı ya da ayran çıkarmak için dana ya da keçi derisinden yapılan kap (ağaçtan yapılanına yayık denir). *Sarı yağlık:* Sarı çevre; kara günlerde kullanılmazdı. *Yaslı dibek dil dökmüyor:* Kahve, ceviz ya da ardıc ağacından yapılmış, adına "dibek" denilen bir çanakta-havanda dövülürdü. Dibekte kahve dövmek bir sanattı. Bu iş özel bir ezgi ve ritimle yapılırdı. Buna "dibeğe dil döktürmek, konuşturmak" derlerdi. O yüzden üzüntülü, yaslı günlerde dibek dövülmez, bu büyük bir saygısızlık olarak görülürdü. *Deve oynatmak:* Bir köy seyirlik oyunu. Özellikle düğünlerde gelin getirilirken oynanırdı. *Gelinin çıkması:* Başka bir kocaya gitmesi. *Sapa gitmek:* Ekin saplarını getirmek için gitmek. *İlk av:* İlk nişanlı, ilk eş.

Yalgın'ın 13.8.1928'de Toroslarda, Karaköy'ün Uyuzpınar'ında, bir yörük çadırında elli yaşlarındaki Everekli Aydınoglu İbrahim Efendi'den derlediği bu ağıt, Kozanoğlu Ahmet Bey üstünedir. Yalgın, Ahmet Bey Trablusgarp'a sürüldüğü zaman kız kardeşi Leyla tarafından söylendiği sanılmaktadır, diyor.

Ne yatarsın hecin gibi
Kara bıyıklı sicim gibi
Ben ağlarım başucunda
Anan kızı, bacın gibi

Çıktım Feke'nin dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Cerrah gözleyi gözleyi

Odasında ağır masa
Kalk beyim konağı döşe
Ne durursun Ahmet Bey'im
Sis'e girdi Akif Paşa

Yalgın, agy, II, 1977, s. 189-190.

Yalgın'ın derlediği bir başka Kozanoğlu ağıdı. 17.8.1928'de Yeniköy'de, yetmiş beş yaşlarındaki Hacı Ahmet'ten derlenmiş. Kozanoğlu İstanbul'a giderken dağlarda kadınlar tarafından söylendiği öne sürülüyor.

Koyunu vurdum eşmeye
Takatım yok bel aşmaya
Ar değil mi Kozanoğlu
Akif Paşa'ya düşmeye

Çıktım Feke'nin dağına
Remil attım ha bağına
Aşiret sahip olmazsa
Geç beyim Gavurdağı'na

Ağalar da enli döşlü
Hatunları yüce başlı
Eli zıngır zıngır kuşlu
Sürgün gidiyor beyimiz

Bak ağamın yatağına
Kekliğinin öteğine
Cümle âlem dökülürdü
Kozanoğlu eteğine

Kızılırmak akmam demiş
Kenarımı yıkmam demiş
Ünü büyük Kozanoğlu
Ben yerimden kalkmam demiş

Kızıl kızıl akıp gider
Kenarını yıkıp gider
Aşiret sahip çıkmamış
Beyim boynun' büküp gider

Yalgın, agy, II, 1977, s. 190-191.

Kozan'a eller Kozan'a
Akıl ermez bu düzene
Öldürmüşler beyimizi
Yasak mezarın' gezene

Kara çadır is mi tutar
Altın tabak pas mı tutar
Kozanoğlu ölmeyinen
Avşar kızı yas mı tutar

Şu Feke'nin hanımları
Talim bilmez alimleri
Kör olası Derviş Paşa
Hep dul koydun gelinleri

Kara çadır eğmeyinen
Ucu yere değmeyinen
Ne kaçarsın Kozanoğlu
Düşmanların gelmeyinen

Kızılırmak akmam dedi
Kenarımı yıkmam dedi
Ünü büyük Kozanoğlu
Ben yerimden kalkmam dedi

Kızılırmak akar gider
Kenarını yakar gider
Ünü büyük Kozanoğlu
Boyuncuğun' бүker gider

Mahmut Işık, agy, s. 84-85.

Aynı ağıdın "Kozanoğlu Türküsi" başlığıyla yayımlanan bir başka çeşitlemesi. Dadaloğlu'na mal ediliyor.

Bahçemizde öten kuşlar
Ah bu kuşlar nerde kışlar
Ünü büyük Kozanoğlu
Kürk giydirir at bağışlar

Kozan dağı çatal matal
Arasında arslan yatar
Bir yiğide bir yâr yeter
Artığıyla dertler artar

Çıktım Kozan'ın dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Hekim gözleyi gözleyi

Kara çadır eğmeyinen
Önü çapraz düğmeyinen
Kozanoğlu teslim olmaz
Beş bin atlı gelmeyinen

Çıktım Kozan'ın dağına
Bir göz attım otağına
Aşiretten imdat olmaz
Kaç kurtul Kozan dağına

Kır atım ürktü boşandı
Üzengi yere döşendi
Ne yatarsın Kozanoğlu
Kılıcı düşman kuşandı

Kozan dağı karlı buzlu
Etrafı gelinli kızlı
Gitme beyim öldürürler
O hainler dünden sözlü

Kozan çayı akmam diyor
Kenarımı yıkmam diyor
Ünü büyük Kozanoğlu
Ben yurdumdan çıkmam diyor

Sürdürür atım sürdürür
Sürgüsü duman püskürür
Yiğitliğin şerefi cenk
Hem ölür hem öldürür

Kozanoğlu oturuyor
Beylik topar atılıyor
Ne durursun Kozanoğlu
Kan gövdeyi götürüyor

Kara yağlıklar karası
Karıştı Kozan arası
Ağam kavgadan geliyor
Sol böğrü süngü yarası

Olur mu beyler olur mu
Evlat babayı vurur mu
Gidi millet hainleri
Bu dünya size kalır mı^(*)

Kozan'a eller Kozan'a
Akıl ermez bu düzene
Öldürmüşler beyimizi
Yasak mezarın' gezene

(*) Derleyenin notu: "Kurt İsmail Paşa, Kozanoğlu Yusuf Bey'i tuzağa düşürüp elini ayağını bağlattıktan sonra kurşunlatmış ve Yusuf Bey'i ben öldürtmedim, oğlu Ali Bey öldürdü diye etrafa yaymış-tır."

Kozan dağı sis mi tutar
Altın tabak pas mı tutar
Kozanoğlu ölmeyinen
Çerkez kızı yas mı tutar

Şu Feke'nin hanımları
Kara bilmez alınları
Kör olasın Derviş Paşa
Hep dul ettin gelinleri

A. M. Kozanoğlu: Kozanoğulları, İstanbul 1983, s. 77-79.

"Kürt ismi lakabıdır. Kendisi Kuzulu'dan Türkmendir" açıklamasıyla.

Kürt Ağa söylenir dilde
Kahve hazır gözü yolda
Lahuri şal ince belde
Nazar değmiş Kürt Ağa'ya

Eridi dağların buzu
Develi'ye gelir kuzu
Kürt Ağa'nın gelin kızı
Yeni doğmuş tan yıldızı

Hesne ağlar Mehmet ağlar
Heybetli iniler dağlar
Kara çadır büyük evler
Sensiz yurda konulur mu

Gülgülü Fatma'nın yüzü
Yaşlı Müslime'nin gözü
Evermeden komuş gitmiş
Donatılmış oğlu kızı

Musa sarılır kendire
Misafiri kim indire
Köçek de çalar tanbura
Meclisin de tadı gelir

Karam evveladır doğan
İçimize düştü figan
Çadıra beyler geliyor
Sığan ağ gelinim sığan

Hele geline geline
Eteğin çalmış beline
El kavşırır divan durur
Sarı Veli'nin yoluna

Anteplinin uşakları
İbrişimden kuşakları
Deliler döğüşten gelmiş
Boşaltmış ha fişekleri

Boz Ömer'in boza boza
Boğazında harir hoza
Şimdi Boz Ömer'im gelir
Doruyıla toza toza

Ayağında gülgül edik
Menciliste yeri gedik
Ne ağlıyon Kürt'ün kızı

.....

Sağ bucağa yerin indim
Al perdemi gere gere
Ben kardaşa düğüm kurdum
Ufak gönlün göre göre

A. Ş. Esen, agy, s. 117-118.

I. Süleyman (Kanuni) döneminde (1520-1566) önemli siyasi ve askeri olaylarda rol oynayan, seferlere katılarak başarılar sağlayan sadrazam İbrahim Paşa, halk arasında "Makbul" sanıyla anılmış; padişahın kız kardeşi Hatice Sultan'la evlendiği için "Damat İbrahim Paşa" olarak da adlandırılmıştı. On üç yıl sadrazamlık yaptıktan sonra 1536'da padişahın emriyle boğduruldu ve artık "Maktul İbrahim Paşa" diye anıldı. Bunun başlıca nedeni, padişahın, kendisine adeta "ikinci bir sultan süsü veren" İbrahim Paşa'nın gücünden kaygılanmasıydı. Ahmed Refik, yayımladığı bu ağıt-destanı I. Mahmud dönemine (1730-1754) tarihliyor.

Perşembe günü koptu büyük galebe
Otaklarım cümle oldu harabe
Leşimi çıkardı beylik araba
Üryan olup kalmadığıma ağlarım

On üç yıldır ben de ettim vezaret
Bunca evkaf yaptım ettim akaret
Layık mıdır bana bunca hakaret
Hakarete uğradığıma ağlarım

Varın söyleyin oğlum giysin karayı
Çıraklarım gitsin beni arayı
Harab olsun Üsküdar'ın sarayı
Düşmanlara kaldığına ağlarım

Yaşa Sultan Mahmud tahtında yaşı
Fermanın yürüsün dağ ile taş
Öksüz kaldı oğlum Mehmed Paşa
Anın yetim kaldığına ağlarım

İmdat edin bana Kırklar Yediler
İbrahim Paşa'ya maktul dediler
İbrahim Paşa'ya maktul dediler
Namazım kılınmadığına ağlarım

Ahmed Refik (Altınay): "Tarih Nazarında İbrahim Paşa", İktidam, 26 Kasım 1917.

Ana: Öte yüzden beri yüze
 Acı haber geldi bize
 Kırk liradan nişan taktım
 Ayağı kademsiz kıza

Sabah erken dibek ötmez
 Çiftçiler çiftine gitmez
 Uyan Memetciğim uyan
 Gelen gelin geri gitmez

Gelin: Süpürmedim avlunuzu
 Böyle m'ettim kalbinizi
 Bana kademsiz demeyin
 Ben m'öldürdüm oğlunuzu

Beklerim anam beklerim
 Issız konağı beklerim
 Büyük oğlun öldüyse
 Küçük oğlunu beklerim

Evimizin önü kavak
 Kavakta dolalı duvak
 Büyük oğlun öldüyse
 Küçük oğlun daha ufak

Ursula Reinhard, agy, s. 38.

Bu gece gördüm düşümde
Aslanlı fesi başında
Gitme dedim o puşt ile
Seni yedi genç yaşında

Adana'nın yolu taşlı
Şeftaliler çiçek açtı
Ağlasana Nazmiye gelin
Utanmanın vakti geçti

Bire Derviş bire Derviş
Bugün oldu bize bir iş
Duydunuz mu komşularım
Kapıdan geliyor ileş

Bire Hezel bire Hezel
Al giyinmiş kibar gezer
Deli Hakkı halay çeker
Memet Ağa'm kumda gezer

(Al atımdan düştüm koştum
Cırmaladım kumu eştim
Hakkı beni vurmaz diye
Kumun üç katını aştım)

Yata yata kulunç olmuş
Alnında mendili solmuş
Ben öpmeye kıymaz iken
Kara göze kumlar dolmuş

Ursula Reinhard, agy, s. 16.

Memet düğüne gidiyor
Kekilini ata ata
Sararmış gül benzi solmuş
Karyolada yata yata

Nereden geldin nereden
Kadamin aldığı kaput
Sınıfı çıkmış da oğlum
Allahım olacak zabıt

Bağrında da bir top gülü
Yel estikçe kokuluyor
Yaras' azgın kul olduğum
Can verdikçe ofuluyor

Ursula Reinhard, agy, s. 54.

Derim evini derdiler
Kara çadırı dürdüler
Vurdular belin' kırdılar
Gökte yıldız sayan oğlum

Bir idi oğlum bir idi
Kapıyı düşman bürüdü
Hep kırılсын Avşar ili
Oğlum Avşar'ın kilidi

Karşımızda sarı Kaya
Oğlum benzer doğan aya
Akşam Tomarza'dan geldim
Göremedim doya doya

Ursula Reinhard, agy, s. 52.

Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı Azizli köyünde derlenmiştir.

Sizin bebek bizim bebek
Hararda paslandı tabak
Hep kırılsın Avşar eli
Memet gitti başı kabak

Umucu geldi oturdu
Davran kar' aslanım davran
Bin atına al martini
Gezbel'den aşılıyor kervan

Az'ziye'ye vardımıdı
Çalgılar çalınıyor
Memet'i vuran Çerkez'e
Binbaşılık veriliyor(*)

Salladım nalbant çıkmadı
Kırık kollarım kalkmadı
Sultan matini getir
Kardaş kardaşa bakmadı

Silkinip ata çıkınca
Selavat ile bakılır
Bir adam evlatsız olsa
O da mı başa kakılır

İraziya ıraziya
Duman çöktü şu yazıya
Kurtarırım seni oğlum
İlenger dolu gaziye

M. Sabri Koz, ağı, s. 95.

(*) Bkz. 139 no.lu ağıt.

Adana'nın Kadirli ilçesinden Mehmet'in ölümü üzerine karısının yaktığı ağıt. İlk kez yayımlanıyor.

Tatlı gül gönenim tatlı
Eşim gezerdi şöretli
Terkisi halı heybeli
Altı Arabistan atlı

Hastahane dar mı idi
Gurbet eller zor mu idi
Eşim gibi babayığit
Kadirli'de var mı idi

Memet'imın kara gözü
İçerime koyar közü
Gene yerde kalır m'ola
Molla Mustafa'nın kızı

Aralıkta laf çoğ idi
Künde ederim ağıdı
Ne babam var ne kardaşım
Tutacak dalım yoğ idi

Büyük evim düzüm düzüm
Bakar bakar ağlar gözüm
Öğsüz mü denicin gayrı
Ağ Memet'im yalınızım

Fani yalan dünya fani
Gene öğsüz koydun beni
Babayığit sürmel' eşim
Kadirli'nin pehlivanı

Yalgın, Avşar aşiretine bağlı Karamuklu köyünden Haliloğlu Mehmet Ağa'nın bir Çerkez eşkiyası tarafından öldürülmesi üzerine yakılan aşağıdaki ağıdı 1928 yılında Halil Ağa'dan derlemiştir. Ağının Ali adlı bir halk ozanı tarafından söylendiği anlaşıyor.

Altındadır atı hoplar
Sol böğründe altıpatlar
Kardeş tarlaya yıkılmış
Kanını yalıyor itler

Annacımız kara kaya
Oğlum benzer doğan aya
Akşam Tomarza'dan geldim
Bakamadım doya doya

Hüsnü'yü vurmuş bir hödük
Mevla verdi çekiyorum
Öksüz gibi boynum bükük
Her gün yola bakıyorum

Düşmanın dediği oldu
Ben sevdim yad ile kaldı
Gür pınarlar akmaz oldu
Ben durmadan akıyorum

Şeker damları yüzünden
Öptümdü ala gözünden
Adamsızlığın yüzünden
Ben bu derdi çekiyorum

Daima derdim yoldaşım
Ahababım yok, hem sırdaşım
Ok yaydan çıktı kardeşim
Bir soğuk of çekiyorum

Uyku gelmiyor gözüme
Kimse bakmıyor sözüme
Kusur eylemen yüzüme
Ben bana dert çekiyorum

Alim der ki: Bilemiyom
Bir habercik salamıyom
Dosttan selam göremiyom
Cana hançer sokuyorum

Yalgın, agy, II, 1977, s. 264-265.

Girveli köyünden Mehmet Ağa için yakılmış.

Ağır sofra, gümüş irat
Dünyada çok gördüm murat
Ayan olsun emmim oğlu
Mezara çekildi kır at ,

Kara kamçı ağca başlık
Ben de alamıyom dişlik
Nerede bir yoklu görse
Eline verirdi harçlık

Dağların karı eridi
Tüccar olanlar yürüdü
Ali Mirza, Çapar, Bostan
Benim kardaşım var idi

Odasının önü bahçe
Ak elleri sayar akça
Memet Adana'dan gelir
Terkide kulaklı bohça

Mahmut Işık, agy, s. 106.

Hele bana gelsin efe
Zıbın atlas şalvar çufa
Çerler alasın kır at
Yıldızı değniyor kafa

Al atı yürür yel gibi
Başında efe gül gibi
Düşmanlar kana belemiş
Gömlek görünür al gibi

Gitti görünüşünü
Kolu sürünü sürünü
Dönüp de geri kişniyor
At da biliyor yerini

Kısır kestirdiğin iğde
Kır atının ağzı gökte
Düşman bizi eyletmedi
Yara çok muydu beyde

Evi görünmez atlıdan
Yemeği çıkar tatlıdan
Günde üç bohça bozdurur
Kim' atlas, kimi kutnudan

Ana şalım yok muydu
Kıl kolan kesti belimi
At altımda engin geldi
Sıyırdı yoldu kolumu

Hasan Memed'i unuttu
Söğütlü'de düğün etti
Hep kırılсын Avşar eli
Oğlum eli bağlı gitti

Çukurova'da Avşarlarla Çerkezler arasında zaman zaman çatışmalar olur. Kavlak köyü yakınındaki Limpara sırtında çıkan çatışmada Çerkezler, Avşar'ın tanınmış kişilerinden Mehmet Ağa'yı öldürürler. Ağıt bu olay üzerine yakılır.

Oğlum Avşar'ın kilidi
Burnu yırtıyor bulutu
Hükümete teslim oldu
Kalınca Mehmet kalıncı

Aziziye'ye vardıydım
Mızıkalar çalınıyor
Mehmed'i vuran Çerkez'e
Binbaşılık veriliyor^(*)

Az'ziyede emmim beyler
Kapı kitli uğrun ağlar
Ne kişniyon çer alası
Velveleye gitti dağlar

Her yandan gazez ettiler
Dağ.İsın binası deyi
Kaymakam elime geldi
Aslanın anası deyi

Yeldirir kır at yeldirir
Yelkesini yel kaldırır
Yiğitliğin marifeti
Hem ölür hem öldürür

Çektin de sikke çıkmadı
Kırık kollarım kalkmadı
Martinimi yetiştirin
Kardeş kardeşe bakmadı

(*) Bkz. 134 no.lu ağıt.

Hatun'un Memed emmisi
Bilmiyor Döndü'nün nesi
Oğlum tarlaya yıkılmış
Bir yana yıkılmış fesi

Halayın başında durdum
Bacı sen de değnedin mi
Zahar değnerim kardaşım
Al at ile oynadın mı

Bizim köyde olsa idin
Çatma alır da çıkardım
Senin için sar' aslanım
Canım' ataşa atardım

İleri gel bacım Dudu
Memed'im dünyanın tadı
Bir mevtayı alamadı
Bey Mustafa, Battal kadı

Emir Kalkan, agy, s. 58-59

*Ömer Özbaş'ın Gaziantep'te İlbeyli Türkmenlerinden birinden,
Germişli Yoğun Mehmet'ten derlediği ağıt.*

Sabahleyin dan yüzüme
Vurdum dizime dizime
İçerde bohça bozuldu
Öksüzler bakar yüzüme

Tomarza'dan gelen ağa
Bakamadım doya doya
Mehmet Bey'e kız yetirdik
Her bakması beş liraya

Değirmenim öğünüyor
Bibiciğim döğünüyor
Ne döğünü'n benim bibim
Düşmanlarım seviniyor

Köyde düğün kuruluyor
Ağalar beyler deriliyor
Seni vuran Çerkezlere
Yüzbaşılık veriliyor

Bir eli martin kaldırır
Beline fişek doldurur
Yiğitliğin şerefini
Hem öldürür hem kaldırır

Ömer Özbaş, agy, s. 75-76.

Kadirli'nin Sarıböğsek köyünden Mehmet Çavuş, Meherli köyünden Milli Hacı'nın oğlu kasap Abdullah tarafından 1929 yılında vurulur. Cinayet nedeni, hırsızlıktır. Oysa Mehmet Çavuş suçsuzdur. Ağıdı yakın dostlarından Ömer Kılıç yakar.

Çavuş Emmi Çavuş Emmi
Kuluncu düşünden enni
Çavuş Emmi'mi vurmuşlar
Yatırmışlar ala kannı

Düşümde gördüm düşümde
Kurşun değmiş sol başında
Çavuş Emmi'mi vurmuşlar
Şu derenin üst başında

Cankurtaran'ın deresi
Kanından dolmuş arası
Çavuş Emmi'mi vurmuşlar
Solunda kurşun yarası

Kızının da adı Telli
Ben de koştum yelli yelli
Çavuş Emmi'mi vurmuşlar
Kucakladım ala kannı

Ekinleri biçiliyor
Deneleri seçiliyor
Kalk gidelim Çavuş Emmi'm
El toplandı göçülüyor

Yaylamızın yolu taşlı
Ben ağlarım gözü yaşlı
Ne yatıyon Çavuş Emmi'm
İk' avradın ala yaşlı

Ömer senden haber aldı
Yalınayak bura' geldi
Çavuş Emmi'mi vurmuşlar
Kıl Yusuf söyledi duydum

Mustafa Tecirlioğlu: "Mehmet Çavuş Ağıldı", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 52, Kasım 1953.

Sahat üçte arkın suyu bulandı
 Kara Mahmut hain hain dolandı
 Küçük Mehmet kuduz oldu dalandı
 Getirin paşamı imdat umarım

Yatsının farzını kılmadım daha
 Ankara valisi kıymadı bana
 Tarsiakta(*) anam duymadı daha
 Getirin paşamı imdat umarım

Anama deyin de dama çıkmasın
 Çuha şalvarıma uçkur takmasın
 Oğlum gelir diye yola bakmasın
 Yolanım yoldaşım beni unutmasın

(**)Efe gelir kanı ile
 Tarla doldu kanı ile
 Efe'nin çifte karısı
 Uğraşır vali ile

Räsänen, agy, s. 89-90.

(*) Farsak'ta olabilir.

(**) Bu dörtlüğü başkası söylemiş olacak.

Mehmet Karakuş, 1967 yılında kan davası yüzünden Yalak köyünün pazarında öldürülüyor. Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Altısöğüt köyünden derlenen bu ağıdı karısı Meryem yakıyor.

Yalak'ın arkası kaya
Kayadan bakarlar aya
Memed kayınlara gitmiş
Gezememiş doya doya

Pazar yerine atmışlar
Üstüne kıl çul örtmüşler
Yiğitliğe gelmez kirvem
Alınan çekip vurmuşlar

İmirzalı topal çerçi
İşmar etmiş de görmemiş
Sağ yanda balta yarası
Mendil sokmuş kan durmamış

Memed yatmış duvar gibi
Bilekleri çınar gibi
Hele bakın dostlar bakın
Kan akıyor pınar gibi

Seni vuran Kürt mü idi
Kurşunları çift mi idi
Yol üstünde can vermişsin
Çatal odan yok mu idi

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Malatya'dan Abuzer Çiftçi'den derlenmiş.

Seni vuran Kürt müydü
Kurşunları çift miydi
Vurduğunu aramayım
Acaba o da yiğit miydi
Aman aman Memedali
Aşiretin goca gülü
Öldürdüler oğlan seni

Seni vuran dağlı mıydı
Kurşunları yağlı mıydı
O da attı seni vurdu
Senin kolun bağlı mıydı
Aman aman Memedali
Aşiretin goca gülü
Öldürdüler oğlan seni

Geceden baskın bastılar
Darağacına astılar
Kasım oğlu Memedali
Bayrama kurban kestiler
Aman aman Memedali
Aşiretin goca gülü
Öldürdüler oğlan seni

Caferoğlu, agy, 1945, s. 43.

Kars'ın Çıldır ilçesinden derlenen bu ağıdı, üç yaşındayken tren yolunda çiğnenen Mevhibe için annesi yakmış.

Mevhibe'min kaşı kalem eğrisi
Mevhibe'me dayanamam doğrusu

Mevhibe'min saçı sırma tel gibi
Doktorlar da gelmiş bakar el gibi

Mevhibe'mi yitirdim görmediniz mi
Üç gündür ağlıyorum duymadınız mı

Mevhibe'min saçı saman sarısı
Koptu gitti ciğerimin yarısı

Mevhibe'min salını yüksek götürün
Sağına soluna yastık getirin

Sedat Veyis Örnek: Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, Ankara 1979, s. 357.

Yalğın'ın Aladağ bölgesinde derlediği bu ağıt, Ulusal Kurtuluş Savaşı kahramanlarından, savaşta şehit düşen Molla Kerim üstünedir. Molla Kerim'in annesi tarafından yakıldığı söylenen ağıt, Çarkıpare köyünden Kör Hüseyin'den derlenmiştir. Yaşar Kemal'in derlediği bir başka Molla Kerim ağıdı için bz. Ağıtlar, s. 213.

Molla Kerim, Molla Kerim
Ermeniler "Allah" kerim
İsterseniz öldürün
İşte benim: Molla Kerim

Belindeki firik kuşak
Sarar dolaya dolaya
Molla Kerim'i yüzmüşler
Kana bulaya bulaya

Evimizin önü yonca
Yonca çıkmış diz boyunca
Çeteler harp etme'k diyor
Molla Kerim olmayınca

Atları var dönecinde
Ağır nalbantlar içinde
Çete bozulmuş geliyor
Molla Kerim yok içinde

Adana'dan bir yel esti
Yenice'yi düşman bastı
Ayan olsun Sinan Paşa
Molla Kerim esir düştü

Firezden yastık etmişler
Üstüne beylik örtmüşler
Garip miydin Molla Kerim
Yol üstüne uzatmışlar

Yol üstünde akça mezar
Yelin eser kumun tozar
Öldürmüşler seni oğul
Kır atın bak gemsiz gezer

Seni vuran dağlı mıydı
Kurşunları yağlı mıydı
Niye çekip de vurmadın
Elin kolun bağlı mıydı

Çatal tepenin arası
Azgın yiğidin yarası
Çatlayıp da ölmemiş mi
Molla Kerim'in anası

Yalğın, agy, II 1977, s. 133-135.

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Yalak köyünden Müdür Memed Ağa'nın oğlu Molla Osman Efendi için söylenmiş.

Fatma'ya da almış kutu
İçi dolu burun otu
Ağasına darılmış da
Yedekte geliyor atı

Zıbında da çekmen kaplı
Ellaham da kal istiyor
Müdür bir bayrak kaldırmış
Kaymakamdan yol istiyor

Işık dağı kar yatağı
Binboğa sümbül biteği
Ahmet okumaya gitti
Üçürdüm sokulu eteği

Yalak yerin düz değil mi
Pınarların göz değil mi
Ahmet okumaya gitmiş
Sekiz altın az değil mi

Mahmut Işık, agy, s. 112-113.

Aynı kişi için kız kardeşi söylemiş.

Evliyalar eşi idi
Peygamber yoldaşı idi
Kâbeye gider kardaşım
Hacılar başı idi

Melerim kardaş melerim
Seni mevladan dilerim
Kardaşım Kâbeden gelir
Gelin armağan umarım

Vallahi söylemem yalan
Kardaş benzer doğan aya
Eben kurban deden kurban
Katara düzerdi maya

Kardaş okutur talebe
Yozun' sürdürür Halep'e
Ağamı kurban ederim
Altın koyardı dolaba

Ağlı zıbın sarı sako
Donu benziyor nergise
Unutma ha babam oğlu
Selam gönder küçük kıza

Caminin dibinde yatar
İş mi olur bundan beter
Babam oğlu Moll' Osman'ım
Ak elleri kalem tutar

Ana kör ederim seni
Ne yaptınız içliğini
Babam oğlu gonca gülüm
Alamıyom dışlığını

Anamın beli büküldü
Ağamın dişi söküldü
Tez gelesin şahbaz atlım
Esvap meydana döküldü

Atını niye sattınız
Bunun oğlu yok muydu
Dört kardaşım bir anadan
Tel kardaşım çok muydu

Mahmut Işık, agy, s. 113-114.

Aynı kişi için karısı, Halit Ağa'nın kızı Elif Hatun söylemiş.

İnekten kurban adadım
Koyun kabul olmaz deyi
Aman beni aldattılar
Müdür gelir, salmaz deyi

Gelir de Kadir'i sorar
Ahmet'in fesini sıvar
Aman ben ne yapam deyi
Yavuncur gözümü deyder

Kadan alam Fatma bibi
Dolanır da size varır
Yüzümü azgın görürse
Geri döner gönlüm' alır

Kara toprağa kattılar
Uşağı yetim ettiler
Kadan alam Selvi Hatun
Malın' üstüme attılar

Kara toprak evin olan
Kara kaşa toprak dolan
El yatıp yatıp kalkıyor
Bir salım bahane olan

Mahmut Işık, agy, s. 114.

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Yalak köyünden Molla Osman'ın Kayseri'de okuyan oğlunun ölümü üzerine söylenmiş.

Gelin de dokuyor aba
Ahmet'imın gözü söbe
Akşamınan iyi değil
Gelin de edelim tövbe

Buraya nişancı geldik
Atlı doldu dereyinen
Ağam buna kayak göndermiş
Telli zıbın, hırayınan

Del' ederim kılığımı
Tüketirim soluğumu
Söyle vezirin bacısı
Söker gider belliğini

Mahmut Işık, agy, s. 115-116.

1979 yılı ortalarında, Kayseri ilinin Sarız ilçesine bağlı İncemağara köyünde muhtar Duran Evgötüren, yeğeni Musa Arık tarafından öldürülür. Cinayet, siyasal nedene dayanmaktadır: Yaklaşan muhtarlık seçimleri için hem Duran Evgötüren, hem yeğeni Musa, karşıt partilerden muhtar adaydırlar. Seçimlere birkaç gün kala, Duran'ın yeniden muhtar seçilme şansının arttığını kavrayan Musa, bir sabah dayısının yoluna pusu kurarak onu öldürmüştür. Aşağıdaki ağıt Duran'ın ağzından yakılmıştır.

Doğuştan gülmedi yüzüm
Aney, yara gelir yazım
Size diyom ana, baba
Son günde kesildi hızım

Sabah erkenden de kalkıp
İndim ahıra ahıra
Mala mele de bakıp
Başladım o gün kahıra

Kuzuyu koyuna verdim
Örenin dibinde durdum
Sana diyom eşim Melek
Düşmanı karşımda gördüm

Bekçi Bebek bağılıyor
Düşman küfür savuruyor
Benim bunda suçum yok ki
Ahdı banaymış geliyor

Ecel gelmiş de salmıyor
Konu komşular gelmiyor
Tabancayı çekti bana
Dur dedikçe de durmuyor

Elimi alnıma aldım
Çaresiz ortada kaldım
Size diyom ana, baba
Yedi yerden yara aldım

Kurşun yedim akar kanım
Yaram çoktur yanar canım
Beni sırtüstü yatırın
Döndermen ağrıyor yanım

Verin de giyeyim yelek
Kaderimiz bu mu felek
Gelmiş boynuma sarılmış
Çırpınıyor eşim Melek

Çıkamaz oldu benim sesim
Yeğenden olur mu hasım
Koca köye kurban oldum
Kimseler tutmasın yasım'

Babamın da görmez gözü
İçerime oldu sızı
Eşime hiç dokunmayın
Ne de olsa elin kızı

On sene olmadı çocuk
Anasına derler acık
Yenice gün görücüydü
Felek yaşatmadı azcık

Dudu'ya da haber salın
Cenazemi sizde kılın
Sana diyom Veli kardaş
Gelip de hayfımı alın

Çocuklarım çok kıymetli
Hem kıymetli hem inatlı
Vasiyet ediyom size
Silah belde, gezin atlı

İsterim yoktur ki gelsin
Düşmanın üstüne varsın
Size diyorum Mahmutlar
İncemağara size kalsın

Beni doktora götürmen
Hastanelere yatırman
Yaram çoktur, ölücüyüm
Düşmanı eve getirmen

Şu fesat köy viran kalsa
Oğlundan kızından bulsa
Ben öldüğüme yanmam
Vuran da bir adam olsa

Suyum kazanda ılıyor
Bunu duyanlar geliyor
Size diyom kayınlarım
Çocuklar evde ağlıyor

Mezarıru derin eşmen
Duran diye gelip geçmen
Size diyom doktor beyim
Kurşun yerlerini açman

Bunu da Musa söylüyor
Hem söylüyor hem ağlıyor
Senin kaderin de buymuş
Dostlar dizine vuruyor

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

Duran Evgötüren için eşi Melek Evgötüren'in ağzından yakılmış ağıt.

Tabanca sesin' duyunca
Çıkıp dışarı varınca
Ne olduğunu bilemedim
Ala kanlarda görünce

Koşarak yanına vardım
Başını dizime aldım
Konuş diyom konuşmuyor
Öleceğini ben de bildim

Duran n'oldu hallerine
Kurban olam yollarına
Kolunu hiç oynatmıyor
Kurşun değmiş ellerine

Ekmek için ekti nohut
Şimdi söyleniyor ağıt
Buna canlar da dayanmaz
Ölen de bir babayığıt

Bakla içerde dökülü
Geriye tarar kekili
Kendini bilmez değildi
Benim eşim çok akıllı

Geliyor mu anam Döndü
İçerim köz gibi yandı
Duran'ımı bekletmeyin
Kanlar üzerinde dondu

Yeller eser acı acı
Kim olur derdim' ilacı
Çocukları baka'nız mı
Babam oğlu İnce Hacı

Sana diyom kardaş Memet
Ben kimlere edem minnet
Gayri enişteniz öldü
Çocuklar da olsun sünnet

Cumali'mden çıkmaz sesi
Bacımgil tutuyor yası
Benim eşim çok ünlüdür
Sarız'ın muhtar ağası

Bacı Happa gelseylene
Memiş Ali'm görseyene
Sana diyom bire ana
Döndü'ye haber salsayana

Kardaşım' avradı Fındık
Gelip de otur yanıma
Ben yaşamak istemiyom
Yakıştıramam arıma

Çocuklar hep ağlıyorlar
Babasını arıyorlar
Yekinip de gelemem ki
Yavrularım durmuyorlar

Doktor da savcı da gelmiş
Cenazeye bakışıyor
Biz böyle adam görmedik
Muhtarlığa yakışıyor

Yaz geldi de çiçek açar
Eller yaylasına göçer
Ayan olsun bire eşim
Bucağını eller biçer

Yağmur yağar sulu sulu
Evime döşemem halı
Gayri bakanımız olmaz
N'edeyim hayırsız malı

Yapı yaptırdı çinkolu
Kapısından geçer yolu
Kimlere mudara edem
Yoktur kaynanamın hali

Köyüne köprü yaptırcı
Direkleri de diktirici
Bakanlıktan mektup gelmiş
Elektirik yaktırıcı

Meşelerde olur pelit
Dükkânına vurur kilit
Ta Kayseri'den gelmiş
Bacım Döndü'yünen Halit

Ne yapayım bibim kızı
Hemi görgü hemi kader.
Fasulyeyi ekiciymiş
Çuvallarda kaldı biber

Garip Musa bozuluyor
Dertler dile diziliyor
Kurban olam bibim kızı
İçerlerim sızılıyor

Ali Haydar Nergis tarafından derlenmiştir.

"Musa ismindeki genç, kız kardeşinin sevdiği erkekle kaçması üzerine hastalanıp yataklara düşer. Bir süre sonra da ölür. Annesi İnci Ayşe, oğlunun ölümü üzerine şu ağıdı söyler." Adana Kadirli'den, Elif Yelseli'den derlenmiştir.

Kapıda da arabası yağlı
İçerde dorusu bağlı
Buna kim derler ise
Süleyman Sırrı'nın oğlu

Kadasını aldığım Musa'm
Soyka takım gol istiyor
Biz Musa'ya gelin aldık
Seymenleri yol istiyor

Ben ağlarım sazımınan
Hiç görmedim gözümünen
Galan Musa'dan kurtuldun
Ayşe otur kızınınan

Oğlum dağların avcısı
Bize mi uğradı acısı
İnce Musa'm can veriyor
Sebebi gavur bacısı

Ağaçlar hep donandı
Yenice kalbim inandı
Ben besledim büyüttüm de
Kara topraklar gönendi

Bir durmuşum bir gülmüşüm
Ne güzel günler görmüşüm
Ben ne deli karıyım ki
Kızımı gelin vermişim

Kadanı alayım Fadıma
Soykayı verdiler elime
Kurban oluyum oluyum
Uzaktangelen adına

Bayrama dört gün kalıyor
Kaygın başımı alıyor
Ali'm bir kurşundan gitti
Musa'm sana ne oluyor

Hatça ağlar, Dudu ağlar
Yol verin dumanlı dağlar
Ben burada ne aranırim
Derdin kalbimi dağlar

*Esmâ Şimşek: Kadirli ve Osmaniye Ağıtları, Antakya 1993,
s. 123-124.*

Mustafa, Çukurova'ya pamuk toplamaya gelmiş bir köylüdür. Öğleyin atını sulamak için götürürken, atın üzerindeki "belle-me" denilen örtünün kayışı kopar ve kendisi de Ceyhan nehrine düşüp boğulur. Ağıdı karısı söyler.

Treninen gelir koyun
Soyun Mustafa'm da soyun
Çeceli'den(*) gelen doktor
Yüreğime yapmış oyun

Oturanlar oturanlar
Acem şalı götürenler
Mustafa'm suya düşmüş
Sandalyada oturanlar

Ot döverim kazma ile
Ben usandım gezme ile
Mustafa'm da suya düşmüş
Boynunda da yazma ile

Mustafa'mın kır atı da kişnemesin
Yeşil arpa dişlemesin
Mustafa'mın tek bacısı
El işinde işlemesin

Yamacımız kara dere
Nere Mustafa'm da nere
Mustafa'm da suya düşmüş
Gidiyor da döne döne

Mustafa Uz: "Mustafa'ya Ağıt", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 61, Ağustos 1954.

(*) Çeceli: Karaisalı ilçesinin eski adı.

Derleyenin verdiği bilgiye göre, 1311'de (1895) Bahçe ilçesinde müftünün başını çektiği bir ayaklanma patlak verir. Kısa sürede ayaklanma bastırılır; müftü ile çevresindeki yobazlar asılır. Ağıdı müftünün annesi yakar. Bizce, Kibarogullarının Ağıdı'nda adı geçen Müftü olmalı (No. 121).

Müftümün sakalı kara
Yusuflu çekmen dara
Kefenleri boğazında
Asılmışlar sıra sıra

Hele üleşe üleşe
İnsanlar öldü beleşe
Biz müftüyü vermek deyi
Mapuslar düşmüş telaşa

Kalmadı Osmanlı fendi
Asılan da müftüm belli
Aşireten ünün' almış
Azizli Mehmet Efendi

Adana'dan vali biner
Gelir de odama iner
Vallahi yalan değilim
Dört yanımda kandil yanar

Avradının adı Melek
Kucağında ağca bebek
Adana'ya inmiş gelmiş
Başı kabak yalın ayak

Kara sakal pırıl pırıl
Kuran okur gürül gürül
İstanbul'da alim hoca
Gel de asanlara darıl

Saat asılı döşünde
Yeşil sarığı başında
İkisini birden asman
Yazık olur genç yaşında

Mehmet Bozdoğan: "Müftü'ye Ağıt", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 100, Kasım 1957.

Bir kızın ölen nişanlısının ardından söylediği bu ağıt, Düzce'ye bağlı Bey köyünden derlenmiştir.

Sıra sıra kavaklar
Mor açıyor zambaklar
Ben Halis'e doyamadım
Doysun kara topraklar

Oy Halis'im aman
Ben buna nasıl dayanam

Ekin ekili kaldı
Saban dikili kaldı
Gitti Halis'im dünyadan
Boynum bükülü kaldı

Oy Halis'im....

Fincanlar dizi dizi
Ağlattın hepimizi
Gittin Halis dünyadan
Kime bıraktın bizi

Oy Halis'im....

Evlerinin önünde
Çift kapılı avlular
Halis gelecek diye
Çifte yanar lambalar

Oy Halis'im....

"Gidin anneciğim gidin
Hacer'e selam edin
Subaylık elbisemi
Nişanlıma teslim edin" dedin

Oy Halis'im....

Siyah saçın örgüsü
Sinemdedir sevgisi
Bir buldum bir kaybettim
Bu da Allah vergisi

Oy Halis'im....

Armağan Şanal: "Bey Köyü (Bolu-Düzce) Folkloru ve Etnografyası", basılmamış lisans tezi, 1977. Aktara: Elçin, agy, s. 40-41.

Andırın bucağında yaşayan ünlü ağıtçılardan Hasibe Hatun, Avşar oymağındandır. Nişanlı iken ölen kızının (bizce, kendi kızı değil) ardından aşığısındaki ağıdı yakmıştır.

Şahine benzer sekişi
İspire benzer bakışı
Yetişmiş bir kızım öldü
Beş yerde kaldı nakışı

Amanın kalmadı halim
Has bahçede soldu gülüm
Yavrum iyi gün görmedi
Ana huysuz baba zalim

Yaylanın karı eridi
Keklik sahile yürüdü
Yüzü güldü gözü söbe
Canlar yakan yavrum öldü

On senedir dul oturdum
Başıma neler getirdim
Aman nasıl dayanayım
Nişanlı bir kız yitirdim

Taha Toros: Toroslarda Kadın Şairler – Andırınlı Hasibe, Yedigün, sayı 231, 11.8.1937.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Sarız köyünden derlenmiş bir ağıt. Erkek çocuğu olmayan bir kimse söylemiş.

Ahmet bize darılıyor
Ağlaman durun deyi
Anam ele yalvarıyor
Bir oğlancık verin deyi

Oğlansızlık ne zormuş
Dokunuyorlar edeme
Ana, aklını al başına
El oğlan vermez adama

Memed ağlar, Hasan ağlar
Gene dumanlandı dağlar
Selbi kızım oğlan olsa
Anam bakıp gönlün' eğler

Kör ederim Haçça seni
Dik gönlümün gömleğini
Kurban olurum yaradan
Ver elimin değneğini

Kardeş torundan geliyor
Altında hopluyor doru
Memet'i, Hacı'yı demem
Bekir gözümün nuru

Mahmut Işık, agy, s. 108.

"Kozan'ın Çukurören köyünde yaşayan dul bir kadının dört oğlundan en büyüğü Pınarbaşı soylu bir kızla evlendiği günlerde askere çağrılır; Kanal Savaşı'nda şehit düşer; karısı bir oğlan doğurur. Ana, dul kalan gelinini ikinci oğluna verir. O da askere alınır; şehadet mertebesine erişir; karısı bir çocuk sahibi olur. Ana bu defa gelinini üçüncü oğlu Hörü Mehmet'le evlendirir. Hörü Mehmet'i de askere alırlar; savaşta ölür; karısı bir oğlan dünyaya getirir. Birinci Cihan Harbi başlar. () Sıra on beş yaşındaki Murat'a gelir. Murat'la evlenen gelin, kocasının askere alınmaması için şube reisine yalvarır. Bir aileden üç gencin şehit olduğunu öğrenen binbaşı bir rapor düzenler; kocan hangisi ise al git, der; gelin muradına erer."*

Mızıkalar çalınıyor
On altılı gelsin deyü
On beş yaşlı asker m'olur
Topluyorlar ölsün deyü

Şu görünen il değil mi
Bayrağımız al değil mi
On altılı dedikleri
Yeni açılmış gül değil mi

Has bahçede güller bitmez
Dallarında bülbül ötmez
Ya ne deyim sürmel' eşim
Emir sıkı bedel yatmaz

Şube önü binek taşı
Oturmuşlar karşı karşı
Serbest gitsin on altılı
İzin veriyor binbaşı

(*) İlk dörtlükten, R 1316 / M 1900 doğumluların askere alındığı ve alınanlar on beş yaşında olduğuna göre, ağdın 1915'te yakıldığı anlaşıyor. Açıklamada şu yanlış var: Kanal Savaşı ya da Seferi 1914'te, yani I. Dünya Savaşı'nın başındadır; savaş başlamıştır. Demek ki ertesi yıl yeniden asker toplanıyor.

Yat da dizime nazlayım
Kara kekili düzleyim
Sene bir yıl on iki ay
Hangi bir gün gözleyim

Askerleri toplamışlar
Doldurmuşlar dağı yazı
Siz harbe gitmeyonuz mu
Seyid Battal Melik Gazi

Efesin' aldım elime
Poçusun' çaldım belime
Ben eşimi melul gördüm
Kullar ölüyom ölüme

Askerleri toplamışlar
Hepsi geldi derildi
Kadan alam Binbaşı Bey
Biri Kanal'da vuruldu

Hökümet işi şaşırđı
Büyük küçük hep deşirdi
Kâfir iriş kâfir düşman
Birine bomba düşürdü

Kaçakları toplamışlar
Onlar da kaçmak derdinde
Hörü Mehmet'in mezarın'
Uşaklar görmüş Mardin'de

Tarlada yazlık ekili
Alnında kara kekili
Kurban olum Binbaşı Bey
Batkın ocağın vekili

Çukurören yazıları
Ceren kovar tazıları
Bana ne de'n binbaşı Bey
Çığırsıyor kuzuları

"Hasan Kütükoğlu, Kozan" kaydıyla yayımlayan Elçin, agy, s. 14-16.

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Alihozlu köyünde derlenmiştir.

İlk akşamdan vurdular
Bir eskiye sarlanırım
Garip ellerin içinde
Ağlamaya arlanırım

Dere çatında vurdular
Eli başıma derdiler
Kadanızı alam eller
Beni kiminle gördüler

Oturanlar oturanlar
Ağ'ma şarap götürenler
İlahi binler yaşaya
Ben garibi getirenler

Şeker aldım sabun aldım
Ben karalar bağlanırım
Eller yaylasına gitti
Osman gider dağlanarak

Seherinin önü sarı
Dönderin yönümü geri
Göksun'daki ebem karı
O da duyar ağlar m'ola

Er konarlar er göçerler
Sinek yurttta kalsın deyi
Haymaya ateş vururlar
Yaral' Elif yansın deyi

M. Sabri Koz, agy, s. 92.

Topal Osman Ağa'nın (1884-1923) yaşamöyküsü Türkiye'de Siyasal Cinayetler adlı kitabımızdadır (İst. 1993, s. 258-264). Mustafa Kemal Paşa'nın kaldığı köşkü ve çevresini koruyan Giresun Alayı Komutanı Topal Osman, "İkinci Grup" adı verilen muhalefetin önde gelenlerinden Ali Şükrü'yü boğduğu gerekçeyle, Muhafız Kıtası'na tepelenerek (tenkil) öldürüldü. Ağıt, memleketi Giresun'un Çandırçalış köyünde Musa Yılmaz'dan derlenmiş.

Ankara'nın yağmuru
Hiç tepinmez çamuru
Vurulmuş da geliyor
Giresun'un memuru

Ankara çayır çiçek
Orak getirin biçek
Vurmuşlar Osman Ağa'yı
Yavruları küçücek

Hatun evin var mıydı
Yanları duvar mıydı
Vurmuşlar Osman Ağa'yı
Hiç haberiniz var mıydı

İki kayık yan verdi
Arkasından baktılar
Osman Ağ' gibi yiğide
Nasıl da kurşun attılar

Osman Ağa'yı vurdular
Ankara'da buldular
Zavallı Osman Ağa'yı
Nasıl kurbanlığa koydular

Osman Ağa'nın mor fesi
Ankara'dan gelir sesi
Vurmuşlar Osman Ağa'yı
Yok mu bunun kimsesi

Ankara'nın içinde
Otomobil bağılıyor
Zehra çıkmış saraya
Osman Ağa diye ağlıyor

Kedi çıktı köylere
Ne demeye demeye
Osman Ağa'nın kedisi
Yemek arar yemeye

Gemi gelir fin'direk
Suyu nerden indirek
Kuşlar da dil vermiyor
Ağa'ya haber gönderek

Gemi gelir oturur
Otuz tüfek atılır
Osman Ağa'nın hatunu
Beyim diye ağlıyor

Gemi gelir yan verir
İskeleye şan erir
Osman Ağa'nın hatunları
Koca diye can verir

Ankara'nın içinde
Telefon direkleri
Bir su verin Osman Ağa'ya
Yanıktır yürekleri

Yaylanın çimeninde
Oturdum serinledim
Osman Ağa öldü dediler
Oy dedim belinledim

Osman Ağa'yı sorarsan
Ankara'ya dolaştı
Osman Ağa vurulunca
Umum asker ağlaştı

Osman Ağa'nın taburu
Karadan yarıyor
Osman Ağa'yı sorarsan
Sıkı emir veriyor

Kalaycı güğüme
Çifte vur kalayı
Bozulmuş da geliyor
Osman Ağa'nın alayı

Osman Ağa binmiş motora
Bak izine izine
Ziya Bey nasıl bakacak
Osman Ağa'nın yüzüne

Osman Ağa'nın motoru
Çifte lamba yakıyor
Osman Ağa'nın Zehra'sı
Gene yola bakıyor

Ali Şükrü'yü boğdular
Osman Ağa'yı soydular
Osman Ağa'nın çetesini
Hapislere koydular

Osman Ağa'yı vurdular
Tirenlere koydular
Osman Ağa'nın hatununu
Gene garip koydular

Ahmet Caferoğlu: Kuzey-Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, İstanbul 1946, s. 126-128.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Kavlak köyünden, eski "Encümen" üyesi Osman Efendi karısı için yakmış.

Hele belige belige
Sarı ayaklı ak dulağa
Osman göçler gidedursun
Uğrayalım Tatlı'oluğa

Ateş attılar sineme
Muhtaç ettin kocamana
Tez gelirim Adana'dan
Çare bulurum sunama

Ak kolçak giyer döşüne
Ne güzel sağardı koyun
Yarın bahar gelinceğiz
O zaman oynarım oyun

Amanınız ben daldırdım
Gonca gülümü soldurdum
Yüreğime dert olmasın
İstedliğini buldurdum

Mahmut Işık, agy, s. 109.

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Çamiçi köyünde derlenmiştir.

Kardaşımın adı Bekir
Kadir Mevlam sana şükür
Kahır ederim kardeşim
Doru tayı geri getir

Aferin oğlum aferin
Bir kara donlu neferim
Kadanı alam Ökkeş'im
Taburuna tel çekerim

Atının da alnı sakar
Özengiye kamçı sokar
Yiğit idi Ökkeş oğlum
Düşmanına karşı çıkar

Atının alnı saçaklı
Dört yanı kama bıçaklı
Bay Ökkeş'im düğün kurmuş
Dört davullu beş köçekli

Antakya'ya giden kuşlar
Aydın yaylasında kışlar
Şu yaşa geldik gelesi
Biz görmedik böyle işler

Antakya'nın yazıları
Ceylan kovar tazıları
Nasıl kıydın gavur dölü
Öksüz kaldı kuzuları

Antakya'da tiren durur
Akan pınarları kurur
Nasıl kıydın gavur dölü
Üç kuzular öksüz durur

Atının da alnı sakar
Bir incecik hara kokar
Ne yatıyon Ökkeş oğlum
Yaralıya sinek çöker

Anasının adı Durdu
Yeryüzüne kurdu ordu
Haçer değil bıçak değil
Değnek ile oğlum öldü

M. Sabri Koz, agy, s. 89-90.

Karakolun bucağı
Yandı Kurular ocağı
Nasıl kıydın zalim İsa
Kız da sarmadı kucağı

Salkımlar çiçek açtı
Mert olan yana kaçtı
Genç Ömer'i sorarsanız
Saat dokuzda kan saçtı

Otoboslar dört teker
Doktor gelmiş ah çeker
Genç Ömer'in annesi
Yaş yerine kan döker

Ömer'imın saçları
Kıvırcıktır uçları
Başucunda ağlaşır
Ömer'in kardaşları

Ursula Reinhard, agy, s. 90.

Osmaniye'ye bağlı Kırmıtlı köyünde derlenmiş; M. Sabri Koz tarafından yayımlanmıştır.

Yoncalığın çığır yolu
Gele gele kavuşuyor
Seni vuran candarmalar
Kol kol olmuş savuşuyor

Yoncalığın şol dumanı
Hükümet bilmez amanı
Kardeş yükünü yükletmiş
Ot biçim orak zamanı

Yüce dağın gıcısıyım
Boz kuyunun bóciosüyüm
Gazeteye yazın beni
Ben Ömer'in bacısıyım

Bacısının adı Eşe
Kan bulamış çatık kaşa
Gâvur imiş gâvur Hakkı
Nişan altmış altın dişe

Terkisinde dolu yemiş
Kamasının ucu gümüş
Ankara'da Kemal Paşa
Şu Ömer'i vurun demiş

Sandıkta saklardı Gazi
Mersine gönderdi yazı
Tez gel Ömer kardeş tez gel
Dil bilmiyor Kürt'ün kızı

Aynı ağıdın çeşitlemesi.

Sabahınan sabahınan
Kahve gelir tabağınan
Bacın kadalarn' alsın
Kucağında bebeğinen

Bacın öle bacın öle
Ölmez bacın ne gün göre

Yoncalığın toz dumanı
Hükümet vermez amanı
Kardaş göçünü yükletmiş
Ot biçim orak zamanı

Bacın öle bacın öle
Ölmez bacın ne gün göre

Bacısının adı Eşa
Kan bulaşmış çatık kaşa
Kör olasın kötü Hakkı
Nişan almış altın dişe

Bacın öle bacın öle
Ölmez bacın ne gün göre

Bacısının adı İper
Dert mi olur bundan beter
Martin ile mal kazanmış
O bundan sonra batar

Bacın öle bacın öle
Ölmez bacın ne gün göre

Evlerinin önü söğüt
Atadan almamış öğüt
Gazeteye ilan edin
Var mı Ömer gibi yiğit

Bacın öle bacın öle
Ölmez bacın ne gün göre

Yoncalığın yolu iniş
Kamçısının sapı gümüş
Ankara'da Kemal Paşa
Şu Ömer'i vurun demiş

Bacın öle bacın öle
Ölmez bacın ne gün göre

Yüce dağın gıcısıyım
Mor koyunun bücüsüyüm
Gazeteye ilan edin
Ben Ömer'in bacısıyım

Bacın öle bacın öle
Ölmez bacın ne gün göre

Ursula Reinhard, agy, s. 50-52.

Aynı ağdın çeşitlemesi. Öyküsü şöyle: "Avşar Ömer eşkıya imiş. Bir müsademedede kendi tatlı canını kurtarmak için iki kişinin canına kıymış. Kanun onu on sekiz yıl ağır hapse mahkûm etmiş, fakat Ömer bunu yiğitliğe yakıştıramamış ve teslim olmayarak dağa çıkmış. Köyüne indiği bir sırada, jandarmalar tarafından pusuya düşürülmüş ve bir yonca tarlasında öldürülmüştür. Bacıları onun hatırasını yad etmek için şu ağdı yakmışlar."

Yoncalığın boz dumanı
Hükümet bilmez amanı
Kardaş göçün' yükletmiş
Ot biçim, orak zamanı

Yüce dağın kıcısıyım
Boz koyunun bircisiyim
Ağı yeyip de ölmeyim mi
Ben Ömer'in bacısıyım

Bacısının adı Eşe
Yamçısını sermiş taşa
Gâvur olmuş Gâvuroğlu
Nişan almış altın dişe

Kır atıma vurdum eyer
Soyha keklik olmuş kayar
Köyümüz yüz elli hane
Var mı kardeşime uyar

Yoncalığın cılga yolu
Gide gide kavuşuyor
Kardeşi vuran candarma
İvlan ile savuşuyor

Bacsının adı Yeter
İş mi olur bundan beter
Gâvur imiş gâvur dölü
Nişan almış çatık kaşa

*Veysel Arseven: "Avşar ve Türkmen İllerinden Birkaç Ağıt",
Türk Folklor Araştırmaları, sayı 45, Nisan 1953.*

Osmaniye'ye bağlı Kırmacılı köyünde derlenmiştir.

Mazgaç'ta yayılır toklu
Oğlum da mağ'rada saklı
Beş yüz atlı cemmediyor
Hamamın köprüsü bekli

Mazgaç'ta yayılır geyik
Oğlumun da gönlü büyük
Sis dağında oturan paşa
"Tatlı gelsin, görüm" deyik

Deli Hacı gider yola
Ömer de yanında bile
Ağlar Ömer'in gelini
Top zülüfû yola yola

Oğlum Musa gülüm Musa
Söylemeye dilim kısa
Kahve kavur çubuk doldur
Teyzelerin gelir yasa

Kakar kara dikenirim
Yaldız atını dikerim
Durali kızın' verirse
Tatlıma nişan takarım

Başına dikmedim kavak
Dalları var ufak ufak
Tatlıma gelin almadım
Eli kına yüzü duvak

Andırın'dan er yekindir
Keskin hamaylı takınır
Durdu Bey'den pek sakınır
Meğer düşman burda imiş

Kele Dudu kele Dudu
Tatlım sana ne dedi
Durali'nin kızı Eşe
Kanlı gömleğini yudu

Tabancası altın taslı
Çıngırdağı gümüş sesli
Dediler kavgadan gelir
Başları yalbirdak fesli

Kaplan geldi heğirmeye
Yaşı değdi yiğirmiye
Oğlum gibi koç yiğidi
Ana gerek doğurmaya

Kapımızda yarma direk
Benim oğlum çatal yürek
Yornuk yornuk ağlayacak
Buna çiftçe gelin gerek

M. Sabri Koz, agy, s. 71-72.

Oğlum Adana'dan gelir
Kır at başın' kaldırarak
Gafil vurmuş gâvur dölü
İçeriye doldurarak

Al at ninni kır at ninni
Kucakladım ala kanlı
Kara Dede'm şöyle dursun
Ak Poyraz'ım delikanlı

Evimizin önü ekin
Yekin kar' aslanım yekin
Ağlamaya arlanıyom
Düşmanların eve yakın

Ursula Reinhard, agy, s. 34.

Ak konak beyaz konak
Bir araya nasıl varak
Ramazan yaylada kaldı
Babasına nasıl haber vererek

Aşağ'dan bacısı geliyor
Sesi beni del' eyliyor
Üç bacının bir kardaşı
Nasıl uykunuz geliyor

Yaylanın yolları taşlı
Dilberim gözleri yaşlı
Ramazan yaylada kaldı
Ninesi de sihir kaşlı

Bırak beni gönül bırak
Yayla yolları da ırak
Şimdi anam bacım gerek
Şu soğuk sulardan vererek

N'ola babam yan'ma gelse
Şu derdime çare bulsa
Bir çift gelin evde kaldı
Yetimlere sahip olsa

Emmin oğlu Hacı, yok mu
Ağamın derdinin ilacı
Ağam da yaylada kaldı
Ağlaşalım biz üç bacı

Evlerinin uğru varış
Fıskın verir karış karış
Ne ağlarsın Eşe gelin
Git eşine de dön barış

Evlerinin önünde nar ağacı
Kimi tatlı kimi acı
Tez gel babam oğlu tez gel
Günde ağlar anan kuzun

Ben deli deli gezerim
Ben bu malı ne ederim
Bir kardaşım Hacı Veli
Kalk oğlunu bulalım

Sarı kardaş sarı kardaş
Malını hiçe tüketme kardaş
Bir çift gelin evde kaldı
Malını kardaş sarı kardaş

Ursula Reinhard, agy, s. 40-42.

Yaşar Kemal'in "Ladifların Ağıdı" başlığıyla yayımladığı ağıdın (Ağıtlar, s. 57) bir çeşitlemesi. Yaşar Kemal, "Kırşehir'in Kaman kazasından bir ailenin dört oğlu da asker oluyor ve Kars hezimetinde dördü de şehit düşüyor. Bu ağıt, anaları Emine tarafından yakılmıştır" açıklamasıyla veriyor. Aşağıdaki çeşitlemeye ilişkin açıklama ise şöyle: "Avşarların halk ozanlarından, Dadaloğlu'nun çağdaşı fakat yaşça çok küçük olan Seyit Osman (Âşık Seyit) 1914 yılında epeyce ihtiyarladığından askere alınmamıştır. 1914'te başlayan I. Dünya Savaşı'na katılamadığından üzülmektedir. O sıralar Pazarören bucağının Cingöz köyünde yaşamaktadır. Avşarların aşiret kavgalarında büyük yararlığı dokunan Âşık Seyit, göçer evli bir göçebe yaşamından, toprağına bağlı bir Türkiye yurttaşı olmuştur. Tüm Türklerin ortak kederi içindedir. Bu yeni izlenimle şu ağıdı söyler." Buna çok yakın bir çeşitlenme için bkz. Ahmet Z. Özdemir, Öyküleriyle Ağıtlar, s. 50-51.

Kaman'da uşak kalmadı
Redif gitti sürüyünen
Sabahaca yatılmıyor
Gelinlerin zarıyınan

Hasan, Mehmet, Ali'yinen
Ömer, Çerkez, Veli'yinen
Süleyman kır ata binmiş
Halil kahve doruyunan

Döğüşecek güç var bende
Gitsem ben de gök kırınan
Acep kavuştu m'ola
Benli Fakı, Sarı'yınan

Sarı'nın benzi gülgülü
Haçça'm Çamlı'nın bülbülü
Soğanlı'nın mor sümbülü
Koç Dağı'nın karıyınan

Haçça'nın beliği sırma
Arzı'nın gözleri sürme
Güle konmuş iki turna
Ötüşüyor diliyinen

Asker gider sürüyünen
Mızrak öter boruyunan
Hangi eve vardı isem
Bir gelin var karıyınan

Yüzbaşı redifi dizer
Askerler de tabya kazar
İnşallah Mosko'ı bozar
Türklüğünün zoruyunan

Der Seyit'im gayri aman
Başımızdan gitmez duman
Bizim mekânımız Kaman
Mor sümbüllü koruyunan

Orhan Aydemir: "Auşar Ağıtları", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 177, Nisan 1964.

*Aynı ağdın Osmaniye'nin Cevdetiye köyünde derlenmiş çeşit-
lemesi.*

Kaman'da uşak kalmadı
Redif gitti sürüyünen
Geceler yatılmaz oldu
Gelinlerin zarıyınan

Arzu'm ağlar, Gürcü'm ağlar

.....

Hep kapandı büyük evler
Karı kaldı kocayınan

Arzu'mun beliği sırma
Haçça'nın da gözü sürme
Gölden kalktı bir çift turna
Ötüşüyor diliyinen

Redifler tabyayı kazar
Çavuşlar bölüğü düzer
İnşallah gâvuru bozar
Peygamberim zoruyunan

Şimdi aslanlar güreşir
Onlar da kana bulaşır
İnşallah Hızır ulaşır
Al bayraklı Ali'yinen

Redifler de paydos olsa
Müdeciler eve gelse
Halil Ağa'm kıra binse
Süleyman'ın doruyunan

Emine'm der aman aman
Üstümüzden kalksa duman
Bizim vatanımız Kaman
Mor sümbüllü koruyunan

M. Sabri Koz, agy, s. 86-87.

*Aynı ağıdı "Orta Anadolu'da yaşayan Türkmen ve Avşarlar-
dan" derleyen Süreyya Berfe, olayın hikâyesini şöyle anlatıyor:
"Birinci Dünya Savaşı sırasında Pınarbaşı'nın Toklar bucağı-
na bağlı Culfa köyünden yedi genç askere gidiyorlar. Altısı evli
olan bu küçük redif grubunun hiçbiri geri dönmüyor. Babaları
yakıyor aşağıdaki ağıdı. "Ladif", "redif" karşılığı kullanılıyor."*

Amanın kalmadı uşak
Ladif gitti sürüyünen
Sabahaca yatılmıyor
Gelinlerin zarıyınan

Biri caminin bülbülü
Birinin başı gülgülü
Binboğa'nın mor sümbülü
Koç Dağı'nın karıyınan

Yavrular tezkere alsa
Müdecisi eve gelse
Ahmed'im göğ kır ata binse
Halil Bey'im doruyunan

Anan duyar bacın ağlar
Ak gelinler kara bağlar
Hep kapandı büyük evler
Kaldım koca karıyınan

Hatça'nın saçları sırma
Aynı'nın gözleri sürme
Bugün verdim bir çift turna
Anan öter diliyinen

Askerleri tabya kazar
Binbaşılar asker düzer
İnşallah Moskof'u bozar
Peygamberin zoruyunan

Kars'ta kavga kuruluyor
Uşak ora' deriliyor
Tırampetler vuruluyor
Mızıkalar boruyunan

Amanın çürüsün dilim
Gözüm görmez tutmaz elim
Memiş, Memed, Benli Selim
Halil İbrahim, Nuru'yunan

Yozu yaylada dönerdi
Çadıra beyler inerdi
Konakta kandil yanardı
Mor koyunlar sürüyünen

Ahmet Bey'im, son kesenim
Seni de koymam sıradan
Celal'im' versin yaradan
Oğlansızım biriyinen

Süreyya Berfe: "Türkmen ve Afşar Ağıtları II", May Sanat Dergisi, sayı 21, Haziran 1969.

Aynı ağıdın çeşitlemelerinden. Şükrü Elçin, bu ağıdın buna yakın bir çeşitlemesini yayımlamış; Cingözoğlu Aşık Seyid Osman tarafından söylendiğini öne sürmüştür. ()*

Kaman'da kalmadı uşak
Redif gitti sürüyünen
Sabahaca yatılmıyor
Gelinlerin zarıyınan

Hasan, Mehmet Ali'yinen,
Ömer, Çerkez, Veli'yinen
Süleyman kır ata binmiş
Halil Kâhya doruyunan

Sarının benzi gülgülü
Haçça'm Çamlı'nın bülbülü
Soğanlı'nın mor sümbülü
Koç Dağı'nın karıyınan

Haçça'nın beliği sırma
Arzı'nın gözleri sürme
Göle konmuş iki turna
Ötüşüyor diliyinen

Yüzbaşı redifi düzer
Askerler tabiye kazar
İnşallah Mosko'u bozar
Türklüğünün zoruyunan

Asker gider sürüyünen
Mızrak öter boyunan
Büyük evler hep kitlendi
Gelin kaldı karıyınan

(*) Şükrü Elçin: "Cingözoğlu Aşık Seyid Osman", Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 7, sayı 1-2, 1975.

Süleyman gıv kıra binmiş
Halil Kâhya doruyunan
Acep kavuştu mu ola
Benli Fakı, Sarı'yınan

Der Seyid'im gayrı aman
Başımızdan gitmez duman
Bizim Mekânımız Kaman
Mor sümbüllü koruyunan

Mahmut Işık, agy, s. 42-43.

Adana'da Feyzizade Bekir Sıtkı'dan derlenmiş.

Yaşasın Dördüncü Ordu
Bereket versin ömrüme
Selanik

....

..... karayı beyaza
Cümlemiz koyduk niyaza
Acep redif geçti m'ola
İstanbul'da dar Boğaz'a

Yash deli gönül yash
Nedir bu ün aslı
Kardeşler kana belenmiş
Kara don gülgülü fesli

Padişah peygamber dengi
Hazret eder cengi
Millet düğünü kurulmuş
Martinin ucunda sürgü

Toplar toplara atıldı
Urum İslama katıldı
Kör olası Abdülhamid
Anadolu hep satıldı

A. Ş. Esen, agy, s. 142.

Birinci Dünya Savaşı sırasında askere çağrılan ve İstanbul'a giden kardeşler, savaşta ölürlür. Avşar köylerinden birinde yakılan ağıt.

Hota Dördüncü Ordu hota
Mevlam iyilere kata
Edirne de büyük şehir
O da İstanbul'dan öte

Bilemedim kardaşları
Kana belenmiş tabutlar
Harçlığını aldı m'ola
Üstünde duran zabitler

Neydi bu işlerin aslı
Cahil gönlüm zati yaşlı
Bilemedim kardaşları
Kara don, kırmızı fesli

Kara çekerler beyaza
Tüm âlem koydu niyaza
Acep kardaş erdi m'ola
İstanbul'da dar boğaza

Orhan Aydemir: "Avşar Ağıtları", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 177, Nisan 1964.

Kara koyun kara koyun
Topal ile olur mu oyun
Efendim suya gittim
Soyun Remzi Efe'm soyun

Uzun yamçım sürünüyor
Emin kardaş görünüyor
Sadık diye çağınyo'm
Zalim Sadık ses vermiyor

Öyle bağa giremedim
Düşman gelmiş beledim
Kadan' alam Emin kardaş
N'olucunu bilemedim

Öyle bağı belliyorlar
Domur domur terliyorlar
Yetiş Emin kardaş yetiş
Kama ile diliyorlar

Atı dar sokakta bağlı
Kamasının ucu kanlı
Yapma bunu topal oğlan
Boğazımda yamçı bağlı

Atının alnı alaca
Geliyor kanlı salaca
Satın al atımı kardaş
Verin doktora ilaca

Öyle bağın önü yonca
Kamasının ucu ince
Yapma bunu topal oğlan
Yavrularım gonca gonca

Gesi'nin ovası engin
Ağlaşalım sakın sakın
Mustantikler niçin gelir
Odama kim olsun vekil

Gökte yıldız beş mi idi
Beni vuran eş mi idi
Kadan' alam Emin kardaş
Mavzerin boş mu idi

Salacaya bindirdiler
Ögerteleden indirdiler
Remzi Bey'in ölüsünü
Ankara'ya bildirdiler

Çakmak çaldım yakamadım
Kama yedim kalkamadım
Hadi isimli be'm bulam'dım
Bir yoluna bakamadım

Räsänen, agy, s. 90-93.

Kör ederim Sultan seni
Hastasını sakladın mı
Bugün ulu bayram günü
Sandığını yokladın mı

Şu Kozan'ın yolu taşlı
Babası ağlar gözü yaşlı
Rukiye'yi bildiniz mi
İnce belli çatık kaşlı

Babam da yanıma geldi
Bellerini büke büke
Kızım diye çok ağlıyor
Sakalından döke döke

İki oğlum iki kızım
Kör olsun iki gözün
Kadanı alayım Halil
İşte gitti nazlı kızım

Ursula Reinhard, agy, s. 58-60.

"Pınarbaşı'nın Kayaaltı köyünde, koyunları ekinlikte otlatmaktan dolayı kavga çıkıyor. Bu bir bahanedir. Aslında Şahin ailesiyle Çalışkan ailesi arasında adam öldürmekten ötürü öteden beri düşmanlık vardır. Çıkan kavga neticesinde Muharrem Çalışkan, Sadık Şahin'i öldürmüştür. Aslen Türkmen olan her iki aile de köyün ileri gelenlerindendir. Sadık Şahin'in karısı, ölen kocası için aşağıdaki ağıdı yakmış."

Nenni imiş nenni imiş
Muharrem düşman kinni imiş
Kınaman eller beni
Soyha yayla kannı imiş

Aman İnce Hacı'm aman
Dağlar bürüdü duman
Kıtal etme zalım düşman
Bayram olacağı zaman

Kurşun gelip bağlayınca
"Vay anam yandım" demiş
Düşman elini kaldırmış
"Hayıfımı aldım" demiş

Koçak benim ağam koçak
Tiken yolmuş kucak kucak
Bir zalimin kurşunundan
Üç yerinden bölünmüş bıcak

Eşim orda vurulunca
Kırı başında dolmuş
Hemen oğlum hemen özmem
Kara herklere belenmiş

İnce Hacı'm car ediyor
Kaldır yavrum kollarını
Kalkar yarana bakarım
Kurşun kırdı bellerimi^(*)

Ağam düğüne kurulmuş
Pehlivanlar güleştirir
Çar eyle Bedri Dayı'na
Belki silah ulaştırır

*Veysel Arseven: "Avşar ve Türkmen İllerinden Birkaç Ağıt",
Türk Folklor Araştırmaları, sayı 45, Nisan 1953.*

(*) İnce Hacı'dan söz edildiğine göre, ya başka ağıtlardan yararlanılarak yakılmış ya da ağıdı aktaran birbirine karıştırmış olacak. Başka ağıtlarda da karşımıza çıkan İnce Hacı sözü, bir olasılıkla da, ölen kişiyi övmek için kullanılıyor.

Ulusuyum ulusuyum
Ben gönlümün delisiyim
Öyle değil mi aşiret
Ben ilimin yarısıyım

Arık suyunu geçti mi
Yiğitlerim ağlaştı mı
Alt' aydır akıyor kanım
Al at aklıma düştü mü

Yergin gönlümü eğleyen
Köpükl' atımı bağlayan
Onu da bilin mi Hanım
Uğrun uğrun çok ağlayan

Kara çadır orta direk
Kalmadı şu bende yürek
Melil kaldı ak konağım
Şimdi buna sahip gerek

Ağ konakta çifte baca
Varamadım halın nice
Silkinip ata binerdim
Şimdi oldum köküm koca
Şu malıma sahip gerek
Alnı kara perçemlice

Gel Yeter yanımda otur
Söyleyim eksiğin bitir
Görmedim dünya çiçeğin'
Git yayladan çiçek getir

Bacım gelmiş kağnyınan
Onu da duydum ağladım
Binboğa'nın kırıyınan
Bu yıl da gönlüm eğledim

İleri gel gel ey nazlı
Ben ağlarım gözüm yaşlı
Bibin oğlu yokmuş muydu
Ağlı zullu kara kaşlı

İleri gel gel ey sultan
Utan sözlerinden utan
Bana ağlama diyorsun
İş mu olur bundan beter

İleri gel gel ey melek
Açın yarasını görek
Altı ocak birden battı
Buna dayanır mı yürek

Obruktan indirir yozu
Gel ey, ne döğdürün kazı
Yarı yolda koydu gitti
Ergen olan büyük kızı

Ursula Reinhard, agy, s. 48.

Arabayı yürüttüler
Üstüne kilim örttüler
Al yeşil, gelin kızıma
Kalem kitap okuttular

Bir fincancık kahve içtim
Öğdüm öğdüm kusamadım
Kara kunduramı giyip
Birim birim basamadım

Yaz geldi çiçek açıldı
Nasıl yazıya saçıldı
Her gün bir elim üzülür
Selverin güller açıldı

Ursula Reinhard, agy, s. 18.

Tarlasına vardım idi
Kozası aşkın gidiyor
Yernik giden sürmel' eşim
Yüreğimi dert ediyor

Ben mezara vardım idi
Mezarda hoca oturur
Yernik giden gürelek eşim
Mezarı nura batıyor

İleri gel Elif bacı
Ağlaşalım acı acı
Benim Ali, senin Hacı
Bebekleri vererek sucu

İleri gel Elif bacı
Ağlaşalım sırayınan
Üç doktoru bir eyledim
Alamadım parayınan

Ben Kozan'a vardım idi
Gök gürlledi yer sallandı
Haysiyetli sürmel' eşim
Hükümette pek bellendi

Ursula Reinhard, ağı, s. 58.

Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı İmamkulu köyünde söylenmiş.

Çuha sako sırma salta
Sallan babam oğlu sallan
Köyler imtihan oluyor
Dillen babam oğlu dillen

Damımızın üstü otlu
Kardaş söyler dili tatlı
Kardaş köy üstünden gelir
Altı üveyik ko kır atlı

İmamkulu büyük Avşar
Ben geldim kuruldu mahşer
Öyle değil mi bacısı
At kişner üzengi cısar

İmamkulu'nda oturur
Binboğa ılgım getirir
Varın söylen şu geline
Kalbur sudan ne getirir

Kara tabanca İngiliz
Sıkkın oturur mencilis
Bunda ayıplamak olmaz
Kardaşa benzer hanginiz

Mahmut Işık, agy, s. 117.

Kuzey Çukurova'dan, Ağzı Karaca köyünden derlenmiş.

Kadan alam emmim oğlu
Salma babamı babamı
Habarıcı(yı) geciktirdin
Bulamadım ben adamı

Babam da yükünü çeşti
Bağlı dillerimi açtı
İleri gel teyzem kızı
Utanmanın vakti geçti

Babamın oğlu yoğ idi
Hasan da kefenin sardı
Büyük evi kırmızı malı
O da mirasçıya kaldı

Sana derim kele Happa
Hasan da evini tutsun
Muhannetlik etmen bacım
Osman da yanımda yatsın

Necmi Yaşar: "Kuzey Çukurova Kozan Yöresi Ağıtları", II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. II - Halk Edebiyatı, Ankara 1982, s. 475-476.

Ankara'nın Kalecik ilçesine bağlı Alevi-Türkmen köyü Hançirli'dan derlenmiştir.

Telli gelin getirdiğim
Bir bulup da yitirdiğim
Bir evin de bir direği
Duldasında oturduğum

Kırlangıç yapar yuvayı
Çamur sıvayı sıvayı
Ne yatarsın kadan alam
Duman tuttu düz ovayı

Yüce dağda çam yıkıldı
Dalı budağı döküldü
Göçtü evimin direği
Yenile belim büküldü

Yaylalarda keklik öter
Türlü tevir otlar biter
Kınamayın iller beni
Benim derdim bana yeter

Haydar Avcı, agy, s. 69.

Adana'nın Kadirli ilçesinden derlenen bu ağıt ilk kez yayımlanıyor.

Yorulдум yola oturdum
Felek vurdu ben götürdüm
Gül gönenim sürmel' eşim
İkinizi birden yitirdim

Gül gönenim diyemezdim
Kuru yere koyamazdım
Kara yere yatırdılar
Ben öpmeye kıyamazdım

Sömelekten beri onmadım
Mevlam aynımı açmadı
Gül gönenim sürmel' eşim
Aradan hafta geçmedi

Yürüdüm de geldim yayan
Dayan hey dizlerim dayan
Memed irezil oluyor
Olsun babasına ayan

Mağ'ranın da önü yazı
Koyuna verirler kuzu
Yabancı obanın içinde
Yalınız ağlattın bizi

"Eşi rahatsız olan bir hanım, onu evde bırakarak, akrabaları ile birlikte yaylaya çıkar. Bir süre sonra eşi ölür. Kadına, kocasının ağır hasta olduğu ve acele gelmesi gerektiği söylenir. Evine gelen kadın, kocasının öldüğünü görünce aşağıdaki ağıdı söyler."
Adana Kadirli'den, Elif Akharman'dan derlenmiştir.

Biz de giderdik buradan
 Bir duman çıkar dereden
 Sürmel' eşim ağır hasta
 Yardımcı olsun Yaradan

Derin eşim, derdin derin
 Yel esiyor serin serin
 Doktorlar umutsuz demiş
 Bakalım kendi nasıl

Çiçekler de açar yazın
 Biz yaylaya göçtük güzün
 Kadan alam sürmelim oy
 Ulu gün oldu bugün

Sülemiş'e düğün kurduk
 Sağa sola haber saldık
 Kadan alam sürmelim oy
 Sensiz biz yaylaya geldik

Yayla hazırlığı gördüm
 Elimi belime vurdum
 Kadan alam sürmelim oy
 Hasta dediler de geldim

Elbisem aşağıda kaldı
 Sürmelim uykuya daldı
 Yekin sürmel' eşim yekin
 Çocukların yayladan geldi

Elbisen aşağıda takılı
Komadın bizde akılı
Kadan alam sürmelim oy
Kimi ettin eve vekili

Ali ağılar, Halil ağılar
Ateş düştü içerim yanar
Bizi burda koman eşim
Duyan kimsesiz sanar

Görünüyor bizim eller
Bu sene açılmasın güller
Konuşsana sürmelim oy
Yeni de kolum kırıldı

Kırıldı belim kırıldı
Ağıyordum bana darıldı
Kadan alam sürmelim oy
Sana can mı dayanırdı

Azgın eşim, derdin azgın
Filim de çektirmiş bugün
Şöyle döndüm baktım idi
Can veriyor son gördüm

Eşma Şin:çek, agy, s. 78-80.

Parasını çaldıran genç, trene kaçak binmiş. Binerken dengesini sağlayamadığı için düşüp parçalanmış. Ağıdı annesi ve kardeşi yakıyor.

İstasyonun yolu namlı
Beyaz kefen ala kanlı
Kadan al'rım kardaş senin
Beben yok ki çalam nenni

Kefenini biçin ağdan
Beni indirin yüce dağdan
Yaram demir yarasıdır
Haber alın doktor beğden

Burhan Bey kesti bileti
Varamam yollar ıradı
Oğlumun harçlığın' çalan
Almasın dünya muradı

Türlü türlü gelir kaat
Bende de kalmadı takat
Şaşırmış babamın oğlu
Kolundan aldirmış saat

Şura değil bura değil
Çarık giyim de arayım
Kardaşın saçı dolaşmış
Tarak verin de tarayım

Uzunköprü'nün yolları
Şirin kardaşın dilleri
Nasıl kıydın kadir Mevlam
Soldu bahçemin gülleri

Emir Kalkan, agy, s. 131.

Yalgın'ın 1928 yılında Nurhaklı Ali'den derlediği bir ağıt. Ölünün hırkası karşısında söylenmiş.

Yol üstünde kutlu ki'se
Aldım ağzın' bağlamaya
Eller düğün bayram etmiş
Ben koyuldum ağlamaya

İsmailim' okutamam
Hüsey'n'i fakı edemem
Gitme benim sarı efem
Her işin' hak edemem

Satarlar kara katırı
Saymazlar bir de hatırı
Günde bin ağılar yerdim
Doymaz kaya karalarım

Ayşe'me belik sallatmam
Abanın içine korum
Kadanı alam da hırka
Ben ağlarım korka korka

Yalgın, agy, II, 1977, s. 402-403.

Osmanlı döneminde, savaşlar binlerce gencin kırımına yol açmıştır. Askerlik çağında olup da silah altına alınarak savaşlara gönderilen ve geri dönmeyen kuşaklar olmuş, ardından askerlik çağına gelmemiş on beş, on altı yaşında gençler askere alınmıştır. Bunlara "Vay Anam Kurası" denilmiştir. Yaşar Kemal'in "Vay Anam Kurasının Ağıdı" başlığıyla yayımladığı (Ağıtlar, s. 155-157), kimi bölümlerini Ruhi Su'nun türkü olarak okuduğu ağıdın başka bir çeşitlemesi.

Sarıkamuş ne aralı
Kimi ölmüş kimi yaralı
Bunu duyan var mı ola
Yalan dünya kurulalı

Kimini gülle götürdü
Kimini toplar yatırdı
Kör olasıca Moskoflar
Nice ocaklar batırdı

Ayşe bekâr Cennet bekâr
Acemi talime çıkar
Dört oğlum sefer ağzında
Topalım kahrımı çeker

Uşak gitti sürüyünen
Asker kalkar boruyunan
Hangi eve vardı isem
Bir gelin var karıyınan^(*)

Sarıkamuş altın bulak
Soğanlı'yı biz ne bilek
Bizim uşak böyle gezer
Ağca zıbın kara yelek

(*) Bu dörtlük "Rediflerin Ağıdı"ndan.

Battın Avşar kazaları
İbrişimin kozaları
Sarıkamış'ta kırıldı
Gonca gülün tazeleri

Yüzbaşılar yüzbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp gün değince
Yatan şehitler ışılar

Orhan Aydemir: "Avşar Ağıtları", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 177, Nisan 1964.

Aynı ağıdın çeşitlemelerinden. İlk beş dörtlük Adana'da Feyzi-zade Bekir Sıtkı'dan 1925'te alınmış.

Sarıkamuş pek aralı
Kim' ölmüş kimi yaralı
Bunu duymuş var mı ola
Yalan dünya kurulalı

Canını alan savuştu
Hasiret olan kavuştu
Aman diyem arabacı
Oğluma hayıf mı düştü

Yine önü kış geliyor
Görmeyene düş geliyor
Sarıkışla'ya vardıkta
Arabamız boş geliyor

Sarı ipek kozaları
Yandı Avşar kazaları
Sarıkamuş'ta kırıldı
Gonca gülün tazeleri

Uşaklar öksüz nenleyor
Memiş'im annı
Sağ budundan kurşun değmiş
Sol yerden kanı damlıyor

Soğanlı'da bir harp oldu
Nice yiğit orda kaldı
Sarıkamuş alınınca
Sağ olanlar mektup saldı

Sivas'a bir ölü it gelmiş
Adam diye dalanıyor
Hiç onludan asker m'olur
Anam diye dolanıyor

Kalktı ekin kaldı firez
Cahiller almadı maraz
Yenile de on beşli gitti
Yüzü gül gül dudak kiraz

A. Ş. Esen, agy, s. 146-147.

Sarıkamış'ta var maşın
 Urus yığmış ağır koşun
 Bizim uşak açık cılbak
 Dağlarda buyudu kışın

Sarıkamış al kan oldu
 Zalim Urus murad aldı
 Kimsesiz kız, dul gelinler
 Kara giyip saçın' yoldu

Sarıkamış saza döndü
 Dağları gülzara döndü
 Serçe canlı Ermeniler
 Her biri şahbaza döndü

Sarıkamış içi meşe
 Urus yaktı hep ateşe
 Bizi koydu eli bağılı
 Nere' gitti Enver Paşa

Enver Paşa hücum dedi
 Yarıldı Moskoŕ'un ödü
 Zalim Allahekber Dağı
 Nice yiğit aslan yedi

Bardız deresi kan çağlar
 Analar ciğerin' dağlar
 Çilhoroz Dağı dalında
 Nice nişanlılar ağlar

Soğanlı'da soğan(*) olur
 Kar tipisi boran olur
 Urus'u bozgun görenler
 Anasından doğan olur

(*) Soğan: Lale.

Çadırlar dağa kuruldu
Hücum borusu vuruldu
Bir Sarıkamış uğruna
Doksan bin fidan kırıldı

Emir Kalkan, agy, s. 30-31.

Motura gönlüm motura
Topu yükledik katıra
Sabahacak yatamıyom
Neler geliyor hatıra

Bir kadın asker eyledim(?)
Gitti Erzurum'dan öte
Vurmuşlar yiğit eşimi
Yeşil yalım tüte tüte

Soğanlı'da bir harp oldu
Nice canlar orda kaldı
Sarıkamış alınınca
Sağ olanlar mektup saldı

Gene uğru kış geliyor
Görmeyene düş geliyor
Şarkıyla'yı savuşmuş da
Arabalar boş geliyor

Şarkışla Sarıkamış'tan
Bir haber verin Memiş'ten
Ağır indir arabacı
Hastam inemez inişten

Oğlum gittin mi yesire
Kaşların' vermem Mısır'a
Kaba döşekte yatarken
Nasıl dayandın hasıra

Aman kuzum aman kuzum
Narman dağlarında gezin
Yedi oğlanın anasıyım
Hiç birin' görmüyor gözüm

Yaşıtlarını gördükçe
Günde bin kere ölüyom
Yedi oğlanın anasıyım
Elden fitire alıyom

Aman benim yavrularım
Narman dağlarında kalan
Yedi oğlanın anasıyım
Şimdiçike oldu yalan

Emir Kalkan, agy. s. 22-23.

"Bir gün Sefer oğlan traktörle buğday getirirken kanlı traktör her nasılsa devrilmiş, Sefer oğlan buğday seklemelerinin altında can vermiş. Beş on gün sonra dertli yüreklerden bir soluk çıkmış, şu ağıdı söylemiş." Gemerek'in Çepni köyünden derlenmiştir.

Akşam oldu gün aşıyor
Kanlı motor dolaşıyor
Ne yatıyon Sefer oğlan
Kuzuların meleşiyor

Cip geliyor parlayarak
Işıkları yana yana
Feride hakime çıkmış
Döne döne ağlayarak

Evlerinin önü iğde
İğdenin dalları yerde
Ne duruyon Emik bacı
Sefer oğlan kuru yerde

Akşamınan çeç elemiş
Şimdi motor gelir diye
İrauf'a güvenmemiş
Ucuz fiyat verir diye

Bacısının adı Dudu
Bu ölüyü kimler yudu
İsmet başucuna geldi
Sefer dünden ölmüş dedi

Seçek Feride'yi seçek
Dulluk esvabını biçek
Buna dulluk yakışır mı
Üzerine düşmüş bebek

Modasına modasına
Çıkın bakın odasına
Feykiya pek de yanıyor
Gafil ölen babasına

M. Güner Demiray: "Çepni Köyünden Bir Ağıt", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 138, Ocak 1961.

Selver çok genç yaşta evlendirilir, çocukları olur. Yirmi beş yaşındayken de ölüverir. İlk kez yayımlanan bu ağıdı anası yakar. Ağıt, Adana'ın Kadirli ilçesinden derlenmiştir.

Adana'dan getirdiler
Çok acele yatırdılar
Ben bakmaya kıyamazdım
Kuru yere yatırdılar

Yarasına yarasına
Kanlar dolmuş arasına
Çok acele gitti yavrum
Bakamadım çaresine

Gelirgiderim yurduna
Dayanamıyom derdine
Mevlam beni almadı da
Koydu tülümün ardına

Ev yaptı eller gönendi
Var m'ola eşi menendi
Ana bacı dayanır mı
Adını duyanlar yandı

Kapısında salkım söğüt
Verseler de almam öğüt
Kusursuz yaratmış mevlam
Hemi güzel hemi yiğit

Mektup yazsam gelir m'ola
Antakya'dan bacısına
Ölmedim de dayanıyom
Sürmelimin acısına

Bundan önceki ağıtta sözü edilen Selver'in kocası, karısının ölümü üzerinden bir yıl geçmeden yeniden evlenir. Selver'in anası bu ağıdı yakar. Ağıt ilk kez yayımlanıyor.

Yavrum tülü gibi gezer
Söylemişler değmiş nazar
Mevlam övmüş de yaratmış
Galetsiz kusursuz güzel

Ölenecek unutamam
Sürmelimin kokusunu
Daha çok ağlarım sana
Eller çizdi çıkısını

Benim kızım tülü maya
Doğma derdi doğan aya
Çok acele aldın Mevlam
Bakamadım doya doya

Yitirdim haslar hasını
Çekerim kara yasını
Yengeye çeyiz salmışlar
Sürmelimin urbasını

Gençlikte verdi ölümü
Soldurdu gonca gülümü
Yengeye çeyiz salmışlar
Kara gözlümün çulunu

Elin oğlu yanıcı mı
Şu ananın yandığını
Boyatıp çeyiz salmışlar
Tülü yavrumun sandığını

Kele Durdu kele Durdu
İçerimden çıkmaz derdi
Şükür olsun verdiği
Şeleğime ağır vurdu

İri gözü hilal kaşı
Yanar ciğerimin başı
Davul ile evleniyor
Hiç unutmam diyen eşi

Meğerse boşumuşsun
Yürü yalan dünya yürü
Kefenini soldurmadı
Hiç unutmam diyen yâri

Ciğerime battı budak
Haber edin biz de gidek
Akşamdan haberim olsa
Adardım yavruma adak

Kanlar akmış gölek gölek
Haber edin biz de gelek
Belki de kabul olurdu
Mevlame dilerdim dilek

Ben küçükten karalıyım
Ciğerimden yaralıyım
Beş yavrusu yetim kaldı
Sen ölme de ben öleyim

Göresim geldi kızımı
Gayrı doluyor senesi
Yanıp yanıp kül olma mı
Şöyle güzelin anası

Ciğerimde yanar ateş
Yanar yanar soğur m'ola
Sürmelimin yavruları
Ben ölmeden büyür m'ola

Çukurova'da, sıtmanın yaygın olduğu yıllarda söylenmiş bir ağıt. Nişanlı genç, başlık parasını kazanmak için Çukurova'ya, pamuk toplamaya gider. Sıtmaya yakalanır. Kurtuluş umudu yoktur... Ağıt, gencin ağzından söylenmiştir.

Ölüm gezme ardım sıra
Git dolaş da bir zaman gel
Gurbet elde canım alma
Gel sılada borcun' iste

Şişkinlik var yüzlerimde
Dermanım yok dizlerimde
Muradım var gözlerimde
Ölüm gezme ardım sıra

Burası büyük Adana
Kimse varmamış tadına
Ermemişim muradıma
Ölüm gezme ardım sıra

Ali Haydar Nergis tarafından Adana yöresinde derlenmiştir.

Çatal konağın yapısı
Kibleye doğru kapısı
Şu beyimi bana verin
Yansın hacının hepsi

Mezarına mezarına
Bir nur doğmuş üzerine
Şarda bir mevta yatıyor
Benzer Avşar güzeline

Şu obruğun başı dök
Yağmur yağar gölek gölek
Öldürmüşler Süreyya'mı
Şimdi kara duman gerek

Ursula Reinhard, agy, s. 54.

Osmaniye'ye bağlı Kırmacılı köyünde derlenmiştir.

Kara çadırı yıktılar
Orta direğin' çektiler
Tamağ imiş mirasçılar
Döşegin yüzün' söktüler

Maşadın da yeri yüce
Aslanlarım konar uca
Doydu mu da kadir Mevlam
İkisin' birden alınca

Ala tüfek dal istiyor
Çift tabanca bel istiyor
İnce dalan Telli Durdu'm
Mirasçılar mal istiyor

Göğburun'un söykesinde
Çiçelerim gezmedin mi
İnce dalan Telli Durdu'm
Bezirganlar açmadı mı

Kele Eşe, kele Eşe
Hükmün geçe dağa taş
Aralıkta kaldı derler
Yüce göçü çeken Eşe

Yüce göçüm çekilirdi
Gören eller bakınırdı
İnce dalan Telli Durdu'm
Ala tüfek takınırdı

Kırmız' ineğin ağılı
Arkasında davar salı
İnce dalan Telli Durdu'm
Mirasçılar aldı malı

Maşadın da kelileri
Av eyliyor delileri
Şimdi Telli Durdu'm gelir
Dizi büyük tülüleri

Kabrinin içi serin
Otlar biter burum burum
Eller yaylaya göçüyor
Yerin kar' aslanım yerin

M. Sabri Koz, agy, s. 70-71.

Yaşar Kemal, Terkeşlioğlu için, "Kayseri'nin Sarız ilçesinde yaşayan Avşarların beyi" diyor ve "Terkeşlioğlu'nun Ağıdı" başlığı altında onun karlılarından birisi için yaktığı ağıdı veriyor (Ağıtlar, s. 249-250). Aşağıdaki ağıdı derleyen Veysel Arseven ise şunları yazıyor: "Terkeşlioğlu, Avşarların ağası imiş. Halk onun için, 'Evvela Terkeşlioğlu, sonra Allah' derlermiş. Fakat her fani insan gibi Terkeşlioğlu da bir gün hastalanmış. Bunun üzerine ahali birikmiş, kış günü, zemheride, sal ile ta Talas'a kadar omuzlarında götürmüşler. Bu kafileye katılanların sayısı seksen kişi imiş. Ama ne yazık ki 'Gâvurun' doktor bile Terkeşlioğlu Hasan Ağa'nın derdine şifa bulamamış ve Talas'tan köyüne ölüsü getirilmiş."

Ağ konakta çifte baca
Yatamıyom sabahaca
Silkinir binerdim ata
Şimdi oldum küküm koca

Sivas'a tazı yollarım
Üstüme çuha çullarım
Bana Terkeşlioğlu derler
Düşmanımı pek bellerim

Vardım indim yurtlarına
Arpa takın atlarına
Eğil oğlum gölgen düşsün
Örtülü'nün Kürtlerine

Sal Talas'a varınca
Talışlı demiş inşallah
Dülbentlioğlu demiş yine
Kurtulu'n ağam inşallah

Veysel Arseven: "Avşar ve Türkmen İllerinden Birkaç Ağıt", Türk Folklor Araştırmaları, sayı 45, Nisan 1953.

Abdurrahman babam oğlu
 Yüzü beder beder benli
 Ellerden çalkamaç ister
 Sürü gelir içi canlı

Görüyon mu kız Şehriban
 Ayağımı vurdum taş
 Küs geldim de geri saldı
 Yaşa babam oğlu yaşa

Hele obaya obaya
 Bacı gelir mi tövbeye
 Hademeler ağı vermiş
 Anamın gözü söbeye

Kardaşımı yurlarkene
 Sallanmış Erciyes Dağı
 El elin kıymetin' bilmez
 Kardaşım Hökeççe(*) beyi

Madem bize sürgün derler
 Toplan' elimizi aşırın
 Gelin bir çetel atak da
 Tavsırı bana düşürün

Gider de orda ağlarım
 Hökeççe'nin obasında
 Kızlar kardaşımı buldum
 Ağamgilin odasında

(*) Hökeççe: Tufanbeyli'ye bağlı Hastane kasabası.

Aman kardaşım kardaşım
Kesilesi garip başım
Düşümde yıldırım düştü
Döne bacım çıktı düşüm

Deli kız bunu bellemiş
Ben ağıyı içer miyim
Ağızın' açan sürgün diyor
Yerleştim de göçer miyim

Abdurrahman babam oğlu
Epeyi oldu gideli
Eskisinden iyi oldum
Doktor tedavi edeli

Tavsırı beline bağla
Hemi deşir hemi ağla
Emiş fitire alıyor
Tıyara kardaşa söyle

Görüyon mu kız Şehriban
Kardaş sığar mı sandığa
İsterse beni öldürsün
Tavsırı vermem Fındığa

Onun kusuruna bakman
Varsın bostanına baksın
Emiş'i Allah kayırsın
N'örüyüm durmazsa çıksın

Önüne adam birikti
Soyka kalasica konak
Ellerden çalkamaç ister
Anam sağar dokuz inek

Abdurrahman deyincaz
Ağzıma şeker saçıldı
Kalk gidelim bacım Kamer
Hastaneler açıldı

Eski günüme ağlarım
Anam takar hasayaklı
İri göz de benli yüzü
Babam oğlu da bu boyaklı

Kızlar ciğer n'adar tatlı
İrahma diyor Fındığım
Abam şimdi yalan oldu
Ustalara taş verdiğim

Yılan çıyan indi m'ola
Babam oğlunun düşüne
Bir sehen yoğurt alıp da
Onu kaktırman başıma

Uşaklar şöyle çekilin
Bir toka edeyim Omar'a
Küskün müsün babam oğlu
Bacım dediğin Kamer'e

Kulun hatırına değmez
Oğlu yok da yüzü gülmez
Ah ne deyim babam oğlu
Ben ver'rim ya Battal vermez

Şafağınan bir kuş öter
N'adar öter acı acı
Evlatsız babamın oğlu
İtler de olmasın bacı

Hademeler ört' kapıyı
Kardeş hasta belki üşür
Anam sana kim bakıcı
Vaktiyyinan yemlik deşir

Havada uçan tıyara
İndi m'ola Kırkpınar'a
Elimi sürerek vardım
Başımı vurdum duvara

Havada uçan tıyara
N'adar da inliyor
Ellaham kardaşım andı
Kulaklarım çınlıyor

Bu biçimde bu boyakta
Ağam yaylar gök konakta
Hademeler yıkarkene
Ben de dolansam ayakta

Emir Kalkan, agy, s. 76-79.

Ünlü eşkıya Türkmen Ali öldürüldüğünde söylenmiş.

Çuka işlik büküm büküm
Yekin kara toprak yekin
Yaraların azgın ise
İstanbul'dan gelsin hekim

Elçilerin erişiyor
Düşmanların gülüşüyor
Kötü kötü candarmalar
Cephaneni bölüşüyor

Çıkar yüce dağ başına
Kurşun atardı beşine
Kelle geldi mevta hani
Kuzgun döner üleşine

İbibikler koygun öter
Sünbüllüyuva'da yatar
Ben dağlara tenbih ettim
Ulu dağlar yasın' tutar

Kuloğlu'nun yeri bayır
Ben de yandım cayır cayır
Kadan' alam İnce Ali'm
Veliler olmamış gayıl

Ali'min de kara kaşı
Mantıka'ya(?) vardı başı
Kara toprağın altından
Yeni vurdurmuş tıraşı

Kadan' alam İnce Ali
Dar sokakta sallanıyor
Şöyle döndüm baktım idi
Yüzlü fişek bağlanıyor

Kavağın dibinde oturur
Yoldaşı fişek getirir
Böyle yiğit benim Ali'm
Martini kana batırır

Usturanın ağzın' açmış
Ağ göğdeye kanlar saçmış
Kurban mı kestin Ali'm
Kellen İstanbul'a geçmiş

Mahpusane konak konak
Merdiveni beş on ayak
Candarmalar demiş kine
"Şu yiğide nasıl kıyak?"

A. Ş. Esen, agy, s. 59-60.

M. Sabri Koz, bu ağıdı Elbistan'ın Ekinözü kasabasında derlemiştir. Söyleyen Hatice Kapan (İsmail Hatçe) adında yetmiş yaşlarında bir kadındır. Bu kadının ayrı ayrı zamanlarda üç kardeşi ölüyor. Her ölümün ardından birer ağıt yakıyor. Aradan yıllar geçtiği için söylediklerini tam anımsayamadığını, üç kardeşine söylediklerini birbirine karıştırdığını söylüyor. Kardeşlerinden biri Erzurum demiryolu hattı yapıldığı zaman Divriği'ye gitmiş, bir iş kazası sonunda ölmüş. Ağıdın bir bölümü de asker kaçağı olduğu için dağlarda yaşayan ve bir ara ortadan yitip bir daha hiç görünmeyen kardeşi için söylediklerinden oluşmaktadır.

Şu Divrî'nin dereleri
Gölge bastı yöreleri
Zor muydu nazlı kardaş
Gurbet elin yaraları

Şu Divrî'nin dumanı tüttü
Gönlüm bildiğin' unuttu
Kardaşım öldü deyince
Aklım da başımdan gitt

(Üç yüz ameliye gitti oraya
Doktor ne yapar yürekteki yaraya
Kara toprak bastı bağına
Ağlarım ağlarım gülemem gayri)

O Divrî'nin önü yazı
Yayılr ördeği kazı
Gönlünün düştüğü kızı
Eller alır tez gel kardaş

Birazıcık su bulanır
Bir incecik yol dolanır
Ameliyeler gelince
Ahmet kardaş yok, gönlüm bulanır

Çadırını tuttum uca
Altın idin verdim tunca
Anadan doğduğum gece
Kalemin böyle çalınmış

Üç gelinin görümüyüm
Ben bir kara bürüneyim
Eller kardeşli bacılı
Ben nerede sürüneyim

Yüce dağlar ıskın olur
Al çuhalar pişkin olur
Üç kardeşten ayrılan bacı
Ölmezse de düşkün olur

Yanık yerde söğüt bitmez
Kör ocakta tütün tütmez
Kardaş biricik kızın var
Bir kolunun yerin' tutmaz

Gökte yıldız sayamadım
Çiğ yumurta soyamadım
Ben biricik bacıydım
Üç kardaşa doyamadım

Havanın ala bulutu
Üç kap'ya vurdum kiliti
Seneler otuz beş oldu
Gayri kesiyom umudu

M. Sabrmi Koz, agy.

Yazar Ümit Kaftancıoğlu'nun (1934-1980) İstanbul'da faşistler tarafından öldürülmesinden sonra annesinin yaktığı ağıt. Kaftancıoğlu, Kars'ın Hanak ilçesine bağlı Saskara (Koyunpınar) köyündendi.

Oğlumu fidanımı aldılar
Ümidim aslanım benim
Garip kuşlarım var
Yaralandım anam anam

Yiğit yavrum anam
Aslanım anam
Ne yana gidem, seni bulam
Ardına dağlara düşem

Deli oldum, deli oldum
Lanet olsun, o köpeklere lanet olsun
Bu kadar adamın kanına girdi köpek
Lanet olsun, yazarım, oy aslanım, oy yazarım

Demokrat gazetesi, 13.4.1980.

Ömer Özbaş, Akçaköylü Kör Silo'dan derlediği bu ağıdın "yanık ve hazin" bestesi olduğunu yazıyor. Ağıt yakılan kişinin Maraş beylerinden olduğu söyleniyor.

Evleri kondurduk mürde
Kara bayrak saldı Kürde
İki elimle düştüm derde
Kalkın gidek yavrularım
Hünkâra asi olmayalım
Düşmana karşı varalım

Sabahtan uğradım erden
Düşmana varalım birden
Baba korkarım hünkârdan
Kalkın...

Sarayın altından geçtim
Dolu badeleri içtim
Beş yüz kese cereme biçtim
Bir çaresini bulamadım
Kalkın...

Ağ ile avlarlar bizi
Öldürürler cümlemizi
Issız korlar hanemizi
Kalkın...

Ömer Özbaş, agy, s. 76-77.

Kuzey Çukurova'dan, Ayşe Hoca köyünden derlenmiş.

Attılar hasta damına
Arı gibi vızılarım
Bel ölmeye öleceğim
Hakkım helal kuzularım

Sabahınan er göçerler
Sinek yurttta kalsın deyi
Haymama ateş atarlar
Veremlidir ölsün deyi

Kele ala kele ana
Dert delisi oldum gene
Allahtan dilek dilerim
İki kızın bana döne

Necmi Yaşar, agy, s. 474.

*İskeçe'ye bağlı Gökçeler köyünde Fatma Demiroğlu'ndan
23.3.1976'da derlenmiş bir Batı Trakya ağıdı.*

Her gün doktor gelir gider
Cümle âlem merak eder
Zavallı kız verem olmuş
Yaprak dökümünü bekler

Çıksam dağların ardına
Derman arasam derdime
Yüz bin türlü sarı çiçek
Fayda etmez bu vereme

Açtım bahçe kapısını
Her bir çiçek selam durur
Mor menekşe boynun' eğmiş
Yaprak dökümünü bekler

İğne iplik bulamadım
Genç yaşıma doyamadım
Genç yaşımda verem oldum
Dermanını bulamadım

Penceresi siyah perde
Sen düşürdün beni derde
Ben bu dertten ölür isem
Anlaşırsız kara yerde

Feracemi ben giyeyim
Doktor abi ben gideyim
Söyle doktor abi söyle
Öleceğimi ben bileyim

Pencereden kar geliyor
Verem bana zor geliyor
Açtım yorganını baktım
Veremli kız can veriyor

*Abdürrahim Dede: Batı Trakya Türk Folkloru, Ankara 1978,
s. 72-73.*

Tunceli'nin Hozat ilçesinde Remziye Ölmez'den derlenmiş.

Bu dağlar kömürdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir kuşu var
Çırnağı demirdendir

Baba der uy'mamışım
Boş yere koymamışım
Keserim kirpik seni
Yavrum gitmiş duymamışım

Bu dağlar ulu dağlar
Çiçeği sulu dağlar
Ben derdimi söylesem
Gün durur bulut ağlar

Bulut bulut üstüne
Bulut yağmur üstüne
Yağmur Allahın' seversen
Yağma yavrumun üstüne

Caferoğlu, agy, 1945, s. 125-126.

Yaşar Kemal'in yayımladığı ağıdın (Ağıtlar, s. 55-56) çeşitlemesi.

Kırlangıç yapar yuvayı
Çamur sıvayı sıvayı
Bostan benim emmim oğlu
Babam başından dolayı

Gitme Yemen'e Yemen'e
Karışın toza dumana
Sal kardaş mektubunu
Bacını koyma gümana

Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sehil dayanaman
Dan borusu er vurulur
Sen cahilsin uyanaman

Emeklerim emeklerim
Dayanamam emeklerim
Bedel verdirmezdin teyzem
Kime kaldı ineklerim

Ursula Reinhard, agy, s. 46.

Yemen'in de ardı dağlar
Yağlığını kıvrak bağlar
Koyurun da Musa'm gelsin
Yemen'de oturan beyler

Kaynar kazan kapak tutmaz
Hayali gözümden gitmez
İki dene kayınım var
Musa'nın yerini tutmaz

Su dibinde biter söğüt
Verseler de almam öğüt
Yemen'e giden askerin
Hepisi de seçme yiğit

Heçildi gönlüm heçildi
Taburlar ayrı seçildi
Yemen'e giden askerin
Donu sarı biçildi

Kadanı alayım karı
Farı deli gönlüm farı
Senin de oğlun var idi
Fes gülgülü yağlık sarı

Emir Kalkan, agy, s. 15.

Aynı ağının çeşitlemelerinden. Öyküsü şöyle: "1914 yılında seferberlik ilan edilince, o zamanlar Sivas iline bağlı Aziziye (Pınarbaşı) ilçesinin Çanakkpınar köyünden de askere alınanlar olur. Bunların içinde yakışıklılığı ve uzun boyu ile dikkati çeken Hasan da vardır. Hasan Yemen cephesine gönderilir ve orada şehit düşer. Hasan'ın annesi, yaygın adıyla Kır Sultan o dönemin ünlü ağıtçılarından biridir." Ağıt, onun tarafından yakılmıştır. Birinci Dünya Savaşı başında Yemen'e asker gönderildiği ve orada cephe açıldığı yolunda tarihsel kayıtlara rastlanmamaktadır. Yaşar Kemal, derlediği ağıtta 1911 Trablus Savaşı'na giden Memet ve Memiş adlı iki kardeşten söz etmektedir; onun belirttiği gibi, "Anadolu'dan çöle aşağı nereye giderse gitsin orasının adı Yemen'dir."

Ağıt, Ahmet Z. Özdemir tarafından Döne Kılıç (d. 1335, Karayurt-Sarız), Fatma Kara (Kılıç) (d. 1326, Yeşilkent-Sarız) ve Döne Terkeşli'den (d. 1927, Tozlu-Kadirli) derlenmiştir.

Yemen derler ne ısıcak
Varınca açılır sancak
Ne berk ırızgın dağılmış
Gez oğlum dünya dört bucak

Gitme Yemen'e Yemen'e
Karışın toza dumana
Mektubunu sal da oğlum
Kalbimi koyma gümana

Asker uşağı dizilmiş
Hasan'ımın boyu uzun
İrahma'ma^(*) kıyamıyom
On günlük misafir kızım

Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Tan borusu er çalınır
Sen cahilsin uyanaman

(*) İrahma: Rahime.

Yemen derler ne ısıcak
Çiğ yumurta pişer imiş
Esk' ordular er kalkınca
Acemiler şaşar ımış

Ahmet ekinden gelince
'Hani Hasan' deyiciyim
Ellerim kabın arıyor
Yavrum' hissa koyucuyum

Yemen kuşu ötmem demiş
Lale sümbül bitmem demiş
Tebdilhava gelen kardeş
Ben evime gitmem demiş

Git yaylaya Hasan oğlum
İrahma'm sırtını yusun
Askerin uğrunu eğlen
Ahmet harçlığını kosun

Bir mektupçuk yazsan oğlum
Okutsak sağlık, selamet
Altı yıl nasıl edeyim
Sabaha canım emanet

Altına döşek yazdırdım
Böğrüne yastık koyarak
Giderkene savuşturdum
"Kadan alayım" diyerek

Ahmet Z. Özdemir, agy, s. 54-56.

Sarız'dan, Pınarbaşı, Tomarza yöresinden, Güllü Ağca (d. 1317, Kızılören [Çamlıca] Pınarbaşı), Sultan Karslı (d. 1330, Çardüklü, Pınarbaşı), [Eşkili] Hasan Bozdoğan'dan (d. 1325, Oğlakkaya-Sarız) derlenmiş bu ağıt, "Yemen cephesine" (?) gönderilen Mehmet Ali'nin ölümünden sonra yakılmış. Borazancıbaşı olan Mehmet Ali, bir çarpışmada boruyu çalarken alnından vurulup şehit olur. Ağıdı kız kardeşi yakar.

Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen yolu toz kardeşim
Kapımızdan suya gitti
İstedğin kız kardeşim

Bu vakit adam mı gider
Zemherinin kış gününe
Babamoğlu Mehmet Ali
Benzer bahçe ıskınına

Gördüm kardeşi yudular
Kara kekil yorga yorga
Babamoğlu Mehmet Ali
Sallar gemi döver dalga

Yaz geldi çiçek açıldı
Ağam atlıdan seçildi
İstanbul'a git kardeşim
Orada donun biçildi

Bir gemiye doldurdular
İstanbul'a bildirdiler
Sallar gemi döver dalga
Gül benzini soldurdular

Babamoğlu Mehmet Ali
Daima bağlardı sarı
Kefiyeni çal başına
Keskin eser çölün yeli

Kardeş bağlama sarıyı
Yetim koyarsın karıyı
Anamoğlu Mehmet Ali
N'iden de bellen boruyu

Bu zaman adam mı gider
Bıyığını buz deşirir
Anamoğlu Mehmet Ali
Odada kahve pişirir

Bu zaman adam mı gider
Zemherinin tipisinde
Anamoğlu Mehmet Ali
Kır at kişner kapısında

Ahmet Z. Özdemir, agy, s. 57-58.

Yusuf, Gürdeşen köyünden Samur Ağa'nın oğludur. Kozanoğlu'nun da katıldığı aşiret kavgalarına karışmış ve sonunda hükümet tarafından öldürülmüştür. Yusuf Ağa'nın ölümünden sonra yakılan bu ağıdı Yalgın, 1928 yılında Saimbeyli'de Müftüzade Mahmut Efendi'nin oğlu Ali Efendi'den derlemiştir.

Şu görünen ekin sandım
Ekin değil soğan imiş
Şu kötünün beleninde
Düğün değil figan imiş

Atlas içlik yeleşinde
Cennet âlâ dileğinde
Öldürmüşler beyim seni
Şu kötünün beleninde

Yalgın, agy, II, 1977, s. 192.

Hacıuşağı'ndan Fadime, ailelerin baskıları yüzünden, pek sevdiği kocası Kemal'den boşanır. Çok geçmeden, dayanamaz, bu ağıdı yakar. İlk kez yayımlanan ağıt, Adana'nın Kadirli ilçesinden derlenmiştir.

Haca deller allanıyor
Ağ konakta sallanıyor
Esas nikâhı boşadı
Niye düzen kullanıyor

Yazılarda olur diken
Örd koyup ciğerin' yakan
Boşadığın' geri alır mı
Hak yoluna boyun büken

Sağ yanımız kervan yolu
Burdan geçer Kars'ın(*) ili
Eğer geri alırım derse
Kemal'e çekerim teli

Evimizin önü dölek
Yağar yağmur olur gölek
Cıncık yüklü kervanını
Ben mi ürküttüydüm felek

Fadime aşık söyler sözü
Parlak doğar dan yıldızı
Bakayım nasıl olacak
Kendinin de bir tek kızı

Yansın hükümet sandığı
Çok ciğerimin yandığı
Duysa buna ne der ola
Şu milletin mustantığı

(*) Kars: Kadirli'nin eski adı.

Yalgın'ın derlemesine göre, Köserelli aşiretinden Zaide adında bir gelin, ortak üstüne gitmiş. Ortağıyla geçinememiş ve sonunda babasının obasına kaçmak zorunda kalmış. Kararını da bu ağıtla açıklamış.

Engininden alayım mı
Derinine dalayım mı
Dinleyin hey obalılar
Anamgile varayım mı

Kırk kalem zıbın karalı
Yağlıgım' ucu paralı
Kaç ay oldu a gâvurlar
Anamgilden ayrılalı

Dağların başı dumanlı
Arkası yavru haymanlı
Oba, baban öldü diyor
Benim gönlüm de gümanlı

Yalgın, agy, I, 1977, s. 242-243.

Dr. Giese'nin 1907'de yayımlanan kitabından. Kadınhanlı Ahmet'ten derlenmiş.

İrmak geçidini yakın dediler
Aldattı bizi hain gidiler
Gelen gelinsiz seymen sizin dediler
N'ettin Kızılırmak Zelha gelini

Kaynatası gelin gözetir
Görümcesi yüklük düzeltir
O gelen gelinsiz seymen bizedir
N'ettin Kızılırmak Zelha gelini

Anası babası bindirdi ata
Emmisi dayısı geçirdi öte
İrmağa varmadan oldu bu hata
N'ettin Kızılırmak Zelha gelini

Deveciğim develikte beş idi
Beşi de birbirine eş idi
Kara mayam hepsine baş idi
N'ettin Kızılırmak Zelha gelini

Atıma bindim haylayıverdim
İrmağın yolunu boylayıverdim
Yağlığım yüzümde ağlayıverdim
N'ettin Kızılırmak Zelha gelini

Kaynatası der ki gelin gelmedi
Kaynanası der ki testi dolmadı
Kızılırmak yedi doymadı
N'ettin Kızılırmak Zelha gelini

Dr. Giese, agy, s. 75-76.

Karısı: Ünlü Ziya Bey'im ünlü
Kaş' kara da döşü enli
Ziya Bey'imi vurmuşlar
Tura kekil ala kanlı

Candarmalar çevirince
Beyim tabanca takınır
Ünlü idi benim beyim
Âlem şerrinden sakınır

Komşu: Dudu Hatun, Dudu Hatun
Âlemdé söylenir methin
Çek beyinin yasını da
Çocukları koyma yetim

Kurşun kafadan değince
Beyin akmış topak topak
Ziya Bey'e sebep olan
Şu emmisi koca köpek

Evlerinin önü kaya
Kayadan bakarlar aya
Nasıl kıydın iti dölü
Kulaç kollu Ziya Bey'e

Ursula Reinhard, agy, s. 44.

SÖZLÜK

abaniye: bir çeşit sarık.
abdâl: derviş.
abeş: kula renkli at; derisi alacalı hayvan.
ablak: güzel.
acer: yeni.
agel: erkeklerin başlarına taktıkları beyaz örtü.
ağ: ak, beyaz.
ahça: akçe, para.
akaba: iniş.
al: hile, tuzak.
ala: 1. alaca, karışık renkli, be-
nekli; 2. kestane renginde,
ela.
alayı: tümü, hepsi.
alışmak: yanmak, alev almak.
altıpatlar: tabanca.
ameliye: amele, işçi.
andız: sarı çiçekli, acı ve koku-
lu bir ot.
angıt: kızıl renkte büyükçe bir
kuş.
annaç: karşı, karşısı; yan, yanı.
ar: utanma.
Arabistan: Arap atı.
aralı: uzak.
arık: ark, su kanalı.
arlanmak: utanmak.
artı: fazla, çok.

aşağı yeli: güneyden esen yel.
av etmek: avlanmak.
ayan olmak: belli olmak.
ayn: göz.
ban: ulu, yüce
bardak: çamdan yapılmış su
kabı.
Bârı Huda: Tanrı.
baş: yara.
battal: çocuksuz.
bayak: biraz önce.
bayrak dikmek: düğün kur-
mak.
baz: yırtıcı bir kuş, doğan.
beder beder: tomur tomur.
bedir: büyük, iri.
beğirmek: böğürmek, bağır-
mak.
bekâr: geçici toprak işçisi an-
lamında da kullanılır.
bel: anlamlı iz, bellilik, im.
belek: işaret, belirti.
belemek, belendirmek: çocu-
ğu sıkı sıkı sarıp sarmala-
mak, kundaklamak.
belik: saç örgüsü; bu örgünün
parçalarından biri.
belinlemek: irkilmek, kork-
mak.

bellik: nişan.

Benliboz: Bir at donu (rengi).

Dede Korkut Kitabı'ndaki
"Beyrek" öyküsünün Ana-
dolu sözlü çeşitlemelerin-
de Beyrek'in (Beyböyrek)
atı.

berk: sağlam, sıkı, güçlü.

beserek: 1. besili, tombul. 2.
erkek deve.

bezek: nakış, süs.

bıldır: geçen yıl.

bibi: babanın kız kardeşi, ha-
la.

birem birem: birer birer, tek
tek.

birin birin: birer birer, tek tek.

boduk: deve yavrusu.

boyak: çalım, endam, beden
yapısı.

bozu: 1. bir deve cinsi. 2. boz
renkli.

böcü: böcek.

bucak: 1. çayırılık, 2. kıyı, köşe.

buğur, buhur: erkek deve.

bukağı: atların ayaklarına
bağlanan ip ya da kelepçe.

bunca, bunda: bu kez.

burcu bulanmak: üzülmek,
ağlamsı olmak.

burma: burmalı bilezik.

buymak: soğuktan donmak.

cahal, cahil: genç.

camız: manda.

car: umut, aman, yardım.

car eylemek: aman dilemek.

Cebel: Osmaniye, Cebelibere-
ket.

Cela: Ekinözü kasabası.

cerrah: hekim, doktor.

Cerit: bir Türkmen aşireti.

cılga: iyi, güzel, hoş.

cılgı: yağ tulumu.

cıncık: bir çeşit boncuk.

cırmalamak: tırmalamak, tır-
naklarıyla çizmek.

cip: pek, çok, ta.

çala: an.

çala: mısır sapları.

çalkamaç: ayran.

çâmel: eğri, bozuk.

çanrı: öter.

çapıt: eski bez parçası.

çardak: iki katlı evin üst katı.

çat: orta, ortası (dere çatı, alın
çatı, vb).

çatal: çift, çifte.

çer: dert, sıkıntı.

çıbıcak: çubukcağız, tek, acı-
nası.

çığır: bkz. çiğir.

çıgırışmak: yüksek sesle ağlaş-
mak.

çıkla: salt, yalın, bütünüyle.

çiçe, çiççe: çiftçe, iki tane.

çiğir: dar yol, keçiyolu.

çit: bez, kumaş; başörtüsü.

çitil: fidan.

çokmak, çokuşmak: üşüş-
mek, birikişmek.

çor: dert, hastalık.

çıfa, çuka: çuha, bir cins ku-
maş.

dal: arka; omuz başı.

dambıra: tambura, saz.

dan: tan.

dar: darağacı.

davar: koyun, keçi.

daylak: erkek deve yavrusu.

değnek: cirit oyunu.

değnemek: bakmak, gözlemlemek, gözetlemek.
deli: yiğit, korkusuz, gözüpek.
dene: tane.
dengsiz: yanlış.
denk: yük.
depik vurmak: tekmelemek.
derilmek: toplanmak.
derim evi: içi tahta kafesli keçe çadır.
destimal: mendil.
deşirmek: devşirmek, toplamak, biraraya getirmek.
dığrak: kıvrak.
dışlığı azmak: canı sıkılmak.
dışlık: rahat, sevinç.
dirlik: geçim.
dizleme: ayağa takılan tozluk.
doğdaç: yeni doğmuş.
dolak: ayağa takılan tozluk.
dolama: çuha giyim, kat kat giyim.
don: renk, biçim, görünüş; giyim.
donu biçilmek: giysisi hazırlanmak; kefeni hazırlanmak.
dölek: 1. engebeli olmayan, düzgün (yer parçası), 2. uygun.
döş: göğüs, bağır.
duluk: şakak.
düğür, düğürcü: kız istemeye giden kimse, görücü.
dünek: ev, ocak.
düşek: yaralının ilk düştüğü yer; birbirine yakın köyler arasında cenaze getirilip götürülürken dinlenen mezara benzer çukurca yer.

ebe: anne.
ede: ağabey.
edik: bir çeşit ayakkabı.
efe: fes.
eferim: aferin
efilemek: tatlı tatlı, hafif hafif esmek.
efin tefin: başından belalar geçmiş.
eğe: uyluk, baldır.
eğil: bkz. agel.
eğlemek: oyalamak.
eğme: gölgelik, çardak; çadırın yerle arasındaki boşluğu kapatan çevre parçası.
eğmelemek: ırgalamak, sallamak, sallanmak.
el: 1. yurt, yer, oba; 2. yabancı.
ellaham: allah ü âlem, herhalde, ola ki.
emlik: em (ilaç) olarak kullanılacak şey.
engin: 1. alçak, aşağı; 2. ucuz.
enli (enni) döşlü: geniş göğüslü.
er: erken.
eren: delikanlı, yiğit.
ergen: evlenme çağına gelmiş.
esik kesik: alçaklı yüksekli.
eziz: (Azerice) aziz, sevgili.
fakı: din hocası, imam.
farımak: yorulmak, yorgun düşmek, uzanmak, yaşlanmak; yanmak; vazgeçmek, boşlamak.
fent: hile; yalan dolan.
fırak, firak: ayrılık.
figan: acı ile bağıırıp ağlama, dövünüp ağlama.
filik, firik: tiftik.
firemek: bkz. farımak

firez: ekin biçildikten sonra toprakta kalan sap kısmı.
fodul: kendini beğenmiş, cakalı.

galaba: karışıklık.

gani: cömert, varıl, elindekinden daha çoğunu istemeyen.

ganil: âdet, gelenek, görenek, yasa; anı.

garbi: batıdan esen yel.

gazi: altın, Gazi altını.

gevelemek: çiğnemek.

gezek: gezilen yer.

gıcı: çok küçük kar ya da dolu tanesi.

gıgırmak: horoz, kuş, vb. hayvanların ötmesi.

gıv: hız.

gıv etmek: atı hızla sürmek.

gidi: kötü, edepsiz.

göbelek: mantar.

göbelek kırı: demir kırı (at).

göcek, göçek: bkz. göğcek, gökçek.

göde: bodur.

göğ, gök: yeşil.

göğcek, gökçek: 1. yeni bitmiş ekin; 2. bostanın yeni çıkmış her öbeği.

göğel: yeşil.

gögermek: yeşermek, bitmek.

gölek: su birikintisi.

gövel, güvel: göğel, yeşil.

göze: 1. bölüm, oda; 2. su kaynağı.

gözden ırmak: gözden yitirmek.

gülgülü: 1. gülgûnî, gül renginde; 2. gül renginde ya da kırmızı nakış.

güman, gümen: 1. dert, keder;

2. kuşku, ikircik, 3. düşman.

günde: her gün.

haba: 1. aba; 2. heybe.

halakada: arada.

halbır: kalbur, seyrek telli elek.

hamaylı: boyna asılan muska ya da dua kesesi.

har: atın doludizgin koşması.

hara kaldırmak: atı tırısı kaldırmak, son hızla koşturmak.

hara: ipek.

harar: büyük çuval.

haraylamak: (Azerice) feryat etmek, acıyla haykırmak.

harım: 1. çit; 2. deve ağılı.

harlamak: (at, vb. hayvanlar için) hızlı hızlı soluk almak.

hasayaklı: yüksek kratta altın.

haşa: sırmalı eyer keçesi.

hatın: hatun, hanım, bayan.

havlu: avlu.

havıl, havul: bir çeşit cirit oyunu.

havut: deve semeri.

haya gitmek: boşa gitmek.

hayat: sofa, avlu.

hayf: öç.

hayfını vermek: öç almak, öç aldirmek.

haylamak: hayvan kovalamak, ürkütmek.

hayma: çardak.

hayman: kuş yuvası.

hecin: iki hörgüçlü deve.

heçilmek: isteklerden vazgeçmek.

helik: taş parçası.
helke: su kovası.
hemi: hem.
hengi: oyun.
herek, heril: ipek.
hersli: hırslı, öfkeli.
heves köves: hevesle, heves ederek.
heyirmek, heykirmek: yırtıcı hayvanların kükremesi.
heyle: nasıl, ne türlü, ne yolda.
hezel: (Azerice) güz yaprağı.
hezeli: eyvah, yazık.
hıra: çelimsiz.
hilali: yarım ay biçiminde.
hizmetini yetirmek: hizmetini görmek.
hodul: kabadayı.
horta: palavra.
hota: bir sevinç seslenişi ('Hey' gibi).
hoza: 1. bir çeşit kamış; 2. bu kamışın püskülü.
hoza: vah, eyvah.
huğ: duvarları kerpiçten, üstü kamış ve sazla döşenmiş tek odalı köy evi.
ıgır ıgır: çok yavaşça (suyun akması, kalabalığın yürümesi, vb).
ıgramak: sallamak, sallanmak.
ılgım: eriyen kar.
ımlıl ımlıl: yavaş yavaş.
ıra: yan, taraf.
ırahvan: rahvan.
ıralı: uzak.
ıramak: uzaklaşmak, gözden yitmek.

ıraf: raf.
ırışvan: rahvan (at).
ırızkı: rızk.
ırmak: 1. uzaklaştırmak; 2. yitirmek.
ısıcak: sıcak.
ısmarış: sipariş.
ışgın, ışkın: filiz, sürgün.
içlik: fanila, yelek altına giyilen mintan.
ide: iğde.
il: el, kabile, oba, aşiret; yabancısı.
ilenger: lenger.
ileş: leş, ceset.
intizar etmek: ilenmek, karıştırmak, beddua etmek.
irat: gelir.
irembil atmak: remil atmak.
irenk: renk.
ireyhan: reyhan bitkisi, fesleğen.
irezil: rezil.
isbatlık etmek: tanıklık etmek.
ispir: güzel gözlü bir dağ kuşu.
işlik: yakasız gömlek.
izar: çarşaf, başörtüsü gibi şeyler.
kabamazı: kalın meşe.
kada: bela, kaza.
kadasını almak: (birinin) yerine ölmek; (birinin) başına gelecekleri üstlenmek.
kadem: ayak, adım.
kademsiz: uğursuz.
kail olmak: inanmak, razı olmak, boyun eğmek.
kalaba: bkz. galaba.

kalaklamak: 1. (at) şaha kalkmak; 2. coşmak, coşkulanmak.
kalan: artık, bundan böyle.
kalçak: kuskunsuz eyer.
kalıncı: aşkolsun.
kamalak: çam türünden bir ağaç.
kamalamak: bıçaklamak, süngülemek.
kan etmek: adam öldürmek.
karı: yaşlı, kocamış.
kars: sert keresteli bir ağaç, dişbudak.
Kars: Kadirli'nin eski adlarından biri.
karsalamak: buruşturmak, örselemek.
kaşak: 1. kuzuların konulduğu yer; 2. hayvan pisliği.
kayna: kaynana.
keci: renkli başörtüsü.
kefin: kefen.
kefiye: omuzları da örtmek üzere başa sarılan, ipekten yapılmış püsküllü ince örtü.
kekil: kâkül.
kele: kadınlar için "yahu", "ayol", "hey", "be" gibi anlamlarda kullanılan bir sözcük.
kelep: büyük yumak.
keleş: yiğit, güzel.
keli: bayır.
kemlik: kötülük.
kendir: kalınca sicim, halat.
kepez: tepelik.
kepmek: duvar, tavan gibi yerlerin çökmesi.
kıca, kıcı: bkz. gıcı.
kıç: ayak.

Kırklar Yediler: Evreni yönettiğine inanılan erenler.
kıv: avcılıkta avı ürkütüp belli yöne sürmek için topluca çıkarılan yaygara.
kıvlamak: yaygara yaparak avı istenilen yöne sürmek.
ki'se: kilise (hece sayısını ek-siltmek için).
koca: yaşlı, ihtiyar.
koçak: yiğit, kahraman.
kolçak: kol bağı, bilezik.
kon: çadır.
konak tutturmak: ev yapmak.
koşa: çift.
koşun: malzeme, gereç.
koyak: dağlar arasındaki düzlük; dere, bayır.
koygun: yoğun.
koyurun: koyuverin, bırakın.
köre: yuva (karınca vb için).
köşek, köşşek: deve yavrusu.
köynek: gömlek.
kubarmak: çalım satmak, övünmek, gururlanmak.
kubur: bele bağlanan bir çeşit çanta, silahlık; dolma tabanca.
kulunç: sırt, kürek kemiklerinin üstü.
kulunç olmak: sırtın iki omuz arasının ağrması.
kurs: kokulu bir ağaç.
kutnu: bir cins değerli kumaş.
kuzu: yavru.
küküm koca: çok yaşlı, kocamış.
külek: yağ, yoğurt, ayran gibi maddeler konulan tahta kova.
küsük: kapı sürgüsü.

lök: bir cins erkek deve.
lüver: tabanca.

mahana: bahane
mahrâma: mendil.
mağnun: (Azerice) kederli, kırgın.
makat: sedir.
manca: sebzeler karıştırılarak yapılan çorba.
manşır: menşur.
mantıvar: sarı renkli bir bitki ve çiçeği.
martin: bir çeşit tüfek.
maşın: tren.
maya: dişi deve.
mayıl: mail, eğimli, yatkın.
mefte: mevta, ölü.
melil: melül, boynu bükük, üzgün.
mencilis: meclis, topluluk.
merek: ahırın saman konulan bölümü.
met, meti: gelin başlığı.
mevta: ölü.
meyit: ölü.
mezer: mezar.
mıraz: murat.
m'ola: mi ola.
mucuk: küçük sinek.
mudara etmek: yüze gülmek, yalandan dostluk göstermek.
muradına yetmek: isteğine kavuşmak, muradına ermek.
mustantik: sorgu yargıcı.
musul: hayvanlara yem verilen tahta kap.
muştuluk: müjde karşılığı verilen şey.
muzu: ara bozucu.

mühmet etmek: minnet etmek.

n'ader: ne kadar.
nahfiri şalı: Lahurî şal.
nen çalmak: ninni söylemek.
nen eylemek: ninni, ağıt ezgileriyle seslenmek; ninni söylemek.
nineyim: ne edeyim.
n'örüyüm: ne yapayım.

obruk: çukur yer.
od: ateş.
od ağacı: Hindistan'dan gelen, yongası yakıldığı zaman koku veren bir ağaç, öd ağacı.
oda: yer.
oda vermek: yakmak.
ofulamak: oflamak.
oğrun: gizli.
okuntu: çağrılık.
ot dövmek: çapa yapmak.
oturak: oda, çardak.

ölet: öldürücü salgın hastalık.
önermek: beklemek.
örd, ört: köz, yalım, ateş.
örk: hayvanları bağlamak için kullanılan ip.
örklemek: hayvan bağlamak.
öşür: aşar, üründen alınan onda bir oranında vergi.
öz: 1. içeri, iç kesim, su kaynağı; 2. kendi, kendisi.
özne: damat.

palas: çul.
palaz: keklik yavrusu.
palıt: palamut.
pambuk: pamuk

pança: pençe, avuç.
paşa seli: coşkun sel.
pece: pencere.
pezek: bir çeşit hırka.
pırtı: çamaşır, giysi.
pirpir: püskül.
portanmak: abartmak.
potlamak: devenin yavrulaması.
potuk: manda yavrusu.
puşu, poşu: başörtüsü, boyun atkısı.
pürçük: püskül.
püsü, püsük: kedi.
püsrük: koyunların başına takılan süs.

redif: 1. Birinci Dünya Savaşı'nda ikinci kez göreve çağrılan yedek askerler, 2. bu askerlerden kurulan tabur.

sağlan: güzel, sağlam.
sağdıç: düğünde gelin ya da güveyiye kılavuzluk eden kimse.
sahat: saat.
sakça: bir tür küçük kuş.
sako: ceket, palto.
sal: tabut, cenaze.
sal: düzlük, yayla düzlüğü.
salak: 1. piriç ekilmiş alan; 2. toplantı yeri, düzlük.
salma: uzun kollu, süslü bir gömlek çeşidi.
salmak: göndermek.
salta: yakası, kolları geniş bir ceket çeşidi.
sandal: 1. sarı; 2. bir çeşit kumaş, 3. bir ağaç türü.
sarlanmak: sarınmak.

savak: koyun konulan bölme.
say: kaya, taş.
saya: 1. kuş cinsinden canlıların, özellikle yırtıcı kuşların ayaklarındaki iç tırnak; 2. aynı canlıların gagası.
saya: yeldirme, yelek vb kadın giyimi.
savat: gümüş üstüne işlenen nakış.
saylak: taşlı yer.
sazak: sazlık.
seğmen: düğün alayına katılan atlı delikanlı.
sehen: sahan, tabak.
sehil: kıyı; sıcak yer.
seki: 1. yüksek ve düz yer; 2. bkz. sekil (at için).
sekil: 1. hafif, yağni; 2. atın ayağındaki, bileğe kadar uzanan beyazlık.
sekili: soylu (at).
sekmek: sıçramak.
sekin: sakin.
sergen: sebze, meyve gibi şeylerin kurutulması için yapılan tahta sergi.
sergerdar: (Azerice) umutsuz, bunalmış, şaşkın.
sığın: geyiğin iri ve benekli cinsi.
sınak: dayanak.
sınmak: kırılmak.
sıtır: geçim.
siğim: ip, iplik.
sikke: atı bağlamak için yere çakılan demir kazık.
sinilemek: vızıldamak (sinek için).
sinsin: düğünlerde, geceleri ateş çevresinde davul zur-

na eşliğinde oynanan oyun.

Sis: Kozan ilçesinin eski adı.

sitil: 1. fidan; 2. evlat.

sitil: bakraç.

siyeç: bağ çiti, çalıdan duvar.

soku: kaynamış bulgurluk buğdayın üzerinde tokmakla dövüldüğü içi oyuk büyükçe taş.

son kesen: son evlat.

soyha, soyka: ölüden kalan giysi.

söbe: yassı, yumuk, oval.

söyke: 1. bkz. soyha; 2. bayır, yamaç.

suna: yeşil başlı yaban ördeği.

susa: şose, asfalt yol.

suvarmak: ata binmek (süvar olmak).

sürek: 1. av hayvanları; 2. koyun sürüsü; 3. başka bir yere götürülen sürü.

süzünmek: süzülme, kendini naza çekip kurulmak.

şahan: şahin.

şahbaz: 1. iyi iş yapan, mert kişi; becerikli; 2. bir çeşit doğan kuşu.

şar: 1. kent, şehir; 2. sevinçli; 3. iyilikle, güzellikle donatılmış.

şelek: harman yerine götürülmek üzere sırtta taşınacak miktarda demetlenmiş ekin; yük.

şıfka: 1. taze filiz, ışıkn; 2. ince.

şih: şeyh, derviş.

şire: tatlı (yiyecek).

şişek: iki yaşında koyun.

şor: laf, söz; konuşma.

şunda: şurada.

tabiye: tabya.

tahta: taht.

tahtalı: tahtalı oda.

takım: altın vb mücevher, takı.

talamak: bürümek, kaplamak, yayılmak.

taman: belirli bir anlamı olmayan, "hani", "bir zaman" vb gibi kullanılabilen bir söz.

tarabulus: Trablus kuşağı.

tav: tuzak.

tavsır: tasvir, fotoğraf, resim.

tay: bir çiftin her iki parçası, iki taneden biri.

taydaş: yaşıtlı.

taysınmak: umursamazlık etmek.

tebdili şaşmak: neye uğradığını bilememek, çok şaşmak.

teberik: korunması birine bırakılan şey, anı, armağan, andaç.

Tecirli: bir Türkmen aşireti.

teğ: koşut, paralel, eşit (bkz. tay).

teğlemek: 1. denk getirmek; 2. hayvanın sırtına keçe koyduktan sonra eyeri ya da heybeyi yerleştirmek.

tekerek: 1. yalnız; 2. yuvarlak, tekerlek.

tel: tüy; saç; saç bağı.

tel vurmak: telgraf çekmek.

tevir: çeşit.

teylemek: toplamak, derlemek.

tıfıl: tıfl, çocuk.
tıyara: tayyare, uçak.
toklu: bir yaşına ulaşmış kuzu ya da koyun.
tomofil: otomobil.
tor: 1. (at, deve için) acemi, yabanıl; 2. kuş tuzağı.
tosmuk: kamış vb. bitkilerin kökü.
toy: 1. şenlik, eğlence, düğün, şölen; 2. bir kuş türü; 3. acemi.
toyluk: kazdan irice yabanıl bir kuş, toy.
tozak: 1. kuş vb. hayvanların tüylerinden yapılan ve başa takılan süs eşyası; 2. saz, kavak vb. bitkilerin pamukçuklarına verilen ad.
tuc: tunç.
turab: türab, toprak.
turaç: bir cins av kuşu.
tülü: güzel tüylü (deve); erkek deve.
tülü maya: dişi deve.
tütün: duman; toz.

uççacık: ufacık, küçücük.
uçu: için.
uğur: ön, yol.
uğru: önü.
uğru: hırsız.
uğrun: gizli.
ulmak: çürüyüp kokmak; eskiyip parçalanmak.
ulamak: eklemek.
ulduz: (Azerice) yıldız.
umucu: yakarıcı, dileyici, istekte bulunan, bir şey bekleyen.

umudunu üzme: umut kesmek.
urba: giyit, elbise.
organ: kalın ip.
Urum: Adana yöresi köylerinde Orta Anadolu'ya verilen ad.
uşak: genç çocuk.
utlu: utanan, utanma duygusu olan.
uz: iyi, yarar, uygun.

üşürdüm: üç parçalı.
üleş: leş, hayvan ölüsü.
ün: ses, çağırma.
ünlemek, ünnemek: çağırmak, seslenmek.
üzülmek: kopmak; incelmek.

veyli: vay, yazık, eyvah.
vuruk: vurulmuş, öldürülmüş.

yad: yabancı.
yağlık: mendil; başörtüsü.
yal: köpeklere verilen, un ve su ile yapılan yiyecek.
yalbırdak: çıplak.
yalı: atın ensesinde ve boyunda bulunan uzun kıllar, yele.
yalın: yalnızlık.
yanal, yanıl: parlak kırmızı.
yannık: deriden ya da ağaçtan yapılmış yayık.
yanan: akran.
yarpuz: naneye benzer, güzel kokulu bir ot.
yasana: düz, dümdüz.
yaslanmak: yatmak.
yavli: yavru, küçük ve sevimli yaratık.

yaylamak: yaylaya çıkmak, yaylada oturmak.
yazı: ova, düzlük; her yan, dağ taş.
yazmak: yaymak, sermek (yatak vb)
yeğin: çok, gür, sert.
yekinmek: oturduğu yerden kalkmak, kalkmaya çalışmak.
yelep yelep: yalp yalp, ısıll ısıll.
yeleşmek: devinmek, hareketlenmek, koşmak.
yenge: kuma.
yergin: bitkin, üzgün.
yerinmek: acınmak, vahlanmak, pişman olmak.
yernik gitmek: gözü açık gitmek, muradına erememek.
yer sermek: yere yatak sermek.
yesir: esir, tutsak.
yetirmek: ulaştırmak, yetiştirmek; büyütmek.
yırtlaz: cepkene benzer bir giyecek.
yiğirmi: yirmi.

yoklu: yoksul.
yorga yorga: dalga dalga, demet demet.
yornuk: yorgun.
yornuk almak (çıkarmak): dinlenmek.
yoz: koyun ya da davar sürüsü; sürünün süt veren hayvanları.
yuğmak, yumak: yıkamak.
yunak: yıkanılacak yer.
yüğrük, yürük: çok hızlı yol alan (at ya da insan).
yüzünü azdırmak: surat asmak.
zağlı: keskin, iyi bilenmiş.
zahar: zahir, besbelli.
zarı zarı: inleye inleye (ağlamak).
zatıdan: zaten.
zergeş: altından, yaldızlı, altın işlemeli.
zerretmek: taramak, araştırmak, dolaşmak.
zıbin: iç gömleği.
zingır: şahin ve alıcı kuşların ayağına takılan zil.
zorbaz: zoru yenen, babayiğit.

DİZİN

Ağıtların İlk Dizelerine Göre (rakamlar sayfa numarasını gösterir)

Abdurrahman babam oğlu, 338
Adana'dan bir yel esti, 175
Adana'dan getirdiler, 330
Ağ konakta çifte baca, 337
Ağ Memiş'im Ağ Memiş'im, 27
Ağaçta hezel ağlar, 62
Ağır sofra, gümüş irat, 241
Ağlayalım Atatürk'e, 59
Ahmet bize darılıyor, 273
Ak bacadan duman tüter, 30
Ak konak beyaz konak, 292
Akmaz iken kanlı cihan, 158
Akşam oldu gün aşıyor, 328
Al atta kırmızı keçe, 118
Ali ergen Memed ergen, 164
Almalı'dan çıktım yayan, 68
(ayrıca bkz. Ayvalı'dan...)
(ayrıca bkz. Elmalı'dan...)
Altın yüzük parmağında, 74
Altındadır atı hoplar, 239
Altmış iki kazan kurmuş, 173
Amanın estafur tövbe, 208
Amanın kalmadı uşak, 297
(ayrıca bkz. 294, 296, 299)
Anam anam dedim kaçtım, 122
Ankara'nın yağmuru, 277
Anavarza yazıları, 101
Anşe'min yeşil sandığı, 141
Arabayı yürüttüler, 310
Ardında Benlibozu, 124
Arpa ektim biçemedim, 43
Arslantaş'ın koyağına, 190
Aşağıdan kuş geliyor, 83

Ata biner Hızır gibi, 53
Atını yarışa koymuş, 94
Attılar hasta damına, 348
Ayvalı'dan çıktık yayan, 160
(ayrıca bkz. Almalı'dan...)
(ayrıca bkz. Elmalı'dan...)

Babam koca, hayf alamaz, 44
Baharda yayılır çiçek, 188
Bahçemizde öten kuşlar, 227
Bana burdan çık diyorlar, 135
Basınca gaze çıkıyor duman, 38
Ben bu odayı yıkarım, 91
Benim gönlüm deli gibi, 155
Bir biçimsiz işimiz var, 165
Biz de giderdik buradan, 316
Bizim ile gurbet ile gidenler, 157
Bozbey'e de ferman geldi, 80; 81
Böyle böyle geçti günüm, 104
Bu dağlar kömürdendir, 351
Bu gece gördüm düşümde, 234
Bugün bizi kesecekler, 171
Buyur beyler beyim hasta, 64

Çakıcı siperde yatar, 125
Çamlı dirsek çamsız dirsek, 25
Çatal konağın yapısı, 334
Çavuş Emmi Çavuş Emmi, 246
Çıkmaz olasıca tipi, 65
Çubuğun yolları ala, 126
Çuha sako sırma salta, 312
Çuka işlik büküm büküm, 342

Davul düdük vuruluyor, 148
Değirmen taşı'nın özü, 220
Derelerde olur kayık, 134
Derim evini derdiler, 236
Deve de deveden yüce, 66
Doğuştan gülmedi yüzüm, 259
Duran gelir yele yele, 151
Düşümde gördüm düşümde, 89

Edin Ali'min sözünü, 36
Eferim oğlum eferim, 82
Elmalı'dan çıktım yayan, 69 ; 159
(ayrıca bkz. Almalı'dan...)
(ayrıca bkz. Ayvalı'dan...)

Elpete'nin dağı yüce, 152
Engininden alayım mı, 360
Evimizin önü dölek, 202
Evimizin önü kamış, 219
Evimizin önü yazı, 31
Evinde var halı kilim, 95
Evleri kondurduk mürde, 347
Evlerimizin önü ide, 35
Evliyalara eşi idi, 255

Fatma'ya da almış kutu, 254
Firedi gönlüm firedi, 52

Gel oturak sıra sıra, 107
Gelin de dokuyor aba, 258
Gelin kızlar gelin kızlar, 121
Gemerek'in altı pınar, 128
Gitme Üyecik köyüne, 45
Gitme Yemen'e Yemen'e, 356
Gül ağacı boğum boğum, 111

Haca deller allanıyor, 359
Hacı Bey'in yazıları, 162
Hacı Veli depik vurdu, 110
Hançer bıçak asıcılar, 167
Havalı gönlüm havalı, 51
Hele bana gelsin efe, 242
Hele belige belige, 280
Hele mezere mezere, 23
Her gün doktor gelir gider, 349
Hota Dördüncü Ordu hota, 302
(ayrıca bkz. Yaşasın Dördün-
cü...)

İrmak geçidin yakın dediler, 361

İleri gel gel ey nazlı, 309
İlk akşamdan vurdular, 276
İnekten kurban adadım, 257
İskeleden gelir deve, 102
İstasyonun yolu namı, 318

Kadan alam emmim oğlu, 313
Kadanı alayım Ali, 29
Kalk gidelim Türkmen kızı yay-
laya, 137
Kaman'da kalmadı uşak,
Kaman'da uşak kalmadı, 294;
296; 299
(ayrıca bkz. Amanın kalma-
dı...)

Kapıda camız yağlanır, 120
Kapıda da arabası yağlı, 265
Kapıya keçi geldi, 138
Kara çadır is mi tutar, 204
Kara çadırı yıktılar, 335
Kara koyun kara koyun, 303
Kara sako ıslıl ıslıl, 180
Karakolun bucağı, 283
Kardaş ardımdan ulaştı, 77
Kardaşımın adı Bekir, 281
Kardeşim bir su istemiş, 41
Kele ana kele ana, 136
Kestiler yayla yolunu, 186
Kır atın üstünde bir uzun yayla,
205

Kırcalık'ın yollarına, 109
Kırlangıç yapar yuvayı, 352
Kız anası kız babası, 213
Kiremitler oluk oluk, 207
Koyun gelir bata bata, 139
Koyun gelir kuzu ile, 142
Koyunu vurdum eşmeye, 225
Kozana eller Kozana, 226
Köprüyü de seller bastı, 133
Kör ederim Sultan seni, 305
Köy yerinin taşlarına, 103
Kundura giymem kıcıma, 39
Kuşluk yemeği çekilir, 215
Kürt Ağa söylenir dilde, 230
Kütüklü'den gece geçtik, 131

Mahir Bey'in bir tanesi, 57
Mahmut gel yanıma otur, 130
Maraş'tan gelen gelinciğim, 179
Mazgaçta yayılır toklu, 289
Memet düğüne gidiyor, 235
Mevhibe'nin kaşı kalem eğrisi,
251
Mızıkalar çalınıyor, 274
Molla Kerim, Molla Kerim, 252
Mollamın boynunda bir top ala-
ca, 211
Motura gönlüm motura, 326
Müftümün sakalı kara, 268

Ne yatarsın hecin gibi, 224
Ne yokuşun başındayım, 119
Nenni İbrahim nenni, 189
Nenni imiş nenni imiş, 306
Ninni babam oğlu ninni, 195

Obruk başı kar mıydı, 153
Oğlum Adana'dan gelir, 291
Oğlum Koçdağı'na gitmiş, 98
Oğlum Avşar'ın kilidi, 243
Oğlumu fidanımı aldılar, 346
Osmaniye'de olmuş kaza, 199
Oturup derdini döker, 55

Ölüm gezme ardım sıra, 333
Öte yüzden beri yüze, 233

Perşembe günü koptu büyük ga-
lebe, 232
Puştluk ile adam ölmez, 71

Sabah oldu kalkmaz mısın, 33
Sabahınan ay ışığı, 96
Sabahınan sabahınan, 285
Sabahleyin dan yüzüme, 245
Sabahleyin erken kalktım, 87
Sahat üçte arkın suyu bulandı,
248
Sandığımı açacağım, 85
Sanki yangından mı çıktık, 92
Sarı atlastan yorganı, 183
Sarı yapracığım sarı, 150
Sarıkamış ne aralı, 320
Sarıkamış pek aralı, 322
Sarıkamış'ta var maşın, 324

Sektirir kır at sektirir, 163
Seni vuran Kürt müydü, 250
Sıra sıra kavaklar, 270
Siniler sehil sineği, 47
Sizin bebek bizim bebek, 237

Şahine benzer sekişi, 272
Şu Divri'nin dereleri, 344
Şu efeyi biliyon mu, 185
Şu görünen ekin sandım, 358

Tabanca sesin' duyunca, 262
Tabancanı çifte doldur, 79
Tarlasına vardım idi, 311
Tatlı gül gönenim tatlı, 238
Tazılı'nın söğütleri, 198
Tekerek beyim tekerek, 61
Telli gelin getirdiğim, 314
Treninen gelir koyun, 267

Ulusuyum ulusuyum, 308
Üç atım var biri yedek, 42
Ünlü Ziya Bey'im ünlü, 362

Yalak'ın arkası kaya, 249
Yalan oldu yine yalan, 108
Yaşasın Dördüncü Ordu, 301
(ayrıca bkz. Hota Dördün-
cü...)

Yareliyim yareliyim, 149
Yavrum tülü gibi gezer, 331
Yaylada keklikler seker, 28
Yaylaya Ali'm yaylaya, 177
Yemen derler ne ısıcak, 354
Yemen'in de ardı dağlar, 353
Yetti m'ola Adana'nın turuncu,
194

Yol üstünde kutlu ki'se, 319
Yolda makineden indim, 212
Yoncalığa girdi koyun, 209
Yoncalığın boz dumanı, 287
Yoncalığın çığır yolu, 284
Yoruldum yola oturdum, 315
Yürü bire elin oğlu, 78

Zalım ırmak boz bulanık akıyor,
146

AĞITLAR KAYNAKÇASI

ERC: *Erciyes dergisi*, Kayseri
SF: *Sivas Folkloru dergisi*, Sivas-İstanbul
TFA: *Türk Folklor Araştırmaları dergisi*, İstanbul

- Aburşu, Faruk: "İki Türkü, Bir Ağıt", SF, Sayı 7, Ağustos 1973
Acar, İsmail Hakkı: "Zara Folkloru I", SF, Sayı 38, Mart 1976; "Zara Folkloru II", SF, Sayı 39, Nisan 1976.
Acıpayamlı, Orhan: "Türkiye Folklorunda Türküler Bibliyografyası", *Antropoloji*, cilt I, sayı 2-1964, Ankara 1966.
Ahmet Talat: *Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, 2. bas., İstanbul 1933.
Ahundov, Ehliman: *Azerbaycan Halk Yazımı Örnekleri*, çev. Semih Tezcan, Ankara 1978.
Akçın, Faik: "Âşık Mehmet'in Bir Ağıdı", TFA, Sayı 129, Nisan 1960.
Aladağ, M. Gökalp: "Doğu Anadolu'dan Birkaç Ağıt Örneği", TFA, sayı 5, Aralık 1949.
Alp, İsmet: "Bozkır Ağıtları", TFA, Sayı 121, Ağustos 1959.
———: "Celaloğlu Ağıdı", *Türk Folkloru*, Kasım 1980.
Alptekin, Ali Berat: "Fırat Havzasında Tesbit Edilen Ağıtların Türk Kültürü İçerisindeki Yeri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, xxvi/2, 1989.
———: "Osmaniyeli Ağıtçı Meryem Berk", ERC, Şubat 1991.
———: "Masal, Halk Hikâyesi ve Efsanelerin Ağıtlarda İşlenişi", ERC, Ekim 1992.
Arat, Reşit Rahmeti: *Eski Türk Şiiri*, Ankara 1965.
Arseven, Veysel: *Açıklamalı Türk Halk Müziği Kitap ve Makaleler Bibliyografyası*, İstanbul 1969.
———: "Avşar ve Türkmen İllerinden Birkaç Ağıt", TFA, sayı 45, Nisan 1953.
Arsunar, Ferruh: "Türkmen Ağıtı", *Ülkü*, 3'üncü Seri, sayı 9, Eylül 1947.
———: *Gaziantep Folkloru*, İstanbul 1962.
Aslanoğlu, İbrahim: "Deli Derviş Feryadi'den İki Ağıt", SF, sayı 23, Aralık 1974.
———: "İki Ağıt", ERC, sayı 36, 1980.
Âşık Ruhsati, Haz. Eflatun Cem Güney-Çetin Eflatun Güney, İstanbul.

- Aşkun, Vehbi Cem: "Ağıtlar ve Hoyratlar", *Çağrı*, sayı 51, Nisan 1962.
- Atâ Terzibaşı: *Kerkük Havaları*, Bağdat 1381 / 1961.
- Atılğan, Halil: "Haçça Kız", SF, sayı 76-77, Mayıs-Haziran 1979.
- Attila, Osman: *Afyonkarahisar Türküleri*, 2. bas., Ankara 1966.
- Avcı, Haydar: "Hançılı Köyü ve Çevresinde Ağıt Geleneği", *Türk Folkloru-Belleten*, 1986/1, İstanbul 1986.
- : *Hakbilim Araştırmaları I*, Ankara 1988.
- Aydemir, Orhan G.: "Avşar Ağıtları", TFA, sayı 177, Nisan 1964.
- : "Bekir Öğretmene Ağıt", TFA, sayı 189, Nisan 1965.
- Azerbaycan Folkloru Antologiyası I*, Bakû 1968.
- Azmun, Yusuf: "Türkmen Halk Edebiyatı Hakkında", *Reşit Rahmeti Arat İçin*, Ankara 1966.
- Balım, Ali: *Destanlar ve Türküler*, Ankara 1957.
- Bali, Muhan: "Ağıtlar Üzerine Bir Araştırma", basılmamış doçentlik tezi, 1974.
- : *Ağıtlar*, Ankara 1997.
- Bâli, Ö. Remzi: "Halil Ağa Ağıdı", TFA, sayı 68, Mart 1955.
- Baran, Musa: "Elife Ağıt", TFA, sayı 130, Mayıs 1960.
- Bayrak, Mehmet: *Eşkıyalık ve Eşkıyalık Türküleri*, Ankara 1985.
- Başgöz, İlhan: *Folklor Yazıları*, İstanbul 1986.
- Berfe, Süreyya: "Türkmen ve Afşar Ağıtları", *May Sanat Dergisi*, sayı 18 ve 21, 1969.
- Berkok, Dursun: "Gizik Duran Tartışması ve Ağıdı", ERC, sayı 45, 1981.
- : "Ağıt Edebiyatı ve Müziği Derlemeleri", ERC, sayı 48, 1981.
- : "Düğünde Vurulan Damadın Ağıdı", ERC, sayı 56, 1982.
- Bilge, Fahri: "Kalender Vak'ası ve Koyun Abdal", *Erciyes (Kayseri Halkevi)*, sayı 17, 1941.
- Bolulu, Osman: "Reşadiye'den Gürcüoğlu Türküsü", TFA, sayı 80, Mart 1956.
- Boratav, Pertev Naili: *Folklor ve Edebiyat II*, İstanbul 1939.
- : *Halk Edebiyatı Dersleri*, İstanbul 1942.
- : *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul 1969.
- : "Türk Ağıtlarının İşlevleri, Konuları ve Biçimleri", *Sinan Yıllığı* 1973, İstanbul 1973.
- : *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul 1973.
- Bozdoğan, Mansur: "Güney Yurtta Ağıtlar, Türküler, Atasözleri", *İçel (Halkevi dergisi)*, sayı 3-6, Mart-Haziran 1938.
- Bozdoğan, Mehmet: "Müftü'ye Ağıt", TFA, sayı 100, Kasım 1957.
- Caferoğlu, Ahmet: *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar I*, İstanbul 1942.
- : *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, İstanbul 1945.
- : *Kuzey-Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, İstanbul 1946.
- : *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar*, İstanbul 1948.
- : *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler*, İstanbul 1948.
- "Cenup Oymaklarından Ağıtlar", *İçel (Halkevi dergisi)*, sayı 1, Ocak 1938.
- Coşkun, Zebercet: *Haçin (roman)*, İstanbul 1975.

- Dadaloğlu, Nebi: "Avşar Ağıtları", *Yeni Erciyes*, sayı 28, Eylül 1958.
- : "Avşarili Ağıtları. Sultan Gelin ve Haççe'nin Ağıdı", TFA, sayı 203, Haziran 1966.
- Damacı, Rıza: "Azeri Türklerinde... Ağıt", TFA, sayı 32, 1951.
- Davutluoğlu, İbrahim: "Kadirlili Hasibe Hatun'un Hayatı ve Ağıtları", ERC, sayı 51, 1982.
- Dede, Abdurahim: *Batı Trakya Türk Folkloru*, Ankara 1978.
- Demiray, M. Güner: "Gemerek'in Çepni Köyünden Bir Ağıt", TFA, sayı 138, Ocak 1961.
- Demircioğlu, Yusuf Ziya: *Yörükler ve Köylülerde Hikâyeler, Masallar*, İstanbul 1934.
- : *Anadolu Köylerinin Türküleri*, İstanbul 1938.
- Dizdaroğlu, Hikmet: *Halk Şiirinde Türler*, Ankara 1969.
- Duman, Mustafa: "Trabzon Yöresi Türkülerinde Beddua", *Türk Folkloru Belleten* 1986/1, İstanbul 1986.
- : "Trabzon Yöresinde Meydana Gelen Heyelan Felaketleri Üstüne Söylenmiş Destanlar", *Kıyı*, sayı 58, Ocak 1991.
- : "Yaşar Kemal'in Derlediği Ağıtlar, Varlık (kitap eki), Kasım 1992.
- : "Trabzon-Maçka'dan Derlenen Ağıtlar", *Kıyı*, sayı 100, Temmuz 1994.
- : *Trabzon Halk Şairleri*, İstanbul 1995.
- Eberhard, Wolfram: *Ministrel Tales from Southeastern Turkey*, Los Angeles 1955.
- Ege, İlyas: "A. Sarıca Köyünden Bir Ağıt", SF, sayı 41, Haziran 1976.
- Elazığ İl Yıllığı* 92, Ankara 1992.
- Elçin, Şükrü: *Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Ankara 1977.
- : *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara 1981.
- : *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*, Ankara 1990.
- : "Cingözoğlu Âşık Seyit Osman", *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C. VII, sayı 1-2, 1975.
- Elden, Yaşar: "Gizik Duran Ağıdı", ERC, sayı 42, 1981.
- Ercan, Hakkı: "Ağıtlar", *Türk Yurdu*, sayı 249, Ekim 1955.
- (Ergun), Sadettin Nüzhet-Mehmed Ferid: *Konya Vilayeti Halkiyat ve Harisiatı*, Konya 1927.
- Erkoçak, Mehmet: "Unutulmuş Güney İlleri Âşıkları", ERC, sayı 56, 1982.
- : "Osmaniye'nin Bahçe Köyünde Nişanlı İken Ölen Elif Kızın Ağıdı", *Güneysu*, sayı 45, Mayıs-Haziran 1993.
- Ertekin, Eşref: "Anonim Bir Ağıt", *Çorumlu* (Halkevi dergisi), sayı 34-35, Şubat-Mart 1942.
- : "Gelin Ağıdı", *Çorumlu*, sayı 36-37, Nisan-Mayıs 1942.
- Esen, Ahmet Şükrü: *Anadolu Ağıtları*, haz. Pertev Naili Boratav-Rémy Dor, Ankara 1983.
- Giese, Friedrich: *Materialien zur kenntnis des Anatolischen Türkisch I*, Verlag von Rudolf Haupt, 1902.

- Gökalp, Mehmet: "Kasap Kâzım Ağıldı", TFA, sayı 70, Mayıs 1955.
- Görkem, İsmail: "Çukurova Ağıtlarında İnsanların Fiziki, Sosyal ve Psikolojik Özellikleri", *I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 21-23 Kasım 1990 Adana Bildiriler*, Adana.
- : "Çukurova'da (Yukarıova) Yas Törenleri ve Ağıt Söyleme geleneği", *II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 21-23 Kasım 1991 Adana Bildiriler*, Adana 1993.
- Gür, Mehmet Hilmi: "Eğin'de Yas Çıkarma", TFA, sayı 271, Şubat 1972. *Halk Türküleri vnu-xı, Dariilelhan Külliyyatı*, İstanbul 1928-1929.
- Işık, Mahmut: *Afsarlar*, Ankara 1963.
- İbrahim Dâkûkî: *Irak Türkmenleri*, Ankara 1970.
- İmamoğlu, İsmet Ö.: "İnevi Tüzbilimi, Budunbilim, Ağıtlar", TFA, sayı 8-10, Mart-Mayıs 1950.
- : "İnevi Tüzbilimi. Ölüm ve Yas Görenekleri", TFA, sayı 21, Nisan 1951.
- Jacob, G.: *Die Türkische Volksliteratur*, Berlin 1901.
- Kalkan, Emir: *Kayseri ve Yöresi Ağıtları*, Kayseri 1992.
- Kalkanoğlu, Mehmet: "Anadolu Köylerinden Ağıtlar ve Deyişler", *Erciyes* (Halkevi dergisi), sayı 65-66, Haziran-Temmuz 1948.
- : "Şarkışla'da Deyişçiler ve Ağıtçılar", SF, sayı 30-31, Temmuz-Ağustos 1975.
- Kâmil, Erkan: "Türk Halk Edebiyatı ve Geleneğinde Ağıt", ERC, sayı 21-22 ve 23-24, 1980.
- : "Seferberlik Ağıt ve Destanları", ERC, sayı 37, 1981.
- Karaağaç, Günay - Halil Açıkgöz: *Azerbaycan Bayatıları*, Ankara 1998.
- Karadeniz, Fikret: "Konya'da Kan Öcü Problemi", TFA, sayı 183, Ekim 1964.
- Karaduman, Mehmet: "Kadirli ve Erzin'de Kına Gecesi Ağıtları", TFA, sayı 283, Şubat 1973.
- Katırcıoğlu, Bahri: "Medine'ye Ağıt", TFA, sayı 98, Eylül 1957.
- Kızıoğlu, Fahrettin: *Edebiyatımızda Kars*, II, İstanbul 1958.
- : "Çıldır Gölünde Bağdat ile Hafız'ın Ağıtı", *Türk Dili*, sayı 168, Eylül 1965.
- Korkut, Huriye: "Halk Edebiyatında Ağıtlar", İÜ Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü bitirme tezi, 1946-47, T-232.
- Koşay, Hamit Zübeyr: "Avşar Ağıtlarına Dair", *Türk Yurdu*, sayı 5, Mayıs 1928.
- : *Ankara Budun Bilgisi*, Ankara 1935.
- Koz, M. Sabri: "Elbistan ve Adana Yöresinden Ağıtlar", *Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı* 1975, İstanbul 1975-1976.
- Kozanoğlu, Abdurrahman Münir: *Kozanoğulları*, İstanbul 1983.
- Köklü, Ahmet: "Çuhadaroğlu Mehmet Bey Ağıldı", TFA, sayı 69, Nisan 1955.
- Kum, Naci: "Türkmen, Yörük ve Tahtacılar Arasında Tetkikler", TFA, sayı 10, Mayıs 1950.

- Kunoş: *Mundarten der Osmanen, VIII, Des Proben des Volksliteratur der Türkischen Stamme de Radloff*, St. Petersburg 1889.
- Makal, Tahir Kutsi: "Anadolu'da Ağıtçı Kadınlar", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, c. II, Halk Edebiyatı, Ankara 1986.
- Menzel, Th.: *Die Türkische Literatur, III, Die Volksliteratur*, Kultur der Gegenwart, 1925.
- Mollov, Rıza: "Bir Ağıt Üzerine", *Çevren*, sayı 9, Mart 1976.
- Nasrattınoğlu, İ. Ünver: "1978 Yılında Halk Edebiyatı ve Kültür Şenlikleri", *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı* 1979, İstanbul 1979.
- Nergis, Ali Haydar: *Kan Davasının Kuruttuğu Köy: Altısöğüt*, İstanbul 1984.
- : *Yayımlanmamış ağıt derlemeleri*
- Nimetullah Hafız: *Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri I*, Ankara 1990.
- Okay, Haşım Nezihi: *Köroğlu ve Dadaloğlu*, İstanbul 1970.
- Olçay, Sabahattin-A. Bican Ercilasun-Ensar Aslan: *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara.
- Önder, Nabey: "Avşar Ağıtları", *Folklor*, sayı 27-30, 1972; sayı 31, 1984.
- Örnek, Sedat Veyis: *Türk Halkbilimi*, Ankara 1977.
- : *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Ankara 1979.
- : *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara 1971.
- Özbaş, Ömer: *İlbeyli Türkmenleri Arasında*, Gaziantep 1939.
- Özbek, Mehmet: *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul 1981.
- Özdamarlar, Kadir: "Sarız'da Türkmen Ali'nin Oğullarının Ağıtı", *ERC*, sayı 27, 1980.
- Özdemir, Ahmet Z.: *Avşarlar ve Dadaloğlu*, Ankara 1985.
- : *Öyküleriyle Ağıtlar*, Ankara 1994.
- Öztelli, Cahit: *Evlerinin Önü* (Halk Türküleri), İstanbul 1972.
- : *Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul 1974.
- Özyürekli, Timuçin: "Anadolu Halk Ağıtları", *Yeni Sanat* (İzmir), sayı 5-6, 1980.
- Polat, Şükrü: "Şevket'e Ağıt", *TFA*, sayı 91, Şubat 1957.
- Püsküllüoğlu, Ali: *Yaşar Kemal Sözlüğü*, İstanbul 1974.
- Radloff, W.: *Proben der Volksliteratur der Türkischen Staemmen*, VII, St. Petersburg 1899.
- : *Sibirya'dan*, II, çev. Ahmet Temir, İstanbul 1956.
- Rahmi: "Halk Dilinde Ağıt", *Çorumlu* (Halkevi dergisi), sayı 18, Ocak 1940.
- Räsänen, Martti: *Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien*, III: Ankara, Kaiseri, Kırşehir, Çankırı, Afion Vil, Helsingforsiae 1936.
- Reinhard, Kurt: *Türkische Musik*, Berlin 1962.
- : "Güney Türk Ağıtlarının İşlevleri ve Biçimleri", *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara 1974.
- Reinhard, Ursula: *Von Seinen Häusern Eine Weide...* Berlin 1965.
- Reinhard, Ursula und Kurt Reinhard: *Auf der Fiedel Mein...*, Berlin 1968.
- S. Cavid: *Azerbaycan Folklorundan Nümuneler*, Tahran 1344/ 1966.

- Saussey, Edmond: *Türk Halk Edebiyatı*, çev. İlhan Başgöz, Ankara 1962.
- Saygı, Osman: "At ve Ağıt", TFA, sayı 183, Ekim 1964.
- Saygun, Ahmet Adnan: "Ağıtlar ve Sembol-Ölüyü Yaşatan Sanat", *Şadırvan*, sayı 9, 27 Mayıs 1949.
- Sevinçli, Efdal: "Ağıt Gelenegi: Ölü Deşetleri", TFA, sayı 338, Mayıs 1977.
- : "Seferberlik Üstüne Bir Seferberlik Ağıdı", TFA, sayı 358, Mayıs 1979.
- Seyirci, Musa: "Afyonkarahisar Ağıtları I", *I. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri* (Mayıs 1983), Eskişehir 1987.
- Sıkık, Nevzat: "Ağıt-Destan İlişkileri...", *Yaba* (Ankara), sayı 11-12, 1980.
- Şimşek, Esmâ: "Azerbaycan Ağıları (Ağıtları)", *Azerbaycan Türkleri*, Temmuz 1990.
- : "Ağıtların Söyleyicileri Sadece Kadınlar mıdır?", *İçel Kültürü*, Eylül 1990.
- : "Ağıtların Halk Edebiyatının Anlatmaya Dayanan Türleri ile Münasebeti", *Milli Folklor*, Kış 1991.
- : *Kadirli ve Osmâniye Ağıtları*, Antakya 1993.
- Şimşek, Esmâ: "Kadirli'den Derlenen Ağıtlar", *Türk Folkloru*, sayı 59, Haziran 1984; sayı 80-81, Mart-Nisan 1986.
- Şimşek, İhsan: "Ağıtlar Hakkında Bir Ağıt", TFA, sayı 175, Şubat 1964.
- : "Ağıtlar ve Anadolu Kadını: Hasibe Hatun'un Ağıdı", TFA, sayı 187, Şubat 1965.
- : "Gizik Duran'ın Ağıdı", TFA, sayı 189, Nisan 1965.
- : "Kozandağları ve Kozanoğlu", TFA, sayı 190, Mayıs 1965.
- Tahsin Nahid: *Çankırı Halk Edebiyatı: Türküler, Maniler, Ninniler* (tek-sir), 1969.
- Tan, Nail K.: "Karaman'da Ölü Gömme ve Yas tutma", TFA, sayı 189, Nisan 1965.
- Tecirlioğlu, Mustafa: "Mehmet Çavuş Ağıdı", TFA, sayı 52, Kasım 1953.
- : "Döndü'ye Ağıt", TFA, sayı 124, Kasım 1959.
- : "Geben Ağıdı", TFA, sayı 136, Kasım 1960.
- Toros, Taha: "Toroslarda Kadın Şairler: Andırınlı Hasibe", *Yedigün*, sayı 231, 1937.
- Tuğrul, Mehmet: *Ahi ve Örencik Köylerinin Türküleri*, Ankara 1945.
- : "Mahmut Gazi Köyünde (Denizli, Çal) Ölümle İlgili Gelenekler ve İnanışlar", TFA, ayı 290, Eylül 1973.
- Turan, Şükriye: "Çukurova Kına Geleneginde Ağıt Türküleri", *II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 20-24 Kasım 1991 Bildiriler*, Adana 1993.
- Türk, Bahattin: "Avşar Ağıtları", *Halk Kültürü*, 1984/3, İstanbul 1984.
- Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası*, I, II, Ankara 1971, 1973.
- Türk Halkbilgisi ve Halk Edebiyatı Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçısı*, haz. Türker Acaroğlu-Fitnat Ozan, Ankara 1972.
- Türkmen, Nail: "Gelin Ayşe Ağıdı", *Düşün* (Adana), sayı 3, 1979.

- Tütüncü, A. Türabi: "Yalvaç'ta Yakılan Üç Türkü-Ağıt", TFA, sayı 259, Şubat 1971.
- Uğur, Ahmet: "Akkışla ve Çevresinde Derlenen Bazı Ağıtlar", *I. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri* (Mayıs 1983), Eskişehir 1987.
- Uğur, Sait: *İçel Folkloru*, III, Ankara 1948.
- Uz, Mustafa: "Mustafa'ya Ağıt", TFA, sayı 61, Ağustos 1954.
- Yaldızkaya, Ömer Faruk: *Emirdağ Yöresi Türkmen Ağıtları*, İzmir 1992.
- Yalgın (Yalman), Ali Rıza: *Cenupta Türkmen Oymakları*, I-V, İstanbul-Adana-Ankara 1931-1939; yeni bas. I-II, Ankara 1977.
- : "Kozandağları ve Son Kozanoğlu", TFA, sayı 3, Ekim 1949.
- Yaman, Suphi: "Halil'e Ağıt", *Türk Folkloru*, sayı 9, Mart 1980.
- Yanık, Hüseyin: "Bir Çukurova Ağıdı", TFA, sayı 64, Kasım 1954.
- Yardımcı, Mehmet: "Ağıt Söyleme Geleneğimiz ve Kadirli-Kozan Yöresinde Söylenen Ağıtlar", *I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 21-23 Kasım 1990 Adana Bildiriler*, Adana.
- Yaşar Kemal: *Ağıtlar*, İstanbul 1992.
- Yaşar, Necmi: "Kuzey Çukurova Kozan Yöresi Ağıtları", *II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, c. II-Halk Edebiyatı, Ankara 1982.
- Yazar, Veli: "Kayseri Köylerinde Söylenen Ağıtlar", *Ülkü*, 3'üncü seri, sayı 40, Nisan 1950.
- Yılmaz, A(bdurrahim): *Tahtacılar Gelenekler*, Ankara 1948.
- Yusuf Beğ Vezirov: *Azerbaycan Edebiyatına Bir Nazar*, İstanbul 1337/ 1921.
- Yüce, Şener: "Bucak İlçesinde Ölgülü", TFA, sayı 184, Kasım 1964.
- Yücel, Şevket: "Halil'in Ağıdı", *Halkevleri Dergisi*, sayı 47, Eylül 1970.
- Yüksel, H. Avni: "Üç Ağıt", *Türk Folkloru*, sayı 47, Haziran 1983.

ALPAY KABACALI

GÜL YAPRAĞIN' DÖKTÜ BUGÜN AĞITLAR

Bu kitap, *Yaşar Kemal*'in önerisiyle, on yedi yılda hazırlandı. Özgün ağıt örneklerini sunmayı, okuru yoğun şiirsellikle örülmüş Avşar ağıtlarının yalın anlatımıyla yüz yüze getirmeyi amaçlıyor. *Yaşar Kemal*'in önsözünün ve ağıtlar üstüne incelemesinin ardından, 218 ağıt ile sözlük, dizin ve ağıtlar kaynakçasını kapsıyor. Kitapta, sıradan insanların ölümü üzerine yakılmış içli ağıtların yanı sıra, ünlü kişilerin ya da toplumsal olayların (Yemen'e gidenler, Sarıkamış'ta kırılanlar, Türk-Ermeni çatışmaları, Girit Savaşı, Kozanoğlu ayaklanması, vb.) ardından söylenmiş ağıtları da bulacaksınız.

Yaşar Kemal diyor ki:

"Doğanın içindeki insan, ne kadar bozulursa bozulsun, sağlıklı insandır. Ölüm acısını yüreğinin başında ne kadar yoğun duyarsa duysun, bu dünyaya gelmiştir ya, bu tada, bu güzelliğe, bu erişilmez sevince ulaşmıştır ya, gideceği yer, varacağı karanlık, belki de o kadar umurunda değildir.

Ölüm insanoğlunun en büyük acısı, belasıdır. Dünyanın erişilmez tadı, sevinci, vazgeçilmezliği de her şeyden üstündür. Ağıtlar insanoğlunun derinine kolay eremediğimiz bu gizini söylemiyor m'ola?"

ISBN 975-447-193-2

9 789754 471939

Kapak resmi: FİKRET OTYAM